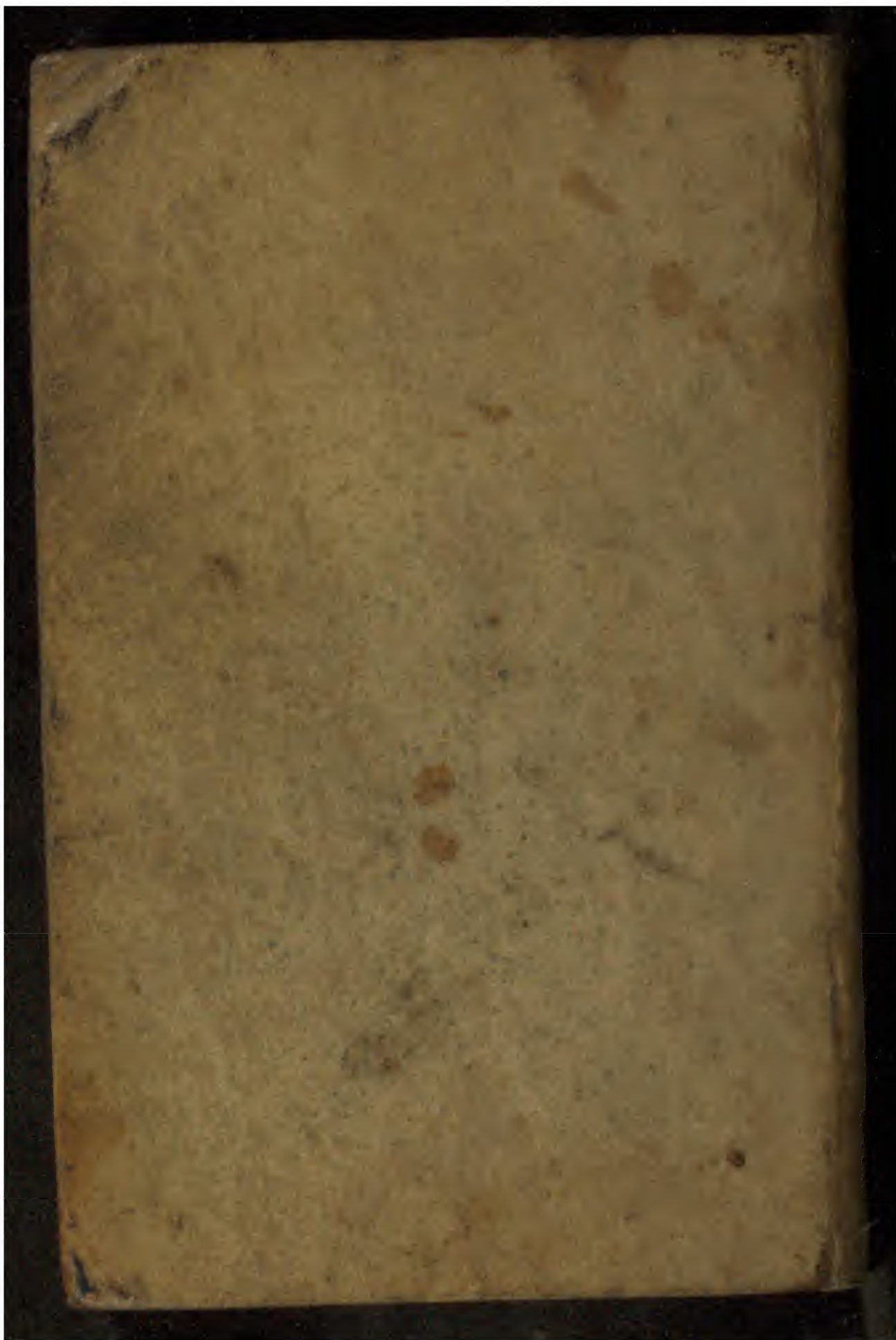

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3117/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3117/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3117/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3117/A

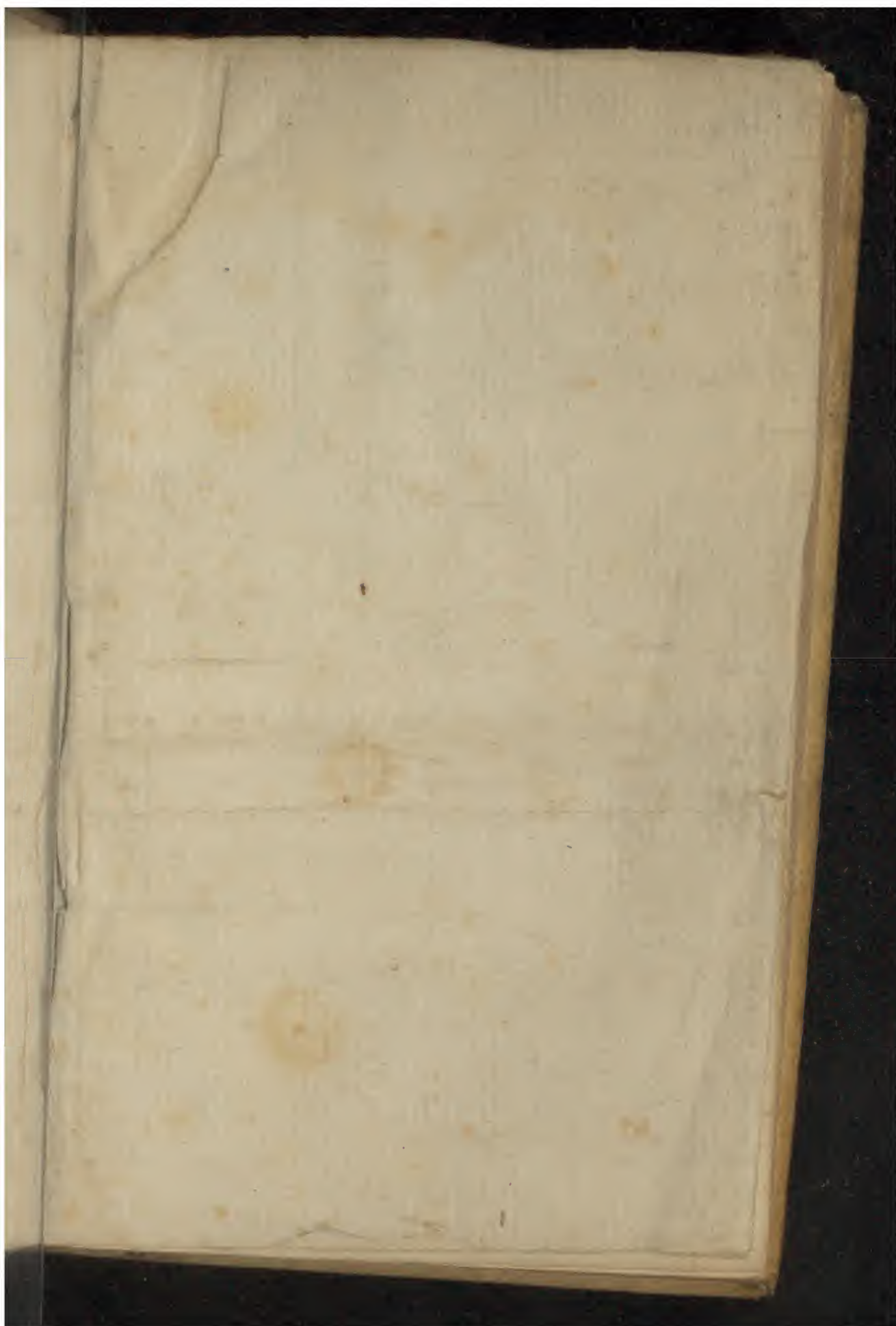
3117A Hermann

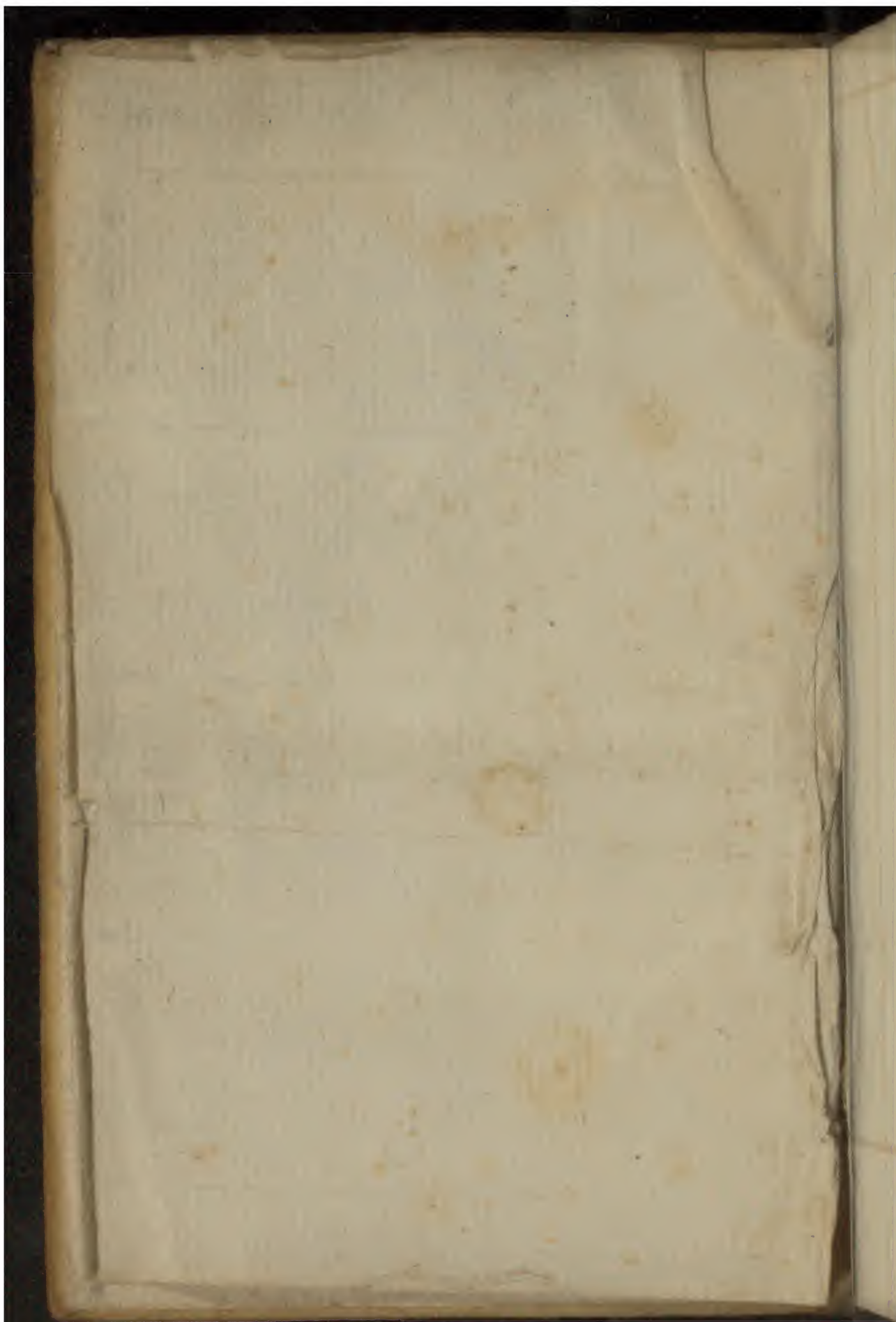
L. XXXIX

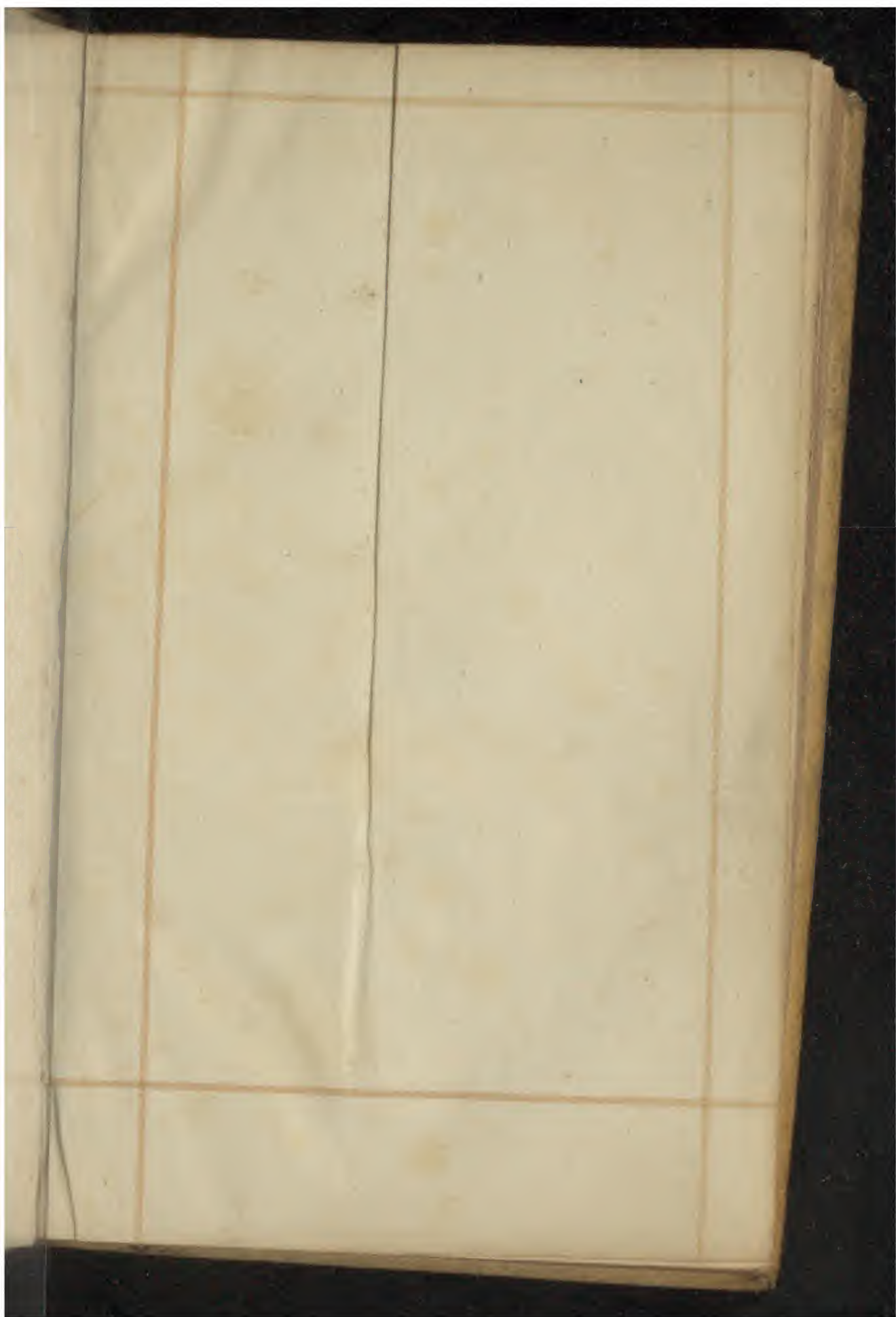
16 1/2

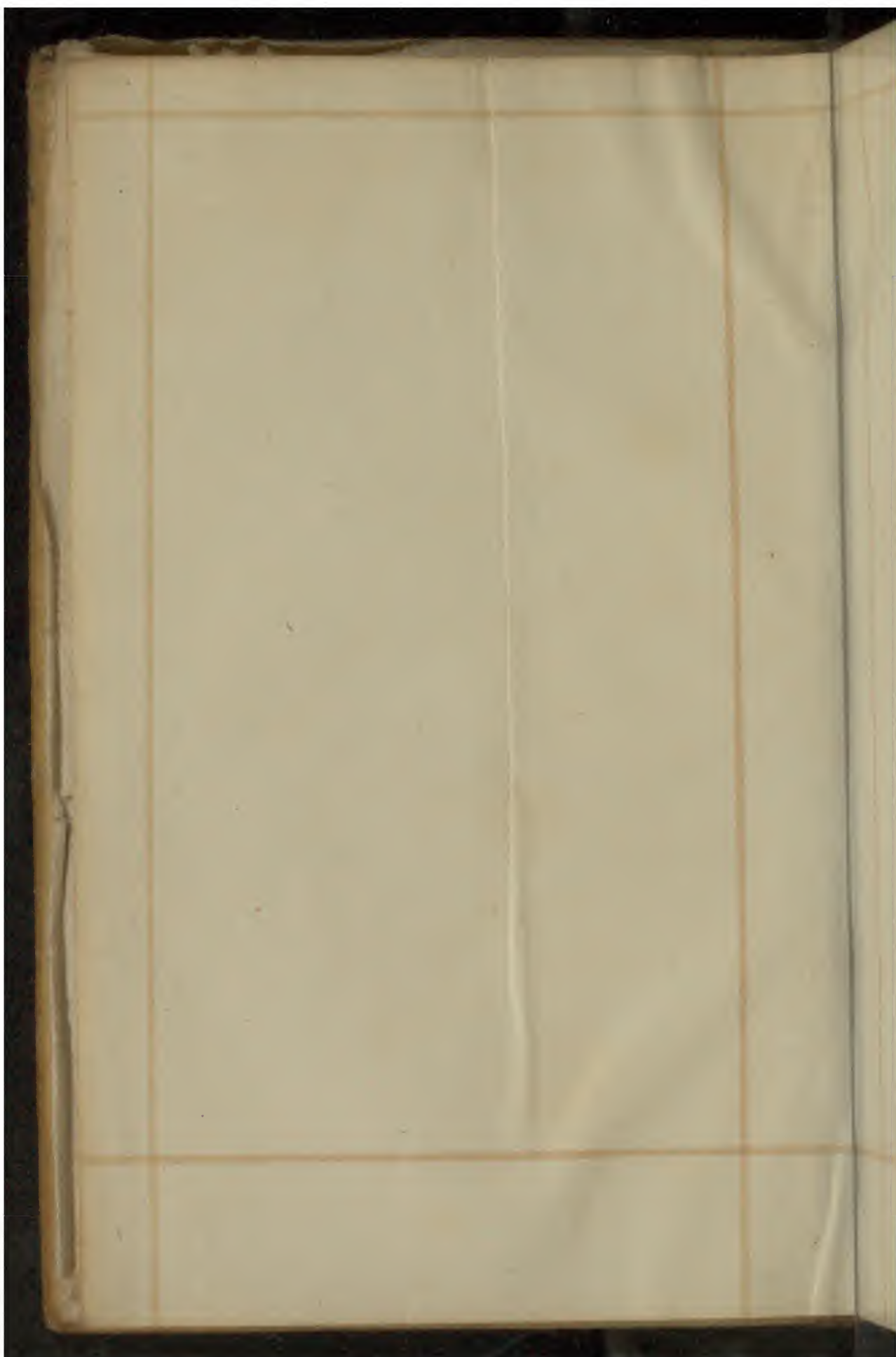
[1605]

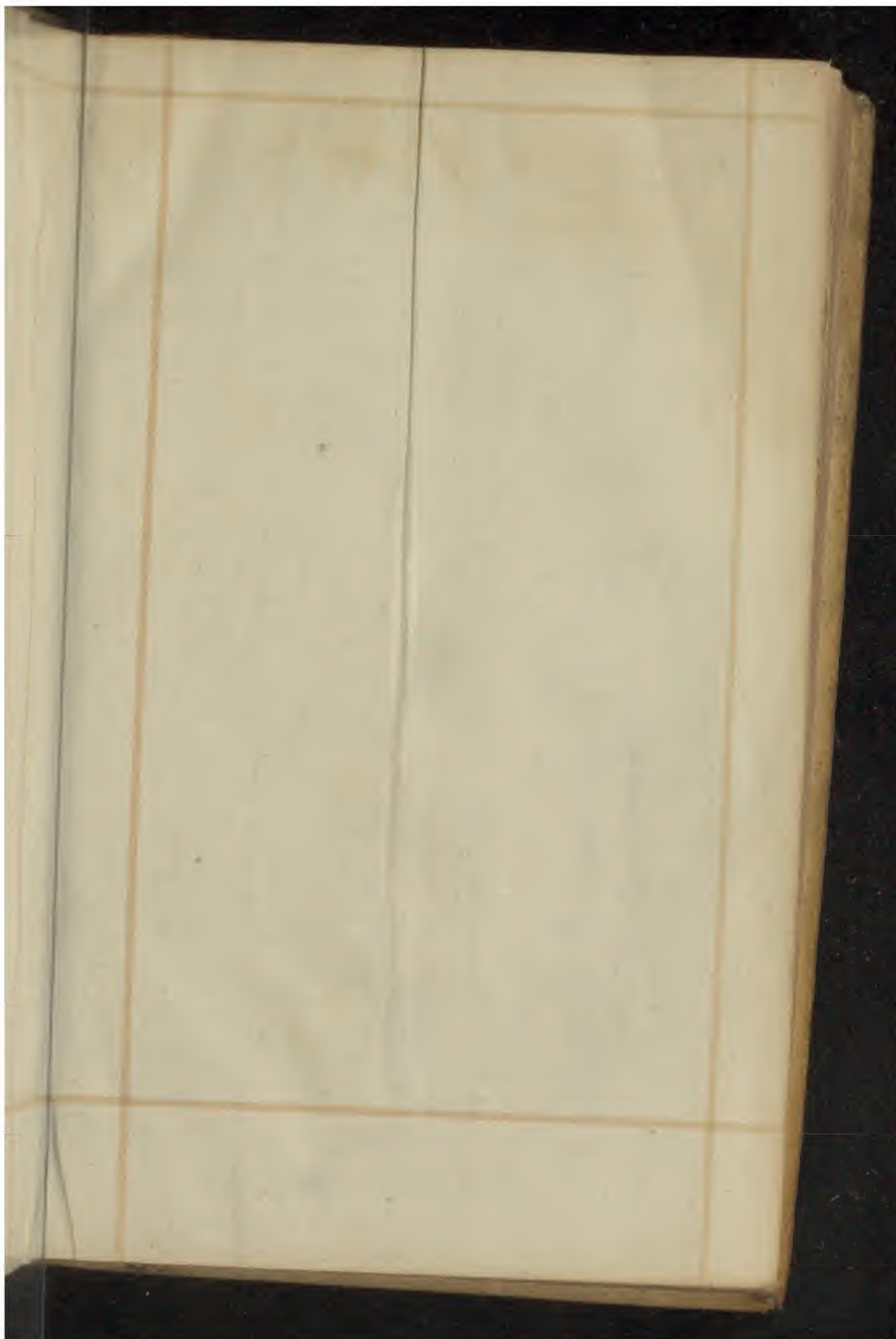
complete

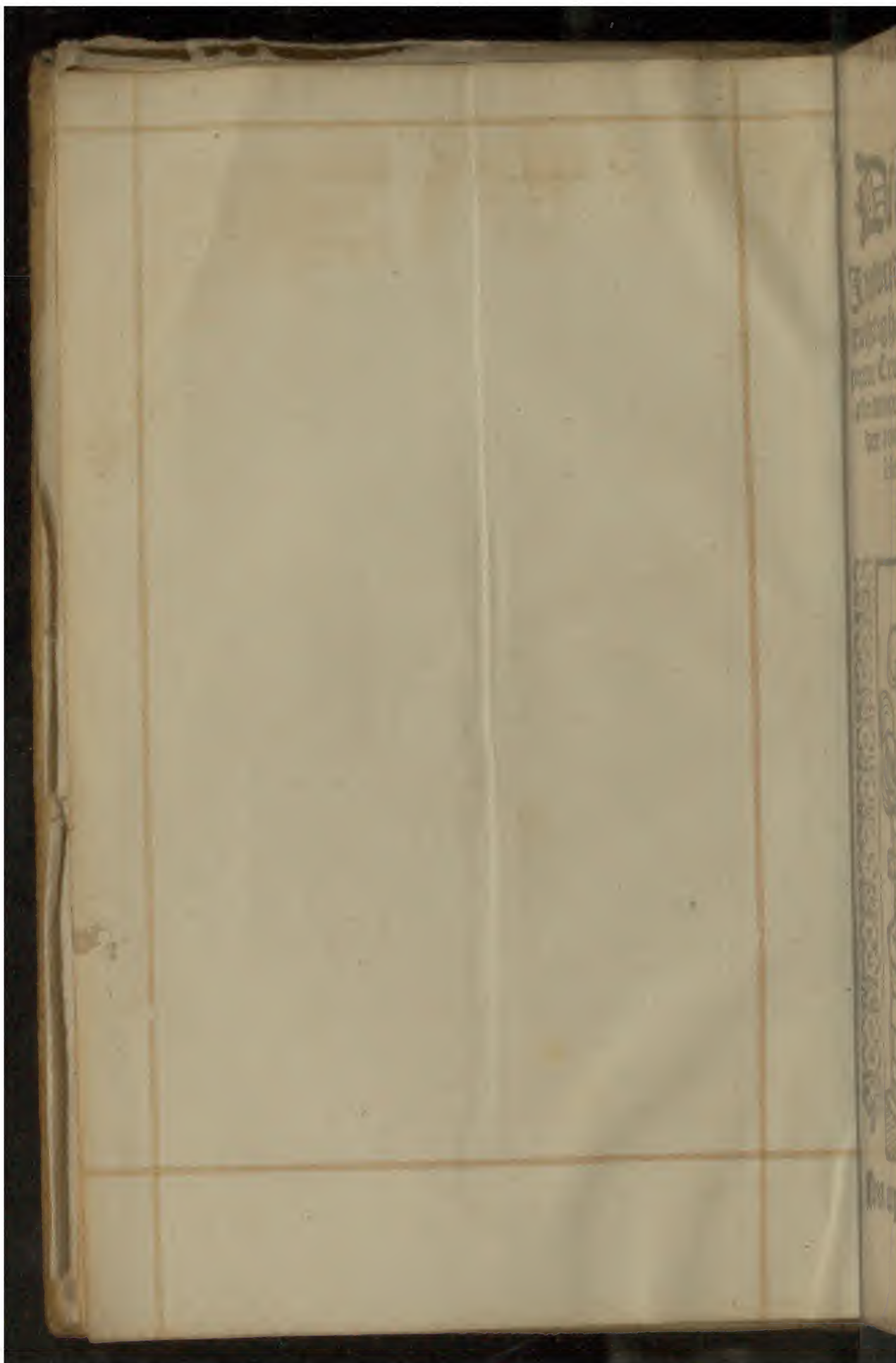

Double 47920
Een Constich
Distilleerboeck/

Inhoudende die rechte ende wa-
rachtighe Conste/ om alderhande Wa-
teren/ Crupden/ Bloemen/ Wortelen/ ende
alle andere dinghen te leeren distilleeren/ oyt al-
der constichste beschreven/ door M. Philippe
Hermanni, soo hy de selve veel jaren
gheuseert ende geerpertimen-
teert heeft.

Al op een nieuw weder oversien / ghe-
corrigeert ende verbeteret.

Het inhoudt van desen Boeck.

hermann
Distilleer boeck

Demi Reliure

Samt Hof Hoguer

inhout die ma-
er Krupden te
e Maniere met
ende hoemē die
eleert zyn recti-
en so lange alst
langhe dat elck
gehouden mach

conste der diste
balsamen/Arti-
st en alle Olpen
n/gelȳc als Ca-
Muscaten/ende
nighe Olpe daer
in om beelder
die van veel
ten worden/
el verhoz-
creet

Noch een Tractaet vandē selven Mes-
ster hoemen den ghebzanden Wijn maken
sal/oft Distileren/met zynen Figuren
daer by ghestelt.

A if

Die

HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Het inhoudt van desen Boeck.

Dit Boeck is ghedeelt in twee deelen/waer van deē deel inhoudt die maniere om alle Wateren der Krupden te distileren op een gemepne Maniere met den crachten der selver Wateren. Ende hoemē die selve Wateren ter tijt als sy ghedistileert zijn rectificeren sal om die te moghen bewaren so lange alst noot is voort' verderben/ende hoe langhe dat elck Water goet ende in zijnder cracht gehouden mach worden.

Dit tweede deel leert die rechte conste der distelationen van allen Aquas Vite/balsamen/Artificialen oft Balsamen die der Konst en alle Olven der bloemen/welriekende Specien/gelijc als Caneel/Groffels/Maghelen/Poten/Muscaten/ende dierghelijcken Specerpe sonder eenighe Olve daer toe te doen/die seer profytelijck zijn om veelderhande ghebreckente ghenesen / die van veel Menschen ongeneselijck geheeten worden/so dat hier in dit Tweede deel verborghen is by nae alle het Secreet der Distelationen.

Noch een Tractaet vandē selven Meester hoemen den ghebranden Wijn maken sal/oft Distileren/met zijnen Figuren daer by ghestelt.

A ij

Dii

Die Prologhe.

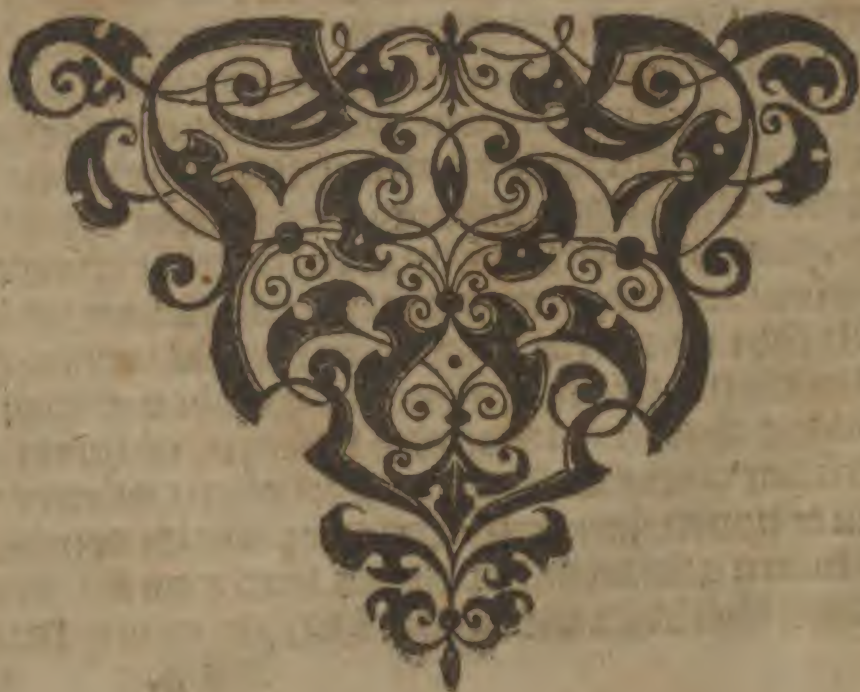
In desen tegenwoordigen Boec-
ke seer beminde Leser/so heb ick voer m
genomen te beschryfē die rechte maniere
der Distilatiē/tot behoef der geene die
in de Edele Conste der Distilatiē niet recht ghe-
sondeert en zyn/oft die noch niet geexperimenteert
en hebben in wat maniere men op een Edelder en
Constiger maniere Distileren mach/dan tot noch
toe geleert is gheweest. Want die gheene die hier in
expeert zyn / en behoeven ter avonturen mynder
onderwysinghe niet/hoe wel nochtans datter veel
zyn vermerende te wetē/die nochtans in dit boec-
ken wel vinden sullen mogen dat sy niet en weten/
ende nochtans meynden te weten. Daerom en sul-
len sy niet versmaen die leeringhe van desen boec-
ke/want sy streckt tot eenen profijtelijcken eynde/
so dat die geene die na die leeringe van desen selven
Boecke die hant aent werck steken sal ende proce-
deren als hem hier in geleert wort/so grooten lief-
lichept inder Const sal sien/dattet hem boven ma-
ten seer verwonderen sal/ende sal hem so verre als
hy met den selven stucken van deser Const wer-
kende is/groot profijt in byzēge/want hy sal mo-
ghen in veelderhande sieckten ende gebreken der
menschen hulp ende bystant bewijzen/daer andere
ende nochtans geleerde personen sulcx niet en heb-
ben connen ghedoen/ende dat doer dese oorsaecke
veel gheleerde hebben die Conste der Medecijnen
ghehanteert/ende hebben onderwijlen menighen
Mensche gheholpen/ende somtijts en hebben sy in
geender manieren den pacient connen ghehelpen/
dwelck

Voorede.

D'welc niet gebzoken en heeft aen haerder gheleert-
hept/maer alleen aen het handtwerck/ dat is/sp en
hebben der Consten des Distelerens niet alles on-
derwesen geweest/het welcke inder Medecijnē het
meeste ghebreck is/want hadden sp der selver con-
sten onderwesen ende verbaren in haer gheweest/
het soude haer beter gheluckt hebben / ende soudē
veel Crancken ende gebreackelijcken menschen ghe-
holpen ende ghenesen hebben/die sp nu ongesonder
bp abontueren moghen ghemaect hebben: Want
alsmen die saecke te recht verclaren sal / ende int
diepste ondersoecken / soo weten ende mercken bp
dat het grobe deel van eender pegelicker substantiē
(het sp wat het wil) tot der ghesonthepdt der Men-
schen niet profijtelick/maer meer schadelick is/ ge-
lijck als dat oock : alsoo ist met spijse ende drinck/
want van spijse ende drinck en neemt die natuere
niet aen tot onderhoudinghe des Lebens/ dan al-
leen het alder subtielste en repnste / ende het ander
woypt sp door den stoelganck wt / als het gheene
dat haer meer schadelick is dan profijtelick / alsoo
in alder manieren is ooc altoos het grobe deel van
allen Medecijnen der natuere schadelick ende niet
profijtelick. Daerom soo is die Conste der Disti-
latten boven alle saecken alder nootelijckste tot der
ghesonthepdt der menschen/want sp schept het sub-
tile ende repne vanden groben ende onrepnen/ghe-
lijck als men sien mach aen der Olpen der welriec-
kender Specerijen/hoe welriekende en hoe crach-
tich dat sp zijn/soo dat sp den selven in allen crach-
ten te boven gaen gelijk als den Dagh den Nacht
te boven gaet/ende het gheene datter na der Disti-
latten overblijft inden Dade dat is sonder Queck/
N iij. ende

Doorede.

ende sonder smaeck/ende sonder alle cracht gelijck
als een doode Asche aenden Heert. Daerom segge
ick/hadden die gheleerde onderwijlen deser conste-
licker Distelatiën ghebruyckt/ende het repne van
den onreynen ghescheyden/ende van het repne ghe-
exalteert in zijn gradum/als ick hier in desen boec
leeren wil/sp souden sonder eenighen twijfel den
Cranchen (die sp niet ghepropheeteert en hebben/
maer met der grover materien ter abontueren
schade ghedaen) gheholpen ende ghenesen hebben
ghelijck als ick dickmael ghesien ende verbaren
hebbe. Weest daeromme gheminde Leser niet
slap in die saecken/ maer neemt die saecke
ter herten/ende stelt u handen te werck
ke/so muerchdy u verblijden/want
met Lesen alleen en mach die
saecke niet ten eynde ge-
bracht worden.

Hier beghint dat eerste deel in-
houdende die ghemeyne Maniere des
Disteleerens/nochtans op een beter maniere dan
veel menschen vooz een maniere gebzupcken/dooz
welcke maniere sy die Wateren der crupden seer
corrumperen/die sy met een cleyn saecke wel
beter soude moghen maken/hadden sy
den wille so goet alst behoort.

Van die maniere des Distilerens / ende
hoemen die Crupden totter Disti-
latien bereyden sal,

Dat eerste Capittel.

Erst ende vooz al soo moet ghy
weten/hoe ghy die Obens maken sult die
totter const van noode zyn. Inben eerste
sult ghy maken een Obentke in deser ma-
nieren. Ghy sult een Muerven metsen eenē halben
voet hooge/en op dē selben muerv suldy leggen vier
oft vijf pseren geerden na dat den muerv hooghe en
groot is/want is hy cleyn soo is vier geerden ge-
noech/en is hy groot so moeter daer vijf of ses we-
sen. Dese geerden sult ghy eenen vingher breeet van
malcanderen leggen/ dat sal den rooster wesen van
den Oven/daer het vuyt op bernen sal/ende onder
den Rooster vooz int Muerven banden Oven sal
een gat open blyben om die Asschen wt te trecken
die onder den Rooster dooz gheballen zyn/ende tot
dat gat sult ghy een Pseren doozken laten maken
met een hant have om op ende toe te doen / want
daer ist seer nootelic om het Vuyt in eender hitten
te

2 iij

se houden/om teheene dat ghy Disteleren wilt te
berderben oft verbranden / dan sult ghy banden
geerden opwaerts weder beghinnen te metsen op
den eersten Muur weder tot dat ghy eenen goeden
voet hooge ghemetst hebt/ dan sult ghy weder een
gat oft Fenster open laten/en metsen da den Oven
voort op eenen halben Voet hooge/latende altoos
het doozken open/daermen die colen inwozpen sal
tot desen tweeden doozken sult ghy oock een pseren
doozken laten maecten/ datmen op ende toe doen
mach als men t'uyt minderen oft meerderen wil/
ende als ghy nu soo hooge gemetst hebt als vooz-
schreven is/so sult ghy den Oven decken met eenen
bloer van plabeysteenen/hoe wel dat ooc een pse-
ren Plate seer goet ware/die de onkosten daer toe
doen wilde: op desen bloer oft Plate sult ghy den
Oven voort op metsen eenen halben voet hooghe
ende bestrijcken hem aen allen canten met gehap-
den Leem van bupten ende binne: ende om u in al-
les ghenoech te doen/so en sult ghy niet vergete als
ghy boven den Rooster vooz genoemd/ op gemetst
hebt eenen voet hooge/als voozschreven is/so sult
ghy den oven voeperen banden Rooster opwaerts
tot aen t'montgat bandē Oven/so dat ghy op den
Rooster het gadt niet wijder laten en sult dan een
groate Hantzeet/op dat den Rooster cleyn sy / en
banden Rooster opwaerts sult ghy die voeperinge
alleenskens wijder maken/ soo dat als ghy boven
toemt die voperinghe ende den candt banden oven
gelijck comen/so sullē die colen oft tozben wat ghy
stoken sult/te beter byden anderen bullen en vone-
ken/op dat ghy u buyt niet meer als eens oft twee
sepsen op eenen dach stoken en dozt na dat ghy de
Oven hooge maect/want is den Oven hooge so
mogen

mogender te meer coelen in/ daerom als hy te pas
ghestopt wort so brant hy te langer sonder stoken
ende met ghetemperder oft ghelijcker eenweerdig-
ger hittē/bové op den bloer oft op die plate voorsz.
schreven sult ghy schudden oft ghieten repn gesift
Zant tot den back by bol wort/en onder den bloer
oft Plate inden muer des Ovens sult ghy maken
vier Boor gaetkens daermen dat vier locht mede
geven sal/tot desen gaetkens sult ghy van gehap-
den Leem stopkens maecten/want als ghy cleyn
Wupz hebben wilt so en sult ghy hē niet veel lochts
gheven/ende als ghy groot Wupz hebben wilt/soo
sult ghy hem veel lochts gheven/ want die Locht
is tgeene dat het Wupz doet bernen/ ende sonder
Locht soo moetet vergaen oft sterben. Daerom
hoe het meer lochts heeft hoet meer jaecht/en hoet
min lochts heeft hoet min ghebernen ran. In die
stoppinge van desen gaten is alle het secrete ghele-
ghen van het wupz te reguleren. In dat voorszre-
ven sandt sult ghy setten u baten daer ghy mede
Disteleren wilt/ waer van die beste ghelafen zyn/
ende naest die ghelafen zyn die beste die gemaect
zyn vander Herden daer die Quelsche drincpotten
af gemaect zyn/na desen zyn die geene die gemaect
zyn van Clockspijse die schoon ende wit zyn. Hier
nae volghen die Coperen die binnen vertent zyn/
maer dese en moghen niet veel hitten verdraghen
om des Tins wille/dat soude te vol leken en smel-
ten. Ten lesten soo volghen die looden clocken/dat
zyn die alderflechtsē ende ghemepnste ende oock
d'alder snootste.

Al die voorszghenoemde Vaten oft Disteleer-
Kolben als hier een ghesigureert staet/moeten be-
deckt worden met eenen glazen helm/uptgenomen
A u die

die looden cloeken / die hebben al-
toos haer gereetschap al te samen
maer al d'ander moeten gebesicht
worden met eenen ghelassen helm/
ende die moeder wel dicht op gelu-
tert wesen met wit banden epe en
terwen bloemen/ende aen den toot
punt banden helm moet een Pot-
ken oft ghelas oock onder ghestelt
ende oock wel dicht ghelutert wor-
den/als boven / op dat die cracht

der Crupden oft des geens dat ghy Disteleren sult
ende te wercke settet/niet en verbliege oft gecrenet
en worde. Nu sult ghy wetē datter zijn drierhande
manieren van Distelatiē boven alle vzeemde en
pdele manieren/die der veel is/welcke drierhande
van alle oude Philosophen voor die principael en
beste zijn ghehouden gheweest/te weten/het balne-
um Marie/de Aschen ende den sant: Het balneum
is als men die Kolbe daer men mede disteleert in een
nen Ketel stelt met heeten Water/en dat men onder
aen het ghelas eenen looden Rinck bint omt' gelas
recht staende te houden door t'ghewichte banden
Ringe/ende dese voorszreben maniere des Distel-
lerens/wat den heeten water is nootelick om te ge-
bruycken in allen Distelatiē des Wijn oft Krup-
den die met Wijn ghedisteleert worden.

Daerom als ghy Crupde Distelerē wilt die met
Wijn besprengt oft begoten worden / die sult ghy
Disteleren door balneum Marie/ oft wten heeten
Water. En oock so is dese Distelatie goet tot allen
welriekenden crupden te Disteleren/als Roosen/
Magleonne/ Bisilicum/ Tpinis/ Rosemarijn/ en
diergelijcken/des muerchop dooyt pferberen des
herbzan-

verbrandens/dwelck alderbest gheschieden mach
dooz Balneum te Distileren met heuren roock en
met een deel van heuren smaect/dwelck dooz den
distelaten des Sants oft Assche niet wel geschiedē
en mach. Die distelatie der asschen oft sant zijn so
veel als ick verbarē hebbe oft geproeft/seer vā een-
der cracht/hoe wel dat die Philosophen diuersche
gradē daer vā maken/ic en hebse inder werckinge
niet seer ongelijck bevondē / so dat ic ten lesten niet
meer dan de twee gebuyct en hebbe/het water en
sant:maer sonder dese twee isser noch eē ander ma-
niere van distelaten die geschiet by opt buyt/soo
dat het gelas oft ander Instrument nieuwers in
en staet in water oft in sant) dan metten eerse op
oft boven tbuyt/so dat die vlāme des buyts ront
om byt tegen den pot slaet. Om u nu te verclaren
hoe ghy dese twee gebuyckē sult/so moet ghy we-
ten:dat den sant is om te distileerē tgeene dat gro-
ter hitte van doē heeft dan dooz t'balneum geschiet
want het balneum is vooz wortelen en crupde/die
gheenen rueck en hebben/wat te slap is/als sp met
geenen Wijn bespzingelt oft begoten en zijn:Maer
waer wijn toe comt dat salmē dooz t'balneum doē
en anders niet. Want den wijn maket die traghe
deelē der Krupden licht en rasch totter Distelatiē/
die sonder toedoeninghe des wijns te swaer ende te
traech soudē wesen om dooz t'Balneum te mogen
opclimmen/maer het Sandt is sterck genoegh om
te dryven die swaer ende traghe deelen van eenen
pegelijcken Krupde/ende dat nochtans met eenen
cleppen Buyt/ want met grooten Wijn soude
ment verbranden ende verderben/so dat het water
Root soude worden ende na den byant riecken/en
daerom te crachtelooser te besighen.

Wat

Wat ghy door den Sandt distileren wilt / dat sult
ghy int Wat doen / ende stellen dan dat Wat in den
Sant / so dat den Sant ten minsten twee vingeren
dick onder t'ghelas oft ander Instrument ligghe/
want dat is te beter om geen gelasen te breeken oft
om die Waterie te min te verbranden: d'ander ma-
niere van het wat byp opt vier te setten / dient en is
gebonden gheweest om beelderhande balsamen der
const te Distileren / als ghy naemaels hoozen sult /
en noch tot beelderhande Distillatie der mineralen/
oft tot noch toe Alchimistische distillatie der aert-
scher dinghen / ghelijck als vitriol / solfer / en ander
om haer olien en liquozes wt te trecken / de welke
groot vier moeten hebben om op te stijgen / en oock
totten stercken waterente Distileren / die met gee-
nen cleppen viere op en willen / maer moetent met
seer grooten viere totter opclimminghe ghebracht
worden / daerom u dese drie manieren van noode
zijn en geē meer / om alderhande maniere vā disti-
latien te mogen doen / en dit moghet ghy doen met
twee Obens / den eenen als ick u geleert hebbe / ge-
bult boven met sande / ende den anderen boven opē
den oben metten sande sal u dienen tot twee Disti-
latien / tot den balneum en totten sande aldus. Als
ghy upt den water Distileren wilt / so sult ghy een
clepn ketelken int sant setten en bullent met water
en laten u gelas daer in / ende dan sal door die hitte
des sants u water werm ghenoech worden om upt
den balneum te distileren / ende dan muercht ghy u
ander Distilier kolben int sandt setten: om upt den
sant te distileren met eenen oben / maer die moet re-
delic groot wesen / so en dorft dy niet meer dan twee
Obens hebben totter const / eenē sant oben en eenen
anderen die bodē open is / om byp opt vier te diste-
leren.

leren. Desen tweeden oben moet wesen gelijck als
den anderen in alder manieren/uptgenomē dat hy
boven open zijn moet/ende den anderen is gedeckt
met zijne bloer oft plate met sant gebult. En desen
tweeden en sal oock niet grooter wesen/dan datter
een Glas oft ander Kolbe op passen oft in slupten
mach/en daer sal een pserē geerde in gemetst wesen
die t'glas recht onderhouden mach om op te rustē
oft te staen:vande obens daermen die looden clo-
cken op stelt en is niet veel te schrijven/want sy zijn
over al gemeyn en bā der selver maniere ooc/want
sy is oock ghenoech bekend. Dus ten beslupte so en
hebt ghy niet meer dan twee obens te besigen tot-
ter consten der distelatiē: Hieromme so willen wy
gaen totten wercke/en schrijven vanden crupden/
bloemen en wortelen/die te plucken in hare psof-
telicken tijt. In deser manieren: alle die crupde die
ghy Disteleren wilt sult ghy plucken inden Mey/
ofte ten langsten in Junio op eenen schoonen claren
dach alst niet geregent en heeft oft noch niet en re-
gent/ende die bloemen sult ghy plucken als sy vol-
maect zijn inder grootē/ en nochtans niet volcomē
opē/op dat sy te beter haer cracht ende ruerck noch
by haer hebben/want als sy seer opē zijn so en heb-
ben sy haer geheel cracht niet by haer/maer het is
huer eensdeels onthlogē. Daerom sult ghyse pluc-
ken als sy niet geheel open en zijn:en oock op eenen
schoonen claren dach:vanden tijt des Jaers daer-
mense in plucken sal en is niet seker te schrijven/
want alle bloemen en gaen niet op eenen tijt open/
maer men salse plucken als sy open gaen/ als booz-
schreven is. Ende die Wortelen salmen plucken nae
half Oogst tot in half September / want sy bā ooc
crachtichste zijn. Dese crupden en wortelen salmen
stooten

stooten als men se Distileren wil/maer die bloemen
en behoeven des stootens niet/maer men salse on-
gestooten in die Kolbe oft Distileer Pot legghen/
ende met cleppen vuyze Distileren.

Vander Alken / in latijn Absinthium ghenoemt: Dat tweede Capittel.

 nu te beginnen te distileren dit booz
noemde crupt/so sult ghijt plucken gelijc
booz geleert is geweest/ende cappent oft
stootent clepn/ende dan meucht ghijt be-
gieten met eē wepnich wijns/so dattet recht vocht-
tich wort vanden wijne/en dan sult ghijt distileren
doort balneum/want dat is de beste maniere ende
geeft het alder crachtichste water/oft ist dat ghyer
geenen wijn toe doen en wilt/soo muecht ghijt wel
disteleeren dooz den sant met cleppen biere/en oft
gebiel dat ghy met den anderen gemeynen clocken
Distileeren/ende den arbept wout verlichten van
t'balneum ende sant/so sult ghy oock met clepnder
hitten Distileren/want met grooten biere so sout
ghijt bederven/als ick booz gheleert hebbe. Maer
dat sult ghy weten/dat het water dat met dē loden
clocken gedistileert wort/het alder oncrachtichste
is/datter is/en dat met wijne besprenghet wort/en
dooz t'balneum gedistileert wort/dat hyhet alder-
beste/ten ware dat het crupt dat ghy Distileert
wout/cout en drooge van complexien ware gelijck
als Endiuie/Cicoreye/sulcker/en diergelijcke cou-
de crupden die en salmen niet geenen wijn bespren-
gen/maer men salse clepn cappent en stooten en dis-
teleren se niet den sant oben. Dit sult ghy onthou-
dē/want het moet geobserbeert wesen in allē crut-
den tgene dat hier verhaelt is. De cracht vanden
water

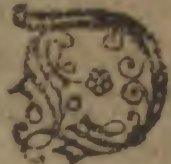
water dat van den Alssen gedistilleert is: dat is seer
goet gedroncken vier oft vijf lepelen vol des mo-
gens nuchteren/ en oock onder zijnen dagelijcschen
dranck ghedaen door die geene die een onreynen en
verhupde mage hebbē/ so dat sy geen spijse en con-
nen verteeren/ die sullē in corter tijt met desen wa-
ter ghenesen/ en het brenghet appetijt en lust om eten
en t'verdijft alle pijn des hoofts / die daer coemt
vanden opclimmenden dampen die int hooft wter
magē opclimmen. Het geneest ooc also gedroncken
de cortse/ van wat naturen dat sy sy / te weten/ die
dagelicksche cortse/ anderdaechs cortse/ en des der-
dendaechs cortse diemen die Quartejne noemt/ sy
reyniget bloet en verdijft die wozen en purgeert
die colero door die zijne oft met pissen/ het doodet
die wozen der ooren oft die inder ooren gecropen
mogen zijn alsment met eenen trechter in die ooren
laet roocken alst siedende heet is. Het verdijft ooc
het leken der oogen dat van couden en bochticheyt
gecomen is/ en is oock een goet gozgel water tegen
den hupch ende ander seericheyt der kelen.

Van Savie Water / gheheeten Aqua Savie. Dat ij. Capittel.

Der Savien zijn drie gheslachten / twee
tamme/ een wilde. Vander wilden en
willen wy niet sprecken/ maer van die
tamme/ die daer is in twee manieren/ te
weten grove ende Edele Savie/ vande welke edel
Savie is die beste totter Distilatiē/ dese sult ghy
nemen en besprengense en Distileerense als boven
gheleert is. Dit water is tot veel saken goet/ inden
eersten is het goet om die coupisse ende tgraveel te
verdijven/ en het brenghet den vrouwen haer maen-
stonden

stondē/ en liet drijft die doode brucht upt den lichaē
daerom en sullen die vrouwen die swaer gaen met
kinde dit water niet besigen/ want het opent te seer
Maer als sy den arbejt hebbē/ mogen zijt wel be-
sigen/ want het helpt totter baringen en repnighet
die vrouwen na die geboorte/ en het opent alle ver-
stopthejt van lever/ en van milte/ tis ooc seer goet
gedroncken voor alle ghebreken der herffenen/ als
Anania/ dat is ydelhejt van hoofde/ den cramp/ de
vallende siecke/ en der gelijcken/ gelijck popelsie oft
geroerthejt. Die met desen sieckten beladen is/ sal
vā desen water des morgens en des abonts drin-
cken/ en zinnen dagelischen dranch daer mede men-
ghen/ het sal hem groot profijt doen.

**Dat iiii. Capit. Van wijnrupten wa-
ter/ Aqua Rute.**

 It water gedistilleert als boven metten
Wijn besprenget/ is seer goet gedronckē
tegen die pestilentie en aldetlep ander se-
nijn/ dat salmen drincken des abonts en
des morgens ander half once/ oft ten meesten twee
oncen/ dat is genoegh/ want tis seer crachtich ende
tis een goede Dyakel in tijt der Pestilentien. Dit
water heeft een sonderlinge cracht om t'ghesichte
te scherpen dat door eenighe sake verdupstert is so
dattet by na boven allen crupden den prijs in deser
sake inhoudēde is/ voort so ist seer goet om t'hoofte
te verwarmen/ ende voor thuchē der borst/ maer
het droocht die natuere des mans/ so dat sy onlus-
tich en ondoghende worden tot den echten staet en
totter gheneratien/ daerom en salg niemant te veel
gebruycken/ ten sy Dape oft Monnick/ oft een an-
der geestlijck persoon/ oft die gheene die repnichēte
beloben

beloben/het drijft ooc seer sterckelic die vryne ende
den vrouwe haer stonde / en reynichtse seer wel na
de geboorte/ maer men sals niet te veel gebzupcken
dā in tijt der noot/ wāt her drijft seer sterckelicken.
Vā Magelepn water/aqua Magozane.

Dat v. Capittel.

Des Magelepns zyn ooc twee geslachten
te weten: grof Magelepne en edel Mage-
lepne. Vander edel spzecken wy hier in
dit Capittel ende niet vander grober/dese
gedistileert als boven is een uptnemende goet wa-
ter tegen alle pijn des hoofts die van couden ghero-
men is/ want het verwermt dat hoofst en berdrijft
zijn pijn ende sterckt die memorie boven alle trup-
den/tis sock seer goet gedzoncken voer Tgrabeel/
coupisse/ende maket die Vroukens vruchtbaer/tis
oock goet ghedzoncken t'smorgens en t'abonts te-
gen die watersucht die niet lange gedragen en heeft
geweeft/het berdrijft dat water/en al dat een men-
sche hebben mach dat hem in zijn ingewandt scha-
delick is/dat drijbet af door de vryne/tis oock goet
voer die geene die veel hoesten en kichē/maer is de
hoest niet een coztse/so en salmens niet nemē/wang
het soude die hitte der coztsen vermeerderen.

Van Psloop Water/ Aqua Pslopi.

Dat vij. Capittel.

Die Psopus strupckens / metten bloemen met
al gedistileert als voorgescreuen is/ gheeft een
uptnemende goet water tegen alle gebzekē der lon-
gen ende der bozt/gelijc als den hoest/coztē adem/
heessehe stemme ende dergelijcken/ gedzoncken des
morgens en des abonts telcken een wijn gelaesken
vol. Het reynicht die bozt en doet die flupmen upt-
werpen

B

werpen

wozpen ende maect ooc eenen langen adem/het ges-
neeft ooc alle gebzeken der bozst die van couden co-
men/hoedanich die zijn mogen / het doet de men-
schen sweeten/ende verdzijft den te veel loopenden
bloet des menstruum der vrouwen. Die ooc van
binnen int lijf een gesweer hadde/oft die yet in zijn
lijf ghebzoken ware/die dzincke van desen water/
want het verdzijft die sweeringe ende is seer hepl-
saem. Dit water met cattoen in een oore ghesteken
des abonts als men slapen gaet is seer goet teghen
het tupten der ooren/daer het hoozen seer met ghe-
crencht wort. Het maket aensicht schoon alst daer
mede ghewasschen wort.

Van Dupst Water/ Aqua Origani.

Dat vij. Capittel.

Dit crupt ooc met zijnen bloemē gedistis-
leert als voorschzevē is ende gebzoncken
is upter matē goet tegē alle gebzekē des
monts die van coudē geromē zijn/daer-
om salment werm maken en dzinckē des morgens
ende des abonts t'elken dze oft vier oncen. Doort
soo ist goet tot allen saken daer die Psope goet toe
is/ende is in alder manieren stercker ende crachtig-
her dan dat Psop water/daerom salmen die be-
sigen als ment crūghen can als het beste:men mach
oock vooz die gebzeken des monts/ den mont met
desen water spoelen / want sy sullen daer in cozter
tijdt mede genesen.

Van Cuelen Water/ Aqua Serpilli.

Dat viij. Capittel.

Dit crupt gebzant als voorschzevē is/ dat geeft
een seer goet water vooz t'colica en alle ander
scherpe pijnen des ingewants/het is oock goet ge-
broncken

broncken door die coupisse en door de koude mage
lever ende milte/want het verteert de sijnicheden
in alle de deelen des ingewants/die hare oorsprong
genomen hebben ijt couder materien. En voort so
is dit water goet tot alle sake daer die Psope en de
Duyft goet toe zijn/ende daer toe so zijt seer die
vrijne/en diet veel gebzupchen en crijgen gheen ge-
brek in die oogē oft tanden/want het gesichte en de
tandē wordē daer door seer gesterct/en t'vordijft de
snof der neusen/als pemat bercont is in zijn hooft.

Van Eynis Water/Aqua Eini.

Dat ix. Capittel.

Dit water is / alst ghedistelcrt is per balneum
en met een luttel wijns besprengt / seer lieflick
van reucke/en van groeter cracht / want door zij-
nen goeden reuck so stercket die hersenen ende me-
mozie/ende vermeerderet het verstant. Het repnicht
de vrozwen na die baringhe int kinderbedde/het
verdijft die swijmelinghe int hooft het omloopen
door den oogen/ so dat eenē dunt dat hy veel sche-
meringen siet door zijn oogen. Het verwermt alle
die inwendige leden/als mage lever ende milte/het
ontsluyt die wegē der vziñen seer sterckelijck/ende
doodet die wormen int lichaem.

Vā witte Buntē water/Aqua Bunte.

Dat x. Capittel.

Dit water is goet tegen alle ghebreken der ma-
gen die van rouden geromen zijn/ als den hick/
de soden der magen/het suet optwozpen der magen
die pijn der magē/ende die zijn spijse niet verteeren
en can/ende ten eynde al het geene dat der maghen
overtromen can van couder oorsaken/als men daer
die ofte bier loopt han vzincket des Morgheng
Bij nuchteren

nuchteren/ en vast daer dā op een paer uren: het is
oock goet op die mage geleyt met een spongie / als
pemandt seer scherpe pijn der magen heeft / tis oock
goet op t' herte geleyt met een spongie tegen het be-
ven der herten/ en vooz den geenen die dickwils in
onmacht gaet. Het maket die maghe lustich totter
spijse/ en verdzijft het overgeben en walgen oft die
qualicheyt/ ende is oock sonderlinge goet tegen het
bloetspouwen/ en sp opent en verwermt die lever/
en verdzijft die slijmicheyt der moeder mette vry-
ne upt/ ende verdzijft oock die stonden.

Van Repten water/ Aqua Repte.

Dat xj. Capittel.

Dit water is goet tot alle Feijn te verdzijben
ende doet seer sweeten: daerom als pemandt in
de badstobe gaen wil/ soo sal hy van desen Water
eenen goeden dronck drincken/ soo sal hy inde sto-
be te meer sweeten/ ende daermede sal hy hem rep-
nighen van veel ghebreken die van conde gheco-
men zijn/ want het repniget bloet van flegma ende
melancolij door sweeten/ en het supbert die moe-
der der Vrouwen / ende maectet die Vrouwen
vruchtbaer ende nut totter onfantenisse / het is
goet vooz alle gheslachten der wormen/ ende opent
die verstoptheyt van Leber ende van Milte/ ende
het verdzijft die coztzen/ die haren oorsprong upter
verstoptheyt der selven leden genomen hebben/ ge-
lijck als die quartenne en tertiane/ het verdzijft de
geelsucht en verdzijft seer sterckelijck die vryne/ en
supbert die nieren en blase vant' grabeel ende sant.

Van Confilie Water/ Aqua Melisse.

Dat xij. Capittel.

Dit

Dit water is eē recht goet water vooz de vrou-
wen/want sp niet veel beter water gebzupcken
en moghen tegen alle gebzeken der moeder/gelijck
als opstooten der moeder) so dat die vrouwen van
haer selven gaen. Ende het repnicht die Vrouwen
de moeder van alle onrepnichtept daer sp mede be-
smet is/ende maectse bzuchtbaer. Daerom sullē
die vrouwen die gheerne kinderen hebben soudē
dit water tot allen tijden gebzupcken. Het is oock
upter maten goet tegen alle swaermoedichept ende
berdijft alle melancolije ende bzeese des menschen
ende maket den mensche lichtsinlich ende bzolijck
het is oock seer goet tegen die vallende siecte/ ghe-
broncken des morgens en des abonts t'elckē vier
oncen/en in zijnen dagelijcksche dzanck ghedaen/
het stilt ooc alle pijn die eē mēsche in zijn lichaem
hebben mach die van coudengecomē is/want het
heeft een verwerimende ende bzogende cracht.

Van Poley Water/Aqua Pulegij.

Dat xliij. Capittel.

Als dit water wel gedisteleert/ ende niet ver-
bzant en is/so ist een seer sterck dzijvende was-
ter/soo dattet den Vrouwen de doode en die
levēde bzucht af dzijft/en ooc die na gebooz-
te ende stondē met gewelt/daerom en salmen niet
gebzupcken ten sp groot noot/oft inden tijt der ba-
ringē/want het dzijft met grooter cracht ende als-
men dzinct/so en salmen niet meer dan twee oncen
daer af op eenen tijdt dzincken / ende dat eens des
daechs. Het verwermt die maghe/lever/milte/ens
de alle inwendighe leden / het is goet teghen den
hoest der couder ende slupmigher menschen/ende

B iij booz

voor alle gebreken der borst upt couder sake/want
het verwermt seer met allen / daerom en sullen die
Colerici niet besigen die heet ende drooge zijn van
complexien/want ten is haer niet profijtelijc/mace
meert schadelic/het is oock goet tegen die verstop-
heyt der milten die van couder saken getomen is/
ende verdrijft met geweld die melancolie upter mil-
ten/het stillt bloeden der neusen/ alsment met een
doercken inde neuse steekt.

Vā Scharlepe water / Aqua Gallirici. Dat xij. Capittel.

Scharlepe water is oock een goet Water
voor den vrouwe die den wittē bloet heb-
ben/want sy worden daer mede geholpen
als sy alle dage daer twee oncē van drinc-
ken so langhe tot dattet ghedaen is/het verwermt
die verburpde coude mage. Die Vrouwen mogen
oock met cattoen van onder besigen/om haer ston-
den te krijgen/want het is goet gebonden.

Van witte Malrobe water / Aqua Ma- rubij. Dat xv. Capittel.

Dat water is upter maten goet voor alle gebre-
ken der borst ende der longen/ als heesheyt der
keelen/corzen adem/ende ouden stercken hoest/ het
berdrijft de hoeft en maket wijt om die borst/ ende
doet die slupmen wel uptwoopen. Het is een seer
goet water tegen die watersucht van couder sake/
want het verwermt en droocht/ het stillt dat bloet-
spouwen: ofte permant van een schorpien gesteken
waer/ ofte van een slanghe / die drincke hier af vier
oncen/so en sal het sijn niet na het herte optree-
ken/ghy moget alle verfsche wonden ghenesen met
desen

desen water/als ghijse metten Water wasschet en
doerxkens die int water gedoopt zijn op legt/ende
van het water te drincken geeft.

Van Carden benedicten Water / Aqua **Cardonis benedicti. Dat xvj. Capittel.**

Dat water is schier tot allen dingen goet dat een
mensche in zijn lichaem hebben mach/ het is van
hitten oft van couden/gelijck als verstoptheit der
leveren en der milten/het reyniget bloet/ en behoet
den mensche voer senn/ende vergiffenis / soo dat
hem dat ingenomen senn niet schade en mach als
hy vanden poeder van desen crupde oft van zinnen
sade een wepnich met den water drinct/so en sal he
geenderhande senn moge schade n/ten sal moeten
ten lichaem upt van boven oft van onder. Daerom
so ist ooc seer goet tegen die pestilentie gedroncken
met het poeder als voorschreven is/neder gelegen/
ende toe ghedeckt om te sweeten / so verdrjbet den
sweet met ghewelt ende daer voer wort den mens
sche gheholpen / want metten sweeten soo wordt
de Materie ghedreven aen het vel/ soo dat die nae
tuere daer voer van binnen gesterckt wort/om die
sterkte te verwinen. Het is oock goet voer die ges
ne die uptzoogen/om haerlieden weder tot crach
ten te brengen. Tis in summa een seer edel water
tegen alle senn/ende oock om die canker ende an
der ometende zeeren te ghenesen / die niet gheerne
heelen en willen.

Van Centozie water / Aqua Centaurce. **Dat xvj. Capittel.**

W iij Centozie

Wo Entozie water/ is een seer costelick water
tegen alle gheslachten der woemen/ tegē die
geelsucht ende teghen die verstoptheit der
miltē die van couder materiē gecomē is
ende sonderlinge ist goet tegen alle gheslachten der
zoetsen/maer het lichaem moet gepurgeert zijn eer-
ment d'yncken sal/ende alst lichaem gepurgeert is
soo ist oock goet gedroncken tegen colica ende alle
scherpe pyne des buyx die van verstoptheit der
leveren/miltē/oft clypen der men gecomen is/het
is oock goet tot alle verffe wonden.

Van Vypoet water / Aqua Arthemisie.

Dat xvij. Capittel.

Hier hebben wy weder een recht Vrouwen wa-
ter/alsoo gheheeten om dattet den vrouwen met
grooter cracht haer stonden verdrijft/also dat oock
den ouden wijben die ober haren tijt zijnde/ stonde
te brenge machtich is. Daerom en sullen die vrou-
wen die met kinde gaen/dit niet besighen/ dan als
sy den arbeit crighen/want dan openet ende drijft
die lebende ende doode vrucht af metter nagheboor-
ten. Het verdrijft die coupisse als men daer des mo-
gens nuchteren af drijct die oncen telcker reysen.
Het gheneest oock ende verdrijft alle gheswel als-
ment daer met doecken werm op leyt.

Van Water water / Aqua Matricarie/

Dat xix. Capittel.

Water water is oock een sonderlingge wa-
ter voor vrouwen oft mans/ die coust en
bochtich zijn van complexien/want het
berwerint ende verdriecht alle ober-
collicheit van bochtighen humoren die inder moe-
der oft inder magen vergadert zijn ende verdrijft se
upten

uplen lichaē / so dat die Vrouwē daer door brucht
baer worden / ende en laet den menschen niet drijft
niet beladen worden met der rotsen / maer ver-
drijft se den gheenen diese hebben / ende verdrijft die
wormen upt des menschen lichaem / ende voort alle
flegmatique humoren / het is goet ghedroncken te
ghen t'pleuresis.

Vā Repnbaenwater / Aqua Tanaceti.

Dat xx. Capittel.

Depnuaen water is sonderlinghe goet tot
die wormen der kinderē en anderē tapen
buplen humoren der Dermen te verdrij-
ven / ende maect de selve leden des bux-
repn van alle onreynicheydt van condens gheromen
het heeft sonderlinghe nature / want hoe wel dattet
van wermer cracht is / soo vercoelt nochtans die
hitte der Leden / daer ernige hitte in is alsment daer
met lijnen doecken ront op lept. Voorts soo hebt
die selve cracht die het Water water heeft ghelijck
voorschreven is.

Van Auroene Water / Aqua Abrotani.

Dat xxi. Capittel.

Dis dit water ghedisteleert is / gelijk int
eerste Capittel gheleert wort ist een seer
crachtich Water tegen alle verstoptheit
der leveren / en drijft sterckelich den swecc
ende resolbeert oft doet schepden alle geronne bloet
dat een Menschē door ballen oft stooten in zijn lijff
mach crijghen / dat selve drijvet af metten eimer-
ganck. Het is oock seer goet tegen die wormen / ende
het maect dat hant op het hooft seer dick ende lanc
alsment siedet in looge / ende dat men metter looghen
t'hoofte

B v

t'hoofte

thoofte wast. Het verdyft oock die groote en on-
lijdelicke pijn der lendenen die gheoozsaecht wert
dooz tgrabeel der nieren.

Van Adick Water / Aqua Ebuli.

Dat xxiij. Capittel.

Adick water heeft een laxerende / oft purgerende
cracht / ende purgeert principalic dat witte wa-
ter / daerom ist seer goet tegen die watersucht ghe-
dzoncken twee oncen met een once syrope van grijs
secom ghemaect / diemen inder Apoteken heet
sprupus / fumo terro / dit salmen onder een mengen
en dzincken eens daechs tot dattet ghenesen is / als
een mensche in die badstove gaet wil / so sal hy van
desen water dzincken ghelijck als voorszreben is /
soo sal hy als hy in de badstove coemt seer worden
sweetende / ende sal alle overbloedige bochticheydt
quijt worden met den sweeten. Het is goet om me-
de te gozelen teghen die quinantie ende tegen den
hupch.

Van Agrimonie water / Aqua Agrimo- nie.

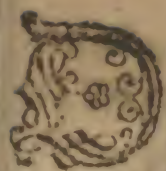
Dat xxiij. Capittel.

Agrimonie water is boven alle anderen Wate-
ren een rechte Medecijn der leberen / vooz alle
berstoptheuyt der selven / ende vooz die gheene die
haer leven verdzoncken hebben die bzenghet weder
te recht. Het is oock goet gedzoncken teghen die ge-
scheurtheuyt / ende teghen alle manieren van open
zeeren ende wonden / ende oock tegen den canker /
fistelen / ende der ghelijcken boose ghebrecken / het
reyniget het bloet seer wel.

Van Endiuie water / Aqua Endiuie.

Dat xxiij. Capittel.

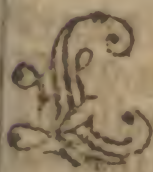
Dit

It crupt salmen cleyn haken en Distillee
 ren sonder met wijn te besprengen / want
 den Wijn soude hem zijn natuere veran-
 deren om dattet coudt van natueren is /
 daerom salment alleen distilleeren inden sant oven
 met seer cleynen biere. Dit water is dat beste dat
 men hebben mach tegen alle ghebreken der leveren
 die van hitten gecomen zijn / ghelijck als het Groot
 melisoen / oft oock scherpe bernende coztzen / gelijck
 oft die pestilentie ware. Het stopt den buick / ende
 blust die groote hitte der leveren / daer die coztzen
 dooz comen / het coelt die groote droochte der kelen
 ende lesschet den dorst met een goede verkoelinghe
 die niet schadelijck en is / daerom machmen daer
 mede alle onnatuerlijcke hitte lesschen van buiken
 ende van binnen den lichaem / men sals twee reysen
 daechs drincken en zijnen dagelijckschen drinck
 mede mengen / en t'elken drinck salmens bier on-
 ten drincken met suicker soet gemaeckt.

Van Lactouwe water / Aqua Lactuce.

Dat xxv. Capittel.

Lactouwe water is ghelijck als dat water
 daer bove een verkoelende water / dat sal-
 men ooc te bier sette sonder wijn / en distil-
 lerent gelijc Endiuie water. Dit water is
 goet tot alle t'ghene daert Endiuie water goet toe
 g. En daer en bove so hevet noch eygē proprietē
 dat is / is den buick te seer weech soo stoppet den
 buick / en is hy te seer gestopt / soo laxeret en maket
 amerganc / het doet slapen den geenen die niet ges-
 lapen en can / daerom ist goet in allen gebreken die
 van hitten gecomen zijn / want het blust die hitte
 ende verkoelt het bloet / soo dat upten heeten bloede
 gheen

gheen roysse oft ander steckte groten en ran / daer
ghy niet met cleynen arbejdt af en schept oft en
ghencest.

Dā Clacker bloemē / cruyt water / Aqua
Capitis Monachi. Dat xxij. Capittel.

Die Water sal oock gedistilleert zijn son-
der eenighen toefet / want het is oock een
bercoelende water / dat meer bercoelt dā
die voorszgenomde wateren / soo dat men
oock het selve gebzupcken mach tegen die voorz ge-
nomde siecken die van hitten ghecomen zijn / ende
daer en boven teghen den Hoest die van grooter
droochteen der borst is gecomen. Doozt soo ist goet
tegen alle gebzeken der oogen die seer heet en droo-
ge zijn / so datter somtijts een sweeringe af coemt.
Het is oock goet om een schoon claer aensicht te
maecken als men hem daer in de wascht ende van
sels drooghen laet.

Dā Wegebze water / Aqua Plantagi-
nis. Dat xxij. Capittel.

Die Wegebze is tweederhande / die een
breet ende die ander smal. Die groot
heet Plantago maior / en die smalle pla-
tago minor / in duitsche honts ribbē / de
se twee zijn van eender cracht / daerom so sal men
vanden welken men wil / een water Distillieren
gelijck int Capittel daer voorsz staet / ende gebent te
drinckē twee reysen des daechs tegē alle manieren
van loopen / als root melisoen / bloet spouwē / bloe-
pissen / der vrouwen stonden / en der gelijcken. De
is oock goet gebzoncken teghen die roysse ober den
anderen dach / die coemt altoos van groote hitte

der Leberen. Als boven al een uptnemende goede
Medecijne des monts/om mede te gozelen tegen
alle ghebreken die den monde toecomē mogen als
den hupch/die quinantie/ende tegē die gaten inden
monde/ende helēn/het is oock goet om mede te ge-
nesen alle veersche wondē/alsmen die wondē twee
reysen des daechs daer mede wascht/ende vanden
water drinct so genesen sijn met een rechte plaester/
het is oock goet gedroncken tegen die groote pijn
des hoofts/die van hitten is.

**Vā Nagel wortel water / Aqua gario-
filate. Dat xxviij. Capittel.**

Wan desen crupde en salmen niet dan die
wortel nemen / want die wortel is het
crachtichste van al/die salmē cleyn cap-
pen/en met een wepnich wijns bespren-
gen want het is van wermere natuerē/en dan disti-
leren met slappē viere. Dit water is seer goet om
het herte te stercken/ende opent de wegen der brij-
nen/ende doet die mage die spijsse te beter verteerē/
het is oock seer goet tot allen verschen wondē als-
men se daer mede wascht.

**Vā Brypnellē water / Aqua Simphiti.
Dat xxix. Capittel.**

Dier hebbē wy weder een vercoelēde was-
ter/daerom salment alleen sonder Wijn
Distileren. Dit water is boven alle was-
terē goet tegē die brypne des monts / dat
is een scherpe siecke/so datter veel menschen af ster-
uen/tegen dese siecke salmē van desen water drinc-
ten en den mont daer mede wasschē/so salt beteren
het is

het is oock seer goet vooz den ghenen die geballen
heeft/ende geronnen Bloet in zijn Licham heeft/
het drijbet gheronnen Bloet upt/ende gheneest den
Mensche. T'is oock goet tegen die gescheurt heyt/
ende het doet groote hulpe in pleuresis / want het
bzeket die zweeringhe ende verstercket t'herte dat
van grooter hitten sieck is gheworden. T'is oock
goet vooz die gebzeken der schamelheyt der Vrouwen/
daer mede vijf oft ses reysen des daechs ghes-
wasschen/so sullen sy sonder twijbel genesen.

Van Netel water. Aqua Urtice.

Dat xxx. Capittel.

Netel Water is een seer goet Water vooz
den genen die vanden Winter kachhielen
oft ander plaesen hebbē/ die vande win-
ter open zijn gebzoken/die geneset in co-
ter tijdt. T'is oock goet tegen alle verstopthert der
Wiltē/als sy van couden gheromen is / het ver-
drijft alle geswil dat van couden gecomen is / ghe-
lijck als alle harde bullen aen armen/beenen/ ende
aen den halse/maer alser eenighe hitte by is / so en
sal men niet besighen.

Van doode Netel water / Aqua Urtice mortue. Dat xxxi. Capittel.

Dit Water is in allen crachten den vooz-
genoemden gelijk van crachten/en daer
en boven so verdrijbet den Vrouwen den
witten Loop oft bloet als zijt drincken/
daer toe so maket lanck schoon ende geel hape als
sy haer hooft daer mede nat maken/ende van selfs
laten drooghen.

Van

Van Ceremprijs water. Aqua Peroni.
Dat xxxij. Capittel.

Erenprijs Water is een seer Edel Water
voor de genen die seer Rupdich oft schoofte
zijn/want het reyniget Bloet so seer/ dat
alle schooftheit/sp sp soo quaet als sp wil/
verhupsen moet/so dat onderwijlen daer mede ge-
nesen zijn geweest/die by na Melaeische menschen
scheenen te wesen. Het is oock een seer Edel water
voor alle ghewonde Menschen / als men haer van
desen Water te dinccken geeft/soo comet ter Won-
den upt ghelooopen/bewijfende zijn groote cracht.
T'is oock een goet Pzervatijf voor die Peste/als
men daer alle daghe een Glaesken vol af dincckt/
ende daer op hem warm laet decken/so doeget den
Mensche sweeten/ ende verdrijvende upt den Lic-
hacm alle onreynicheit des bloets/ende behoedt
van alle Fenijn.

Van Eghelcrup water. Aqua Num-
mularie. Dat xxxij. Capittel.

Eghelcrup water is oock een heylsaem Wa-
ter tot versche Wonden ghedroncken/ Ende
oock die wonden daer mede gewasschen. Het
drift upt den Mensche alle gheronnen bloet/
daer een Aposteme oft sweeringhe af comen mocht.
te/het is so heylsaem/dat men seyt: dat die Gangen
haer metten sappe dan t'crup weder aen een heyl-
len/als spontwee ghelouwen zijn.

Van Grijscom Water / Aqua Fumi-
terre. Dat xxxij. Capittel.

Dit water is tot warmte genepcht/daerom sal-
ment met wijn besprengt/erment distileert/en
dan

dan ist een seer goet water voer alle siecten die ha-
ren oorspronck genomen hebben upter melancolije
oft swerten eertachtighen bloede / ghelijck als die
quartepne / verstoptheit der milten / schozsheit /
lazarje / pocken / ende dergelijcken / het maect Ca-
merganch / het verweert den sweet / het is oock goet
teghen die roothet des aensichts / ende verdyft
die beghinnende Watersucht / alsment alle daghe
indrinckt nuchteren / soo repnighet het bloet boven
maten seer.

Vā Gouwortel water / Aqua Celidonis

Dat xxx. Capittel.

Dat salmen oec met een wepnich wijns bespren-
gen ende dan Distileeren als voorschreven is /
dat is een seer goet water om alle gebreken der oo-
gen te genesen oft te verdyben / die cout ende bocht
zijn / so dat sy lopen en vol etters zijn / so dat men des
morgens die oogen niet open ghedoen en can men
sal die ooghen daer mede waschen / soo worden sy
dyooge ende genesen / ende het claret t'ghesichte / het
heelt alle oude seericheit als men daer mede wascht
ende en laet inden wonden der leden geen litwater
oft senuwater loopen / alsment drinct ende de won-
den daer mede wascht / ende het geneest oec schoz-
heyt daer groot juerxsel by is.

Dan Peensen cruyt water / Aqua herbe

Trinitatis.

Dat xxxvj. Capittel.

Dat water is een verkoelende water / daer om
en salmen met geenen wijn besprengen / maer
alleen by hem selven Distileren. Dit water is seer
goet tegen alle gebreken der jongher kinderen / die
hitte

hitte en droochte in haer hebben/ende sonderlinge
voor een siecte des monts der kinderen/ghetheeten
den schupl/d'welc geern den nieu ghebozenen kin-
deren toecoemt met een scherpe coztse / hier teghen
salmen den kinderen dit water in ghieten ende in
haer Pappe menghen.

Van Tormentil water/Aqua Tormen- tille. Dat xxxvij. Capittel.

Dit cruyt salmen met Wijn besprengghen ende
Disteleren als voorszreven is/want het heeft
een verwermerde cracht. Dit is een goet Water
tegen alle fenijn ende tegen die Pestilentie/ mē salst
alle dage drincken een Romercken vol/en gaen daer
op liggen slapen/seer wel gedert op dat mē sweten
mach/so schept alle onreynicheyt upt den lijbe daer
die Peste af soude mogen comen/het stoppet t'bloe-
den der wonden/ende heelet met grooter cracht al-
le versche wonden/als eenen costelicken Wonden-
dranch. Het is oock goet teghen alle Loopen des
buxx/ende sonderlinge tegen het roode Melisoen.
Het is oock goet gedroncken teghen die geelsucht.
Het verdrijft oock het overgeven ende het walgen
der maghen/het stopt die Vrouwen haer stonden
als spise te veel hebben.

Van Onderhave Water/Aqua Hedere Terrestris. Dat xxxvij. Capittel.

Onderhave Water is ooc van wermer cracht/
daerom salment met een weynich Wijn bes-
prengen ende drincken daer af tegē alle manieren
van verstoptheyt der leveren en der milten/en ooc
tegen allē loopē des bloets in wat maniere dat sp
ijn/gelic als root melisoen/t'bloede der niese/bloet-
spouten

spouwen ende der ghelijcken. Tis oock goet teghen
alle g eswollen Leiden daer op ghelept.

Van Garwen Water / Aqua Vilefolij.

Dat xxxix. Capittel.

Dat Arwe Water gedisteleert als voorschre-
ben is / is in allen sake een goede Wonde-
dzanc / daerom als pemant gevallen heeft
ende een ribbe in zijn Lichaem gebroken
heeft / oft die gesteken oft gehouwen is / die sal van
desen water dzincken so sal hy genesen / ende als die
vrouwen hier af dzincken soo stoppet den bloet der
maent stonden / ende het verdryft den jongen kin-
deren die Wormen.

Vā Schabiose water / Aqua Schabiose.

Dat xl. Capittel.

Dat Cruyt salmen cleyn cappen ende dan
met Wijn besprengghen ende disteleeren /
als voorschreven is / dat is een seer goet
water tegen alle gebreken der Borst / als
Pleuris oft sweeringe der borst en des middelristis
diaphragmagheheten / ende teghen alle engichept
des Adems / hoesten / ende der ghelijcken / het breekt
die sweeringen ende verdryft alle pijn der selven.
Tis oock goet teghen de schorftlyepdt ende juerxsel
der huyt.

Vā Dupvels Bete water / Aqua Poz- sus Diaboli. Dat xli. Capittel.

Dat Cruyt salmen also als voorschreven is / met
alder substantie cappen ende dan met wijn be-
ghieten ende disteleren als voorschreven is / soo is
dit een seer proffijtelic water tegen die Pestilentie /
soo dat die gheene die van desen water drie oft vier
oncen dzinct alle daghe in die tijt als die Peste reg-
met

reert daer vooz ghepzefer beert sal wesen/ende die
heeft/dien salmen dit water te dzinckē geben/ende
leggen hem op een Bedde ghedeckt dat hy sweten
mach/soo sal hy tfenijn in zijn leden crijghen/ende
van binnen ghesont werden /soo datter niet meer
te doen en sal wesen dan die Apostel te ghenesen
van bukten.

Van langhe Hoolwortel Water / Aqua

Aristologie Longhe. Dat rlij. Capittel.

Anghe Hoolwortel crupt salmen oock be-
sprungen met Wijn en disteleren als vooz
schreef is. Dit is eē seer goet Water vooz
den barendē Vrouwē/want het drijft die
doode ende lebende vrucht upten Lijve/ende daer-
na die Nagheboorte oft Secundijne/ende ten laet-
sten so repniget die Moeder seer na die gheboorte/
drijvende upt den Lichaem alle onreynicheit/soo
datse des lange daer na te gesonder zijn. Men sal
daer te dzincken'gheven met een weynich supckers
soet gemaect / t'elcken dronck vier oncen Waters.
Tis oock seer goet tegen alle oude Zecrichept/als
men se daer mede wasschet vier reysen des daechs.

Van Hertstongen water / Aqua Erctes

rach. Dat rlij. Capittel.

Ertstongen salmen cappē/ende met Wijn
besprenge/ende distillieren/ als voozschre-
ven is/ so heeftmen een ghebenedijt Wa-
ter teghen alle ghebzecken der Milten/
telijck als hardichept ende verstopthept der Mil-
ten. Men salt te dzincken gheven alle daghe twee
reysen/telcken vier Oncen so ghedroncken/ openet
alle verstopthept der Milten/ende maectse moerwe-
ls sp hart is. Tbeneemt also gebzupt alle swaer-
medic

E J

medic

moedschept en melancolijē der menschen en maerz
den mensche vrolich/t'geneest voort alle de gebzekē
die upter melancolijē comē/als die quade coytse ge-
heeten der quarteyne/ende is goet gebzupt teghen
den hick/ende tegen het rupsenen upter magē ende
versterct die digestie/ende beneemt die pijn der ma-
ghen/ghebzupt als voorschreven is.

**Vā Donnerbaert water / Aqua Barbe
Jonis. Dat xliij. Capittel.**

Dit Water sal gedisteleert wesen sonder eenigen
toedoē van Wijn/want tis een seer vercoelende
water/daerom en salmens niet gebzuptē dan van
bupten om alle grote hitte der swellinge oft der ge-
lijcken te verdrjven/en oock om te doen slapen den
ghenen die niet geslapen en can in groter hittiger
coytse en der gelijcken/en om te comen t'eyndē der
materiē/so ist goet tot alle heete uptwendige gebze-
ken/en ooc om te minderē die pijn vā die ledē daer
tfeercijn in is met groter hitten ende swellinghe.

**Vā Nachtschap water / Aqua Solatri.
Dat xlv. Capittel.**

Nachtschap Water sal ooc sonder eenigen
toedoen ghedisteleert werden om zijnder
groter couden. Dit is een sonderlinghe
Water vooz dē geenē die vander maren
gereden worden in haren slaep/die sullen hier van
drincken alle morgē een once/ende niet meer want
het is te seer cout vooz dē mensche van binnē te ge-
bzupten/maer van bupten ist seer goet tegen alle
groote hitte/het beneemt die seer groote Pijne des
hoofts inden heeten coytse alsment met een doer-
ken op t'hooft leyt/so moet die pijnē minderē/ende
oock den Dijt beueemt zjn pijn.

Water

Water van Krieken over Zee / Aqua Rehengl. Dat xlvj. Capittel.

Dater van Kriekē over Zee/is seer goet
voor alle gebreke der blasen en der nieren
gelijck als t'grabeel/den steen/en der ge-
lijcken/men salt dē siecken te drinckē ge-
ven drie oncen des morgens nuchteren/ ende laten
hem daer op vasten vier uren lanck/ dit sal hy on-
derhoudē een maent lanc/so sal hy verlost worden.
Tis oock een verkoelende crupt/maer men mach
met minder/ja sonder perijckel in nemē/ ende van
bupten besigen als voorschreven is vanden Racht-
schap Water/waer van dit ooc een specie is.

Van Bilsen water / Aqua Iulquiami. Dat xlvij. Capittel.

Dissen Water sal mē ooc sonder bespren-
gē disteleren/en als men dit water besigē
wil/so sal ment werm maken en dockē
daer in nettē/en op die ledē leggen daer
grooten bzant in is/want het blust met geweld al-
len bzant en groote hitte/en het doodet den vijt in-
dē vingerē/en alle der gelijckē groote scherpe pijnē
vā hittē gecomē/maer mē sals niet intlijf nemē/het
soude den Menschē groote schade oft hinder doen.

Van Peertsteerts Water / Aqua Caude Equine. Dat xlvij. Capittel.

It crupt salmen cappē ende ooc sonder
linge besprengghen met een wepnich goet
sterckis Wijns/ende dan Disteleren met
clepuen biere/soo hebde een schat teghen
alle gebreken der nieren/als sweeringhe der nie-
ren ende dē steen/want het drijft dē etter upt/ende
C ij. doet

doet den steen smelten/ en drijft metter vrynen up
maer men sals niet meer dan eenē halven eys dop
teffens innemen/ oft het soude den steen met groote
stukken afdrjben met grooter pijnē des Pacien-
ten. T is oock goet tegen het bloetspouwen ghe-
proncken/ als boven.

**Water van verckens gras/ Aqua Poli-
gonij. Dat xlij. Capittel.**

Wter van Verckens gras/ salmē vanden
Cruyden distillieren / sonder besprengen
des Wjngs/ ende tot alle bloetstelpinge te
drincken geven / want tis een sterck stop-
pende Cruyt/ het verdrjft oock alle onnatuerliche
hitte der leden/ gelijc als pēmant het vuyt in eenich
lidt heeft/ als in Armen oft in Beenen / men salter
met Doecken op leggen/ t sal beteren. Men ghebet
den kinderen oock in teghen die Wormen.

**Water van Teshkens cruyt. Aqua
Burse Pastoris. Dat L. Capittel.**

Wter vā Teshkens Cruyt is ooc een seer
stoppēde Water/ alle loopen des bloets
te stoppē/ sp zijn hoe sp willen. Men sals
te drincken geven drie oncen teffens/ soo
sals het Rootmelisoen stoppē/ dat bloeden der nū-
sen ende t bloetspouwen / ende der Vrouwen ston-
den/ ende dergelijcken/ het heylt alle tghene dat int
Lichaem ghebzoken mach wesen/ het stelpet bloet
in alle Wonden/ t sp groot oft cleyn.

Van Herhart water/ Aqua verbene.

Dat Lj. Capittel.

Herhart water salmen distileren alst bes-
sprengt is/ ende te drincken geven drie ofc
vier oncen tegen die verstopthept der Le-
veren/

keren/ende der Wiltten / t'berdyft die Geelsucht/
T'is goet tegen die Longensucht/ ende teghen het
uytdrooghen/want het heylt die Longhe van alle
quetsingen/ofte sweeringen die haer toecomen mo-
ghen/ende het opent oock die gangen der Vynen/
ende breekt den steen.

Van Sanickel water/Aqua Diapensie.

Dat Lij. Capittel.

Sanickel Water salmen met besprenginge
des Wijn distilleren/ende dan vooz eenen
goeden Wondenzant te drincken geben/
wantet een seer heylsaem water is om alle
wonden oude en nieuwe te heelen in coeter tijt/ t'is
oock een seer goetwater vooz die ghescheurthept/
t'berdyft ooc op dier manierē gebesicht/ alle hitte
die den Wonden toeslaen mach/ daer ghemeynlick
Apostemen vooz comen willen. Alsmēt met doec-
ken over een Wonde leyt/en die Wonde daer mede
viermael op eenē dach wascht/ so hechtet die won-
den in coeter tijt te samen sonder pyne.

Vā Doorzwas water/Aqua Perfoliate.

Dat Lij. Capittel.

As dit water met Wijn besprengt is/en
so gedistileert als vooz ghedeclareert is/
so ist eē seer goet Water vooz dē genē die
gescheurt is/ want het heelt bobē maten
seer die gebroken Vellen/ en oock vanden darinen:
Daer en boven ist goet tegen die Pestilencie. Men
sals alle Mozghen te drincken gheben vier oncen/
ende vasten daer op twee uren/ ende onderhoudent
een Maent lanch/ blijvende opt Bedde ligghen/ so
salt wel beteren. Het is oock seer goet om den crop
des hals te berdyven.

C iij

Van

Van Sinnan water / Aqua Achimille.

Dat liij. Capittel.

En sal dit sonder besprengen distileren/
so ist ooc eē seer goet Water om alle wō-
den te genesen van buypen ende van bin-
nen den Lichaē/gelijc als Sanickel wa-
ter/daerom en behoevē wy alle dingen niet op het
lanxste te verhalen/dan alleē dat dit crupt en zyn
water profytelicker is vooz wonden daer groote
hitte in is/om die hitte te blusschen ende die Won-
den te heelen sonder perijckel van sweeringhen.

Van Wintergroē water / Aqua Virole.

Dat lv. Capittel.

Ier hebbē wy weder eē goet wondē wa-
ter oft wondē dzanc/dat sal ooc alleen ge-
disteleert wordē en sonder Wijn/wat t'is
vā coelder cracht/ en is in alles als Sin-
nau voorszzebē en en is niet minder vā crachten/
Het heelt ooc alle oude seeren aē armē en aē beenen.

Van Hupsooz water / Aqua Piloselle.

Dat lvj. Capittel.

En sal dit crupt cappen en met een wepe-
nich Wjns besprengen en disteleren als
voorszzebē is. Dit water is tot werm-
tē geneycht. T'is goet tegē alle verstop-
hept der leberē en tot der beginnender watersucht
en om die materie te verdzijben/daer die geelsucht
af coemt/het verdzijft die pijnē van t'colica en die
swellinge der magen. T'sal gedrouckē worden des
morgens nuchteren telcken vier oncen met eē lut-
tel Supckers/het maect een claer aensicht en goe-
de verwe als men hem daer mede wascht.

Van

Vā Hontstōge water / Aqua Cinoglossæ
Dat lviij. Capittel.

DEn sal dit crupt ooc cappē en besprengen
als vooz geleert is ende distileren / so ge-
bet een seer goet water tegē alle gebzckē
des Cersderms / als spenen / cloben ende
ander dier gelijcken. Tis goet tegen alle heete seerē
der Beenen die coelet ende drooget / daerō salinense
daer mede wasschen ende doerckens int water ge-
net ober leggen / so sullen sp in coztē tijt ghenesen.
Tis ten lesten goet vooz eenen die ghebeten is van
eenen rasenden honde / die salder mede wasschen en
natte doecken ober te leggen / so sal hy genesen.

Van Hoefbladē Water / Aqua Ungule
Caballine. Dat lviij. Capittel.

Dit Water sal gedisteleert worden sonder
eenich toedoen / want tis van vercoelende
der cracht alst wel gedisteleert is / so ist eē
seer coel water / vercoelende alle heete ge-
breken der Leberen ende der maghen / het verdrijfs
den droogen hoeft oft kicken op die bozt / en t' ver-
coelt die groote hitten inden scherpen heeten coztē
des Somers. Tis oock seer goet om de groote pij-
ne der spenen te ghenesen / en om alle bzant oft ver-
berntheyt te genesē / tsp met water oft eenich ander
dinc / te weten olpe oft bet / oft met anderen melact-
schen dingen / oft met buspoeder verbzant / men sal
der den bzant met wasschen / ende natte doerckens
ober leggen / so sullen sp in cozter tijt genesen. Het is
oock seer goet vooz die vrouwen als sp eenige open
seerichēdt beneden hebben in haer schamelhepdt
sp sullen haer met desen Water wasschē ende natte
doerckens

doerheng oberleggen/so sullen sy genesen. T'ghes-
neest die koose aen Armen ofte aen Beenen / waer
die wesen mach/als menser met doecken overleydt/
te voren so warm ghemaect als hijt lijden can.

Van Sulcker water/ Aqua Acetose.

Dat Lix. Capittel.

Dier hebben wy weder eē goet vercoelende
water/ daerom salment distillierē sonder
besprengen. Dit water is seer goet tegen
die Pestilentie te dzycken gegebē/ so die-
wils als hy Dorst heeft/ want het sal hem Lever/
Milte/ende alle inwendige Leiden vercoelen / ende
t'Herte ende Memorie verstercken dat het princ-
pael is in dier siecten/ende het blust die borst in al-
len heeten siecten/ende bzyngt lust om Eten. Men
sal der Doecken in netten/ende om t'hoofst winden/
so verdrybet die pijs des hoofsts/ ende coelt de hit-
te/ende drooget die herffenen/ober d'oogen gelept/
so verdrybet alle hitte der Ooghen/ende t'blusschet
t'busz in Armen oft in Beenen.

Vā kleeer Ooge water/ Aqua Eufragie.

Dat LX. Capittel.

Den Naem van desen water bewijst die kracht
desselben Waters/daerom en behoebē wy daer
niet veel van te schryben/dan datmē daer alle dage
vier oncen van dzycke des morgens nuchteren/eē
vasten daer op een paer vzen ten minsten/ eē drup-
pen vanden water wat in d'oogen/soo sal t'gesichte
claren voden maten seer/so dat te verwonderen is:
En geneest ooc die pijn der Oogen die leken/so dat
sy des morgens toegebaken zyn van den etter.

Van Venckel water/ Aqua Feniculi.

Dat Lxi. Capittel.

Man

DEn sal dit Water per balneum distillatē
alst besprēngt is geweest met goedē wijn
so ist dan een seer lieflic riekende water
ende van groter cracht tegē veel gebze-
ken der oogen/daerom salmen den geenen die ghe-
breck heeft/in zijn oogen Venckel water te dzyntke
geven ende wasschen zijn oogen daer mede/soo salt
beteren/dit is oock een seer excellent water teghen
die gebzeken des waterloops/als coupisse/dropel
pisse/ende der gelijcken/ende oock tgrabeel/het rei-
niget het bloet/en geeft den mensche een goede ber-
we/het bzyngt den voesteren veel melcx. Het is ooc
goet gedroncken tegen tstecken van een schorpien/
oft Spinne oft der ghelijcken/ als men die Wonde/
daer oock mede wascht.

Van Kerbel water/Aqua Feniculi.

Dat lxiij. Capittel.

Dit water is goet tegen tgeronnen bloet dat een
mensche in zijn lichaem hebben mach / dat van
hallen oft stooten ghecomen is/tis oock goet tegen
tgrabeel gedroncken des morgheus nuchteren etc.

Van Villen Water / Aqua Ancti.

Dat lxiij. Capittel.

Dit Water gedistilleert als boorschzebē is
met besprēginge des wijns is upter ma-
ten goet tegen de gebzeken der nieren en
der blasē / als coupisse dē steen en der ge-
lijcken. Tis ooc goet tegē alle windichept des lyfs
het verteert die windē/en beneemt de pīne der der-
men/gelijck als colica en der ghelijcken. Tis goet
om den vrouwen veel melcx te doē hebben die kin-
der supgē/t'geeft haer bohē matē veel melcx/maer
t'borre

t'berteert die bochticheyt des natuerlicken zaets/
ende maecht die ghene onduegende totten natuer-
licken wercken/diet veel besighen/den gheenen die
niet slapen en moeghen/die salmen die Ruesgaten
met desen water bestrijcken/ soo sullen sp daer fla-
pende af worden.

Van Petercelie water/ Aqua Petroceli- ni. Dat Lxiiij. Capittel.

M En sal die Petercelie cleyn cappen/en met
Wijn bespranghen/ende dan distillieren/so
heeftmen een seer goet water om alle ver-
stopthepdt der Leveren/ ende der Milten/
ende der Nieren oft Blasen/etc. te openen/en t'ber-
dijft den steen in Lendenen ende Blase/ende t'ber-
dijft die Pijne desselven Steens/ende maecht den
Steen seer cleyn/ende diijsten upt metter Wijnen.
Het verdijft oock alle gebreken der oogen die van
couden gecomen zijn. T'is ooc seer goet om t'hapz
te verdrijven/ daermen gheen hapz hebben en wil/
daerment strijckt/daer sal t'hapz uptvallen. Men
sal tegen alle booschreben inwendighe ghebreken
drincken/des Morgens vier oncen.

Van Eppen Water/ Aqua Apij. Dat Lxv. Capittel.

E En sal dit water oock distileren als die
Petercelie/met Wijn besprangt/so heb-
dp een seer goet water tegen alle siecten
der Milten die van verstopthepdt geco-
men zijn/ende is in desen veel stercker dant Peter-
celie water/daerom is dit water goet teghen die
Watersucht/die eerst begint te comen / ende tegen
die gheelsucht/ eer sp oberhant ghenomen hebben.
Dat Water met Dogcken om t'hoofst ghebonden/
is

is goet booz den ghenen die niet slapen en connen/
dat doetse terstont slapen.

Van Levistick Water. Aqua Levistici.

Dat Lxvj. Capittel.

Dit Cruyt en salmen sonder besprengghen des
Wijns niet distileren/ om zijnder verwarmen-
der cracht wille/want t'is seer goet gedroncken te-
gen alle gebreke bā couden gecomen/oft van fleg-
matischer oorsaken/het verdryft die pijn der Ma-
gen/en sterct den appetijt/en die digestie upter ma-
ghen/die Materie daer Coetsen oft vergelijcken af-
comen mogen/het dryft den Vrouwen haer stonde/
het brenget den Vrouwen die verlozen Melck we-
derom/het is seer goet om alle gebreken des Mōts
ende der schamelhept te ghenesen aen Mans ende
Vrouwen/als mensche daer mede wasschet.

Water van S. Jans Cruyt/Aqua Hypo-

poriconis. Dat Lxvj. Capittel.

Den Oppericon salmē ooc seer cleyn rap-
pen/Ende met goeden stercken Wijn bes-
sprengghen ende distileren als boorszre-
ven is. Dit Water is seer goet tegen alle
Siekten der herffenen ende des hoofts/gelijck als
vallende Siechte/Popelsie/ die Lammichept der
Leden/Paralisis geheeten/ende dergelijcken/het
heeft oock een openende cracht/dryvende upt den
Lijve alle fenijn ende verrotte humoze/daer Ter-
tianen oft Quarteynen afcomen mogen/het heple
al watter int Lichaem gebroken is. Tis goet tegē
den buyck loop/van wat naturen hy oock sp: Om
alle dese boozgenormde saken te remedieren/so sal-
men des alle daghe te drincken gheven vier oncen
met

met een weynich supckers soet gemaect. **T**is oock
seer goet tot alle Wonden ghehouden oft gesteken/
men salse daer mede wasschen vier oft ses reysen op
eenen dach soo sullen sy ghenesen/ men salse niet ee-
nen doerckē decken dat int water genet is/ende soo
op gelept verstercket die lamine Leden en bryngtse
weder in haer cracht.

Van witte Steenbryke Water / Aqua **Sarifrage. Dat lxxij Capittel.**

Altsse cleyn en bespreygtse met wijn so sult
ghye een goet water hebbē als des Cruys
naem is tegē den steen die de lendenē ende
blasen/het bryect den steen/hys groot oft
cleyn/ende het dryften upt metter brynen/ ende ge-
neest alle gebreken die inden gangē der brynen zyn
mogen/als die roupisse ende alle pijnē des Water-
makens/men salt dryncken een reyse s'dacchs tele-
ken vier oncen met een weynich supckers.

Vā Spargen Water/ Aqua Sparagi. **Dat lxx. Capittel.**

Nemt dit Cruys alst zyn roode Beside
heeft/ende distilleert met bespreyghinghe
des wijns ende gebet te drynckē met een
luttel supckers tegen alle dese navolgēde
gebreken/te weten verstoptheit der leveren en der
miltē/ende het berdryft die sierten die door sulckē
verstoptheit gecomen zyn want het reynighet het
bloet vanden tapen flegmaticken humoren / daer-
om ist goet gebesicht tegen die daghelicksche roysse
die neemt haren oorsprong upt der leverē die door
flegma gecomen is te verstoppen / het is goet te-
gen die geelsucht.

Van

Van Steenruyp water / Aqua Capillo-
rum Veneris. Dat Lxx. Capittel.

Hier hebben wy een goet bozst crupt / dat tot
allen gebreken der bozst dienstelick is / daer
om salment distilerē sonder wijn / want tis
tot Edelicheyt gheneycht. Voor die sierten
der bozst in jonge Menschen en machinen geen be-
ter Medecijn vinden dan dit Water / want t'belet
den hoest / en vertzert die fluxinen / ende doetse vpt-
werpen sonder pijn. Als yemant geneycht is tot-
ten vptdzoogen / so salmen hem van desen water al-
toos te dzincken geben / ten minstē een Maent lanc
so sal hy genesen / hy sals alle Moegē en alle Albont
dzincken / t'elken vier oncen / so sal hy ghenesen / en
spnē hoest sal vergaen / hoe lange dat hyen oec ghe-
dragen hadde. Tis goet voor verstoptheyt der Le-
veren / ende der Milten die van hitten gecomen is /
daerom ist seer goet tegen alle Coztzen vpt hitten /
als Tertiane / en de scharpe coztzen die inden hee-
ten Somer comē / geheetē spnocha / en voor t'pleu-
risis dat eenē Mensche in zyn spde seer pijnicht / so
dat hy zynen adem by na niet verhalen en can / dan
met grooter pijnen. Dit is een seer scherpe sozghē-
liche siechte. Men sal den Siecken doen laten / ende
gheben hem dan vier Oncen te dzincken van desen
Water / Ende men sals onder zynen dagelickschen
Dranch ghieten / so salt met hem beteren.

Van Zeelinsen water / Aqua Lenticule.
Dat Lxxi. Capittel.

Men sal dit Crupt stooten en distileren / son-
der pet daer toe te doen / so ist een Repercu-
sif / dat is een wederstaende Remedie tegen
alle hitten aen des menschen Lijf. Men salter van
huyten

bupten opleggen met werck daer in genet en wernt
op ghelept/want het drijft niet ghevelt die toeloo-
pende materie te rugge/daer geswil oft sweeringe
van comen soudent/ ende doet alle het gheswil ver-
gaen/ende stopt den loop des Supers die van hitten
ghecomen is / maer men sals niet meer dan twee
oncen dinccken/ ende dat oock niet dickwijls om
zijn seer groote roude die schadelic is voer die na-
tuere/maer van bupten machment wel besigen te-
ghen alderley hitte / ende oock teghen die hitte der
Leveren met werck daer op gelept. Het is goet tot
die fistelen van achter als ment met een splitse ofte
spuete daer in spuut.

Water vā wilde Petercelie/Aqua Cicu- te. Dat lxxij. Capittel.

Dit Water sal oock gedisteleert wesen als
Seelinsen Water/ want het is oock cout
van crachten/ maer mē sal hem wachten
dat mē van desen water niemant te dinc-
cken versupme te geben/want het is so breeflicke
cout dat den mensche met zijn groote roude doden
soude/ oft ten minsten dul maken van sinnen daer-
om en sal mens pinneris niemant te dinccke geben
maer men salt van bupten besigē als een crachtich
Reperussijf om alle swellinge daer groote hitte in
is te wederstaen ende te ontswillē/het verdrijft dat
swillen der vrouwen borsten die van melck wees-
ren willen. Het is goet voer die Meyskens die de
Borsten te groot waschen willen / men sal doer-
kens in dit Water netten/ soo sullen sy crimpen en
niet groot werden/maer men en sals niet te lange
ghebruycken om zijn groote roude op dat het geen
schade en doet.

Van

Van Wranche Water / Aqua Cuscutæ.

Dat lxxiiij. Capittel.

Dtsien dit Water distelerē wil so salme
het crupt te bozē besprengē met Wijn en
dā doe als dicwijls geleert is. Dit water
is uptnemende goet om alle gebreken die
der verrotte Melancolie wegen comen / gelijck als
die quartepne / verstopthept der miltē en haer her-
dichepdt te verdrjben / die gheelsucht / watersucht
schorsthept / gelijc als oft sy melaetsch waren / wort
met desen Water verdrjben / als men daer alle dage
twee repsen telcken vier oncen van drinct / so langhe
tot dattet ghesen is / men machs ooc onder zijnen
gemeynen dranc gieten en dooz den dach daer van
drincken / want het repniget bloet upter maten seer
waer dooz ten lesten die alder booste siecten genesen
wordē / hoe lange sy ooc gedragen zijn. Tis in som-
ma een seer excellent water / het mach in allen com-
plexien gebesicht worden / sy zijn heet oft cout / dro-
ge oft vochtich / het doet eenen pegelickē profijt / en
niemant geen schade / maer het is alderbest in heete
drooghe complexien / want het purgeert colera met
allen seer dooz den Camerganck dooz de vryne en
dooz sweeten / ende nae die colera die Melancolijē /
daerom sullen zijt in eeren houden die de Dorken
genesen willen / want het is booz haerliedē een seer
goet water boven alle ander wateren oft Medecij-
nen die sy ghebruycken moghen.

Vā Muert water / Aqua Morsus galline

Dat lxxiiij. Capittel.

Dit water sal gedisteleert worden sonder eenich
toedoen van wijne / want het heeft een seer goe-
de vercoelende cracht van buypen des lijfs te bes-
ghen

gen maer niet van binnē/want t'is te rout/het sou-
de meer schaden dan baten / nochtans machment
besighen in die uptdzoogende sucht phisis gheeten
die coemt van grooter hitten en̄ dzoochtē / mē sals
hem te dzincken geven eens des daechs drie oncen
met eē luttel supckers soet gemaect/dat weder staet
seer zijnder siecten en̄ doet hem weder groepē/hier
mede zijn veel menschen geholpē geworden / maer
men sals in anderen siecten niet besighen dan van
bupten aent Lichaem daer groote hitte is/ gelijk
als swillinghe ende hitte in Wonden.

Vā Porcelepne water/ Aqua Porculace.

Dat lxxv. Capittel.

Dier hebbē wy weder een vercoelēde wa-
ter daerom salment distilerē als dat gene
dat int voorgaēde Capittel staet. Dit wa-
ter is ooc als dat voorgaēde/rout/ maer
het mach sonder perijckel gedronckē worden twee
reysen des daechs telckē vier oncē tegē alle inwen-
dighe hitte des lichaems/ als de hitte der Leveren
maghen en̄ der borst/ t'stopt alle loopen des buxer
die van hitten gecomen zijn/ende sonderlinghe den
buxeloop die root en̄ bloedich is. T'stopt dē vrou-
wen haer stonden/en̄ bloetspouwen / en̄ t'verdrijsft
den heeten en̄ dzoogen hoeft oft kichen op de borst/
als pēmant zijn tanden sleen zijn geworden vā sui-
ren dingen t'etē/die sal van desen water indē mont
nemen/het sal eer lanck met hem beteren / men salt
den jongē hinderen ooc ingebē als sy veel schrepen
ende niet slapen en̄ moghen/ men sals haer gheven
ten minsten twee oncen.

Vā Paritarie water/ Aqua Parietarie.

Dat lxxvj. Capittel.

Hier

Het hebben wy een verwarmende water/daer
om salment met besprenginge des wijns distil-
leren. Dit water is goet tot verstoptheit der Le-
veren en der Milten/het opent die verstoptheit en
vrijst seer sterckelick die Wijnre / ende repnticht die
vrouwe van haren stonden als sy te luttel bloepen/
het repnticht die nieren/die blase/ en alle wegen der
vrijnen van sant en grabeel. Tis seer goet tegt den
ouden hoest/tis goet voer de geenen die niet pissen
en mogen/opt Regioe der blasen gelept met wer-
den dat is boven die schamelheyt/so warm als hiet lye-
den can/so geneest hy terstont. Men sal teghen die
inwendige siekten te drincken geben alle dage twee
reysen/telcke vier onzen/met sucker soet gemaect/
so salt met krachten alle verstoptheit openen.

**Van Basilicon water / Aqua Basilico-
nis. Dat Xxvij. Capittel.**

Als men dit water distilleert per balneum / ende
met Wijn besprengt/ so crijget (gelijck als oock
alle wateren der welriekende crupden doen) eenen
seer lieflichen ruock / ende des te groter cracht/
want als den rieckende Crupden int distileren ha-
ren ruock ontgaet (so segge ic) dat die wateren van
den selven crupden niet veel beter en sijn dan Fon-
teyn water. Daerom sal men se distileren als voer-
schreue is/op dat se haren ruock behouden mogen
met haerder cracht. Dit water gebraut als bovē/
is sonderlinghe goet den ghenen die dickwils van
haer selven gaen/ofte in onmacht vallen / Daerom
sal men haer van dien water te drincken geben alle
daghe twee reysen/telcken vier Onzen/ so genesen
sy: Ende als sy gheballen ligghen/soo sal men haer
oock soo veel vanden selven Water in ghieten/ so
salt beteren en sy sullen opstaen ende niet meer crij-
ghen.

Wij

ghen.

ghen. Tis ooc seer goet op alle heete gheswillen der
Vrouwen borsten en aen die schamelhept der vrou-
wen met doecken op gelept/so salt terstont ontswil-
len ende die hitte daer upt doen trecken.

**Water vā waterkerse. Aqua Plantur-
cij Aquatici. Dat Lxxvij. Capittel.**

Dat Cruyt salmen met wijn besprengh distileren/
so ist goet gedroncken tegen alle verstoptheden
der Leveren en der milten die van couder saecken
gecomen is / ende drijvet seer sterckelic die vryne /
ende repnicht die plaetsen der vrynen vanden selven
buplicheden diese verstoppen. Men sals drincken
twee reysen daegs telcken vier Oncen/ en van bup-
ten salment besigen tegen alle buple zeerichept die
seer draecht/ men salse daer mede dicwils wasschen.

Water van Coolen. Aqua Caulium.

Wat Lxxix. Capittel.

Dat water salmen sonder eenige ander boch-
tichept distileren/ en te drincken geben tegen
die bitterhept der Gallen die inder maghen
lept/ en die eenē mensche so bitter opwozpt/
en daer veel tijts die Tertiane door coemt/ ende die
groote scherpe pijnē int Hoofst roockende maect.
Dat peimant gesteken ware van een slange/ spinne
oft ander fenijnich ghedierte/ die salmen van desen
Water te drincken geben/ t'sal hem helpen / en t'sal
den fenijne zijn cracht benemen/ so dattet der herten
niet en sal moghen schaden. Die alle moeghe van
desen Water drinckt vier Oncen/ dien purgeret die
Mage vander Colera/ ende t'verdrijft t' Colica/ t'is
seer goet den Leversuchtigen ende miltsuchtighen/
want het opent die gangen der vrynen/ en alle ver-
stopthe

stoptheden/ en t'is goet tegen typhodagra/ want t'ber-
teert die materie/ die sulcken siecte maect : Die zijn
Hapz uptvalt/ die sal zijn hooft met desen Water
wassen/ dat beledt het uptballen vanden hapze.

Van Eyebaren water/ Aqua Polipodij.

Dat Lxxx. Capittel.

Men sal dit Water ooc distilierē sonder toedoen
oft metten Wijn / want t'is in bepde manieren
goet. Men sal niet dan die wortelen daer toe nemen
ende distileren alleen. Dit water is goet om te vers-
drijben alle saken oft siecten/ treckende na t'Colera
en Melancolie/ daerom salment te d'zincken geben
den genen die sonder oorzake altoos truerich zijn/
het maectse v'olick/ en het stercket herte/ openende
alle verstopthept der Leberen ende der Milten/ oft
Longen en der Borst / die de Quartepne lange oft
rozt's ghehadht heeft / dien salmen van desen Water
te d'zincken geben alle dage vijf of ses oncé/ t'sal hem
die Coztse verdrijben ende gesont maken.

Van Hoppen Water/ Aqua Lupuli.

Dat Lxxxi. Capittel.

Die Hoppe en is daerom niet alleen gheschapen
om datmen daer goet Bier afbrouwen soude/
maer oock om daer mede te genesen vele sware en-
de periculose siecten. Men false cappen ende met
sleppen buyze distileren/ soo gheeft s' een seer goet
ende excellent Water tegen alle onreynicheydt des
bloets/ daer schier alle Siecten door ghegenerereert
worden/ ende p'ncipalick alle geslachten der Bup-
dichept oft Crauwagie / ende ooc Vocken ende die
Melaetshept. Het opent die verstopthept der Lebe-
ren ende der milten / Ende doet wel ende sonder
pijn water lossen den genen die met pijnen pissen/

D iij Ende

Ende het repnicht die Blase van T'graveel.
Vā Dept water/ Aqua Hedere Arboce.

Dat Lxxij. Capittel.

MEn sal dit Cruyt rappen/ende sonder toedoen
distilleren. Dit water mach gebesicht worden
tot alle gebzeercken der Vrouwen stonden als sy te
seer loopen oft vloepen / maer men salse niet meer
dan twee oncen teffens te drincken gheben/ op dat
geen quaet en doe/ wāt tis seer crachtich: die vrou-
kens die niet kinde zyn / en sullens niet besighen/
want sy souden der vruchten schade doen. Tis seer
crachtich om die Vryne te dryncken/ en die ganghen
der vrinnen te repnigen van t'graveel oft sant/ als
men thoofst met desen water wasscht / soo maket
swart hant/ ende is goet voer den hoofstweer.

**Van Sevenboom water. Aqua Sabi-
ne. Dat lxxij. Capittel.**

Hier hebben wy weder een Oprecht sterre vrou-
wen water/ dat sal ghedistileert wesen met be-
sprenghen des Wijns / soo ist een seer goet Water
teghen Apostemen der Moeder / die van verstop-
heyt der stonde getomē zyn/ het opent die verstop-
heyt/ ende drynckt die stonden met groot gewelt/ daer
om salment niet voorsichticheydt besighen/ op dat
gheen schade en doe / men salse niet meer teffens
drincken dan twee oncen/ het drynckt soo sterckelick
dattet bloet doet pissen den ghenen die te veel darr
van drincken/ daerom en sullen die Vrouwen die
kindt draghen / daer niet van besighen / want sy
mochten haer selven ende die vrucht groote schade
doen. Die gheen kindt en draghen/ moghent niet
werck op haer schamelheyt leggen/ soo trecket niet
groot gewelt die stonde voer sonder perichel/ het
repnicht

reynicht die Vrouwen int Kinderbedde na die ge-
boorte van alle onreynicheyde.

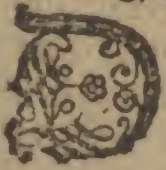
Vā Epckenloof water. Aqua Overtia.

Dat Lxxxiij. Capittel.

Vanden jongen bladekens der Epcken boomen
salmen dit water distileren sonder eenich toe-
doen van Wijne. Dit Water heeft een stercke stop-
pende kracht/alle loopen te stoppen het sp waer vā
dat wil. Het is goet tegē het root melisoē/het bloe-
den der Reusen/het bloet spouwen en der vrouwen
stonden/et vā hittē oft vā coudē geromē/het stopt
ooc alle ander buycloope/sp zijn so snel als sp wil-
len. Men sals te drincken gheven twee reysen des
dachts/telcken vier oncen met Supcher soet ghe-
maect/also gebesicht/ist ooc gort gebesicht tegē alle
geronnen Bloet dat remant in zijn Lijf heeft/van
vallen oft van stootē/het schepdet geronnen bloet/
ende werpet upt. Tis seer goet tot alle onreyni-
cheit der Nieren oft Blasen.

Water van Wijngaerts bladen. Aqua

Foliorum vitis. Dat Lxxxb. Capit.

 Dit water salmen laten distilierē vanden
teeren Bladekens ende Spruytkes des
Wijngaerts cleyn gherapt ende gedisti-
leert sonder toedoen. Dit water is alleen
van buypen aent Lichaem te besighen goet. Men
sals ober d'aensicht legghen met Doecken daer in
genet/so sal d'aensicht van alle onreynicheden des
vels reynigen/gelijck als Spruten/Plecken/Soot-
heyt/Opdracht/ende dergheleijcken/Tverdrinbet
Zuecxel/ende maect eē schoone ende geladde huyt/
alsmen hem selven hier mede schoon wascht.

D iij

Van

Wā Wilde Nardus water/ Aqua Nari.

Dat Lxxxvj. Capittel.

MEn sal dit Cruyt wech werpen/ ende alleen die wortel cappen/ en met wijn besprengen ende distileren als vozen. Men mach met desen water alle gebreken die upt verstopthept van couden humozen gecomen zijn/ genesen/ het verdziift die verstopthept der Leberen/ Longen/ Milten/ en der Nieren ende Blasen. En na die verstopthept geopet is/ so repnighet die Leber vanden selven humozen/ het dziift die Vrijne en den Vrouwen haer stonden/ en die lehende en doode vrucht/ daerom salment met voorzichtighept besigen. In deser manieren: Men sals niet meer dan twee oncen teffens gebē eens daechs en dat gheen bevruchten Vrouwen/ oft ten ware dat sy den arbeydt hadden/ dan ist seer goet.

Water vā Valeriane. Aqua Valeriane.

Dat Lxxxvij. Capittel.

Dit salmen cappen en met Wijn besprengen/ en distileren als voorsz is/ en dan ist goet tegen alle Fenijn/ tse vander Pestilentie/ oft ander ingenomen fenijn. Men sal van desen water dzincken/ en dan salmen hem te bedde leggen om te sweetē/ seer wel gedect/ so salmen alle schadelichhept des fenijns quijt worden met sweeten. Tis ooc goet gedronckē voer den gewonden/ oft voer den gheen die een Been ghebroken heeft/ tse sal van binnen uptwaerts heelen als eenen goeden Wondendzanc/ het doodet die wormen der jongher kinderen/ als men haer hier af te dzincken geeft des Morghens nuchteren/ ende laetse daer op twee uren vasten.

Water

**Water van Blau Lisbloemen. Aqua ex
radice Ireos. Dat Lxxxvij. Capittel.**

Die wortel van den blauwen Lis salmen cleyn
stooten/ en met Wijn besprengen/ en dan distile-
rē. Dit water is een goede Medecijne vooz die ver-
stopte Borste/ en vooz die gebreken der Longen/ die
van couden gheromen zijn. Tis ooc goet teghen die
verbuilde Mage/ het drijft die onreynicheydt upt
dooz dē stoelganc/ het is seer goet vooz die verstop-
heyt der Leberen ende der Milten / daerom ist den
Watersuchtighen een goede Medecijne / het drijft
haer't Water af dooz die Bijnē met grooten hoos-
pen. Men salss drincken vier oncen / sdaechs eens.
Men mach met desen water allen open zeerē heelen
als mensē daer dickwils mede wascht/ ende doecken
overlepdt.

**Van Alant wortel water / Aqua Innule
Campane. Dat Lxxxix. Capittel.**

Alantwortel water/ sal ghedistileert worden ge-
lijck Liswortel water. Dit water is upter
maten goet teghen die vercoude Borst. Het ver-
warmt die Leber/ ende en laet gheen onreyn locht
oft fenijn den Lichaem schaden/ so dat die gene die
van desen Water dinct/ den selven dach vrp is van
die Pestilentie/ die vercoude maeghe wort seer wel
daer van verwermt ende versterckt/ het maerkit een
nen langhen stercken adem/ en het doet die flupmen
seer lichtelick upwerpen. Het heelt oock alle ver-
zeertheyt des Lichaems/ ende sonderlinghe als die
Vrouwen zeericheyt hebben in die Moeder oft le-
den der Geboorten. Teghen al die voozghenoemde
ghebreken salmen den siecken daer van te drincken
geven alle dage tweemaal / ende telcken vier oncen/
D v soo

so salt terstont met hem beteren. Ende oft permant
gebeten ware van eenen dullen Hont/ oft ander se-
nijnich dier/dien salmen van desen water te dzinc-
ken geben/en doecken daer in genet op leggen/ dat
sal tfeijn apt trecken/ende die Wonde heelen.

Van Pestilentie wortel Water. Aqua Erpetasite. Dat XC. Capittel.

MEn sal dese wortelen oec stooten/ en met Wijn
besprengen en distilicē/ gelijc als diekwils ge-
leert is/ en dan so hebt gy een water dat den Alant-
water gelijc is/ en en is niet minder van krachten
van dat selve/daerom machmē d'een vooz d'ander
besighen/oft beyde te samen/ het dzoocht oock alle
bochte Wonden ende Zeeren / als men se daer mede
wascht.

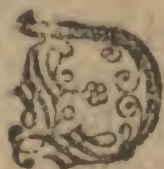
Van Radijs water. Aqua Raphani.

Dat xcj. Capittel.

MEn sal den Radijs rappen en distileren/
dit is een goet Water vooz den genē die
totten steen gencpcht zijn/endet' grabeel
hebben/Want het verdzijft die Materie
daer den steen zijnen wasdom afnemen soude. Tis
oock goet vooz den geenen die een buyle vochtighe
bozst hebben / want het ontsuyp ende repnicht die
bozst/en doet die couden flupmen lichtelic uptwer-
pen/ende oft permant vergheven mēnde te wesen/
die sal van desen Water nemen hier oncen/orimel
squilliticum twee oncen : die sal hy t'samen warm
maken bloet lacu/ende dzinckent int Lijf. En als
hij een wijle tijds by hem ghehadt heeft/ so sal hy
den binger inden Mont steken/ende gebent weder
over/soo salt t'feijn metten anderen oberghen
Die alle Mozghen van desen Water eenen goeden
dzonck

dzonck nuchteren dzinct/dien en sullen geen Woz-
men in zijn lijf wassen/ende heeft hy-er/ sy en sullē
hen niet mogen schaden / maer hy false quijt woz-
den/ende t'sterckt ooc also gedzoncken die Waghe
die van couden humoren verkreuckt is.

Water van Rapen. Aqua Rape Dome-
stice. Dat xij. Capittel.

De Rapen gestootē en gedistilleert/geben
eē seer goet water tegen alle senijn/so dat
den geenē diet dagelick dzinct/geē senijn
schaden en mach. T'vermeerdert seer
t'Zaet/en verwert tot Onkupsheyt maer t'maect
veel wints int Lichaem/vaerom en en ist niet goet
voor den genē diet tot t'Colica/genecht zyn. Men
sals dzincken vier oncen des mozghens nuchte-
ren/so doeget dien dach den senijne sterckē weder-
stant. En als peimant muplen heeft vandē winter/
die sal hem in dit water baden/en warm niet doeca-
hē overleggen/so warm als hēt lyden can/t'salder
alle hitte ende vorst upt trecken ende genesen.

Water vā wortelen van Lelien. Aqua ex
Radice Liliorum. Dat xij. Capit.

Soot die wortelen der Lelien seer cleyn/ ende
distillertse. Dit Water is goet om alle hitte upt
ben zeericheden te trecken/ende oock om alle ghe-
swil ende pijn te doen vergaen: Ende insonder-
heyt tot het swillen der Vrouwen borsten Men
salt in doncker ooghen dzuppen des abonts als
men slapen gaet/soo worden sy schoon ende claer.
Dit water is oock seer goet ghebesicht tot allen
wondē daer groote hitte in is/en die geswollē zyn
men salt niet doerckens overleggē/ so sullē sy ont-
swillen en vercoelen/en byp wesen van sweeringē.
Van

Vā Pionen wortel water / Aqua ex radi-
ce Pionie. Dat xciiij. Capittel.

Ghy sult die wortel vanden Pionen seer cleyn stampen ende met Wijn besprengen ende distilleren. Dit water is seer crachtich tegen die gebreken der herrenen / gelijc als popelsie / vallende siecke en der gelijcken / men salt den jongen kinderē te drincken geben alle dage een lepelken vol soo worden sy vander vallende siecke beschermt / en diese hebbē die genesen daer mede so dat zys niet meer en crighen tis ooc goet gedroncken tegen die verstoptheit der Leberen ende der Milten / Ende t'verdrijft upt den Lijue t'Graveel / ende alle letsel der Vrijnen / ende t'verdrijft ooc het Colica / dat die vroukens crighen door onreynicheit der Moeder / als sy hier van drincken.

Van Angelia Wortel Water. Aqua An-
gelice. Dat xcij. Capittel.

Ent oft stoot die wortel vā Angelica / ende als ghyse gecapt hebt / so besprengtse met een luttel vanden uptghesochtsten oft besten wijn die gy crighen cont / en distilert t'water upt / dit is een excellent Water tegen die Pestilentie / en alle Fenijn / daerom als hem niemant beswaert bindt / mernende die Peste opt Lijf te hebben / soo sult ghy hem een wepnich van desen water met een dragma des Boeders vander Wortelen te drincken geben / ende leggen hem opt bedde dat hy sweete / soo en saltfenijn hem geen schade doen oft aent' herte mogen trecken / daerenboven so ist een seer goet Preservatijf tegen die Peste / als men alle dage vier oncen oft drie daer af drinct / so en mach die quade locht niet schaden / al ginchmen ter plaetsen daer die Peste in
spuyt

Duys ware. Tis oock goet tegen T'colica/daer toe
verwarmet die mage ende verdrijft zyn pijn.

Vā Meester wortel water. Aqua Pimpinelle maioris. Dat xcij. Capittel.

Dit water is van grooter warmté/daerom so ist seer goet tegen alle coude sicctē/
die haren Oorspronc genomē hebben upt
stegmaticken humozē/ die Mage wortel
upter maten seer van ghesterckt/ ende het opent die
Lever ende milte/ende drijft met grooter cracht de
Dijne/daerom ist goet vooz Watersuchtigen/ alst
van couden ghecomen is : maer als die siecten dooz
hitte gecomen zyn/so en salmens niet besigen/want
t'soude groot quaet doen/het doet den couden fenijn
eenen stercken wederstant/die t'sleerzijn van couder
saken in die Voeten hebben/sullen haer by dit Wa-
ter maken/dat salse helpen als sy daer af dzincken/
ende met Doecken op die Leden legghen daer die
pijn in is.

**Van Pinpinelle water/Aqua Pinpinel-
nelle minoris. Dat xcviij. Capittel.**

Hier hebben wy weder een goet cruyt tegen
t'sengn ende tegen die peste: Men salt cleyn
rappen/ende met Wijn besprengghen / ende
distilleren. Met desen water machmen hem oock
verskeren ende beschermen vooz de Peste / als men
alle daghe vier oncen van desen water dzinckt / des
morgens nuchteren/ende diese gerregghen heeft/die
sals vier Oncen mengghen met een Dragma goede
Veneetsche Triakel / ende laet hem wel decken op
een Bedde dat hy sweeten mach / soo en sal hem die
Peste niet schadelic wesen. Tis goet om te verdrij-
ven alle plecten des Aensichts/ ende maken d'aen-
sichte

sicht schoon/claer en saecht/ alsment daer alle dage
met wascht/ ende van selfs laet dzooghen. Onder
alle Wateren en is gheen beter dan dit/ teghen die
wonden des hoofts/ ende principalick als het ber-
keneel oft Cranen door is/ oft ghebroken/het heelt
in cozten dagen/ als men een doerckē int Water niet
ende watdout/op dattet niet en leke/ende inde won-
de pzooperlick leyt/dat men primers de dura mater
niet en rake/ dat is een vel daer die hersenen mede
beschermt zijn/ want dat waer schadelick ende pe-
riculoos. T'reynicht ooc die vrouwen/als sp pop-
ken van Doecken daer in doppen/ende van vzen
besighen/als sp weten.

Van Hoolwortel water. Aqua Aristolo-
gie rotunde. Dat xcviij. Capittel.

DEse wortelen salmen stooten/ ende met wijn
besprengen/ende distilerē alsoot behoort. Dit
water is seer goet om alderhande oude vuple zee-
richept te reynigen ende te genesen/ daer mede die
wils gewasschen/ende doecken opgeleyt/en princi-
palick totten zeericheden der schamelheyt van
Mans oft Vrouwen/het dzoochtse en heeltse. Tis
ooc seer goet tegen alle feyn en tegen die Pestilen-
tie/als men daer vier oncen van dzinckt/en zijn oz-
dinantie maect om te sweeten/ so drijvet alle feyn
uylt door die sweet gaten/ het reynicht die Maghe
en t'bloet vā alle flegmatike humoren het verdrijft
die geelsucht/ende doet wel vziene maken/ende reyni-
gende die wegen der vziene.

Van witte Heerst water. Aqua Alce.
Dat xcix. Capittel

MEn sal die Crupt cappen ende sonder bespreng-
ghen distileren/ende dit gheeft een goet water
om

om alle gewil en hitte te besolkeren / ende te doen
schemden. Men salt met doercken daer oberleggen/
en daer ober strecken / so salt beteren. 't is goet tot
die verhitte borst / ende geneest den heeten droogen
hoest / daerom is goet ghedroncken alle daghe vier
oncen / des morgens nuchteren tegen alle verzeert-
heyt der Longe / het verteert alle schadelicke vocht-
scheit daer in / ende het heelt die verzeertheit ende
ulceratie / en geneest also ghedroncken die darinnen
die in den loop des buyx / vāt Grootmelisoē vander
scherper materien door gebeten zijn oft verwont /
het verdrijft alle pijn als men met doercken daer op
lept / ende daermede dickwils wasshet.

**Van Salomons Segel water. Aqua ex
sigillo Salomonis. Dat C. Capit.**

Men sal dit Cruyt rappen ende met Wijn
bespzeugē ende distileren als voorsz is /
so hebbe eē water dat een verwarmen-
de kracht heeft. Men sal van desen Wa-
ter te drincken geben vier oncen oft drie / den genen
die geronnen bloet int Lijf hebben / van vallen oft
rooten geromen / dat sal hem schemden / ende sonder
schade van hem gaen / het repnicht die Nieren / len-
den / Blase van Tzant / Tgraveel / ende dergelijc-
ken / het brenghet den Vrouwen haer stonden / Ende
besolbeert oft smelt al t'ghene dat int Lijf wesen
mach / daer sweeringen af comen souden moghen /
t'drijft die Materie daer sulcx af comen soude mo-
ghen / door den stoelgancht uyt. Die hooveerbighen
Wijfs weten dit Water wel te besighen / want se
wasschen haer aensicht daer mede / ende latent van
selfs droogen / mennehet se soude daer van wist ende
schoon van verwe worden / dwelc ooc also geschiet /
want

want tſuybert alle plaetsen des bels/ van plecken/
ſpzoeten/ende der gelijcken onreynicheyt / alsmenſe
daer dagelickx mede waſcht en van ſelfs laet droo-
gen/ende met doecken ſnachts oberlepydt.

Van Bzionie water/ Aqua ex Radice

Bzionie. Dat C. en J. Capittel.

MEn ſal die Bzionie cappen/en met beſprenginge
des wijns diſtileren. Dit Water heeft een pur-
gerende cracht/daerom iſt goet tegē alle coude ſleg-
matigke humozen upt te voeren/t'berdzijft die val-
lende ſieckte/en alle ander ſiecten der herſſenen van
couden gecomen. Men ſals den geenen diemē pur-
geren wil/te dzincken geben ſes oncen des morgē
ten vijf uren/ende laten hem in zijn Camer blijven
met gheſloten Venſteren ende doere/en upter locht
wachten ſoo ſal hy purgeren ſonder perijckel. Dat
water dze reysen te weken ghebeficht/berdzijft alle
berſtoptheyt der Bozſt/en loſt die tape coude ſup-
mē upter bozſt/doet die Milte crimpen alsmen het
beel beſicht.

Vā Walwortel water. Aqua Conſolide

Maiozis. Dat Cij. Capittel.

MEn ſal deſe heplſaem wortelen cappen ende
diſtileren ſonder toedoen des wijns. Dit wa-
ter iſt een ſeer goeden Wondendzanc die daer heple
alle t'ghene dat inden lichame oft buypen aen t'li-
chaem ghewont oft ghebroken iſt. Men ſals den
ghewonden driemael des daechs te dzincken geben/
telcken vier oft vijf oncen/ ſoo ſullen zijn Wonden
heplen van binnen uptwaert het reſolberet geron-
nen bloedt/ende doeghet uptwerpen ſonder ſchade.
Cis ſeer goet ghedroncken teghen het Bloedtſpou-
wen/ ende teghen het Rootmelisoen/ als pemiandt
een

een Been oft eenen Arm gebroken heeft/die mach
men met desen water heelē/ als hy wel geschiet oft
gebonden is. Men salter warm om slaen/ende niet
coul/ende houden hem stil ende gerust.

Van Patientie wortel water. Aqua La- **patij Acuti. Dat Cij. Capit.**

MEn mach dese wortel sonder besprengē disti-
leren ist datmen wil. Dit water is goet ghe-
bronckē vooz die verstoptheit der leverē/ ende het
reynicht die lever vande galle oft Colera/ ende die
Regima/het sterct die digestie/en t'verdrijft die geel-
sucht/en alle Rupdicheit wortel mede genesen als
men daer af dzinct/Tis goet vooz den genē die al-
toos bitter Rupsenē oft opwozpe upter magē heb-
ben. Den schozstē mensche en is genen beterē raet
te geben/dan dat sy haer met desen water dicwils
wassche/en van desen water alle dage vier Onzen
dzincken/en dat twee repsen sdaechs/so sullē sy eer
langen tijt genesen/hoe schozst dat sy oock zijn.

Van Leber Cruyt water. Aqua Bisto- **re. Dat Cij. Capittel.**

MEn sal dit Cruyt cappē en met wijn be-
sprengen/en dan distilerē. Dit is eē goet
water tegē alle senijn/en tegen die pesti-
lentie als hē pēmant beswaert gevoelt/
menende dat hy die Peste heeft/ die sal van desen
Water vier onzen dzincken met een half Loot der
Wortelen vanden Leber crupde/ende gaen liggen
opt bedde seer warm gedert/so sal hy wozdē zwee-
tende/en sal metten sweet t'fenijn van hem scheys-
den op der manieren voorsz gebesicht/soo stopper
het Rootmelisoer/en oock alle loopen des Buxra
ende

ende het Bloetspoutwen / ende der Vrouwen stens
den/het resolberet gheronnen bloet / ende doet seer
wel water maken/het stopt den Loop des bloets
waer hy oock is/tsp in wonden oft upter Ruesen/
alsmen dit water van buypen besicht.

Van Solffer wortel water. Aqua ex Ra-
dice Pencedani. Dat Cij. Caput.

MEn sal dese wortel cappen ende besprengē met
Wijn eermense distileert. Dit is een seer sterck
water/en het heeft eē purgerende cracht/het doert
upten lijve die grove tape onverteerde flegmatike
humoren/en die galle der magen/ reynigende van
den selven humoren alle die Leden des lichaems.
Men sal van desen Water niet meer dan een Once
teffens innemen/alsmen niet purgerē en wil:maer
alsmen purgeren wil/so salmens vier Onzen innes
men. Van desen water een once ghedroncken/ doet
seer sweeten/verjagende metten sweete veel onreys
nicheden des Bloets/het doet die Pelgrims op
staen/alsmen haer daer van inden Ruese stricht.

Water van Pastenaken. Aqua Pesti-
nache. Dat Cij. Capittel.

Capt/ oft stoot die Pastenaken cleyn / dan bes
prengtse ende distileertse als voorszeyden is.
Dit Water dient wel den gheenen die haer schult
niet betalen en connen inden Echten staet / Want
die van desen water alle daghe twee reysen drinck
ende teicken vier oncenten minsten/dien vermeer
dert zijn Zaet/ ende maect hem sterck ende lustich
tot dien wercke. Het is ooc goet voer Trabeel en
voer alle gebreken der blasen/het reynicht die we
ghen der bynnen/ende en laet inden Nieren genen
steen wassen oft groepen. Des daechs alsmen hier
af ghe

af gedroncken heeft eenen goeden dronck/en sal een
nen mensche geen fenijn schadelijck conuen gewes
sen/maer het verdrjbet upt den lijbe.

**Van kullekens cruyt water. Aqua Sa
tirionis. Dat vij. Capittel.**

Die wortel die vol saps ende bochtich is / sal
men berkiezen ende die ander niet. Men salse
distileren als boorz is/en dan te drincken gheben
den ouden couden mans die jonge vrouwe hebben/
en haer niet gehelpen en conuen / den selven ouden
Vaders salmen van desen water geven twee reysen
sdaechs/telken vij oncen / dat sal haer weder op
die Beenen helpen/en sterck ende machtich maken
in Venus werck / ten is niet alleen daer toe goet/
maer tis goet booz den genen die upt droogē/want
sp wordē daer van weder sterck/en vol lijvich. Tge
neest den seeren mont/asinē hem daer mede wascht
ende gozghelt/ende den mont repn hout / maer het
maecht Wint inden lichaem / daerom ist niet goet
booz t'Colica.

**Vā kalfsboet wortel water. Aqua Ser
pentarie. Dat C. vij. Capit.**

Vanden Wortelen alleen/salmen dit Water dis
tileren. Dit water is goet teghen alle gebreec
ken van coudere saecken / als het opstooten der
Moeder ende pijn der Maghen/ende verstoptheit
der Longen ende der Borst/het rijpt die humoren
der Borst/ende doetse lichtelic uptwerpē. Tis seer
goet booz die Peste/men sals bier oncen drincken/
ende daer op gaen liggen sweeten/so salt beterē/en
tfenijn sal upt treckē metten sweet/ het verwarmt
die vercoude Mage/en sterckt die digestie. Die ghe
beten ware van een vergiftich Dier oft fenijnich
C ij Serp

Serpent / die sal de wonde met desen water wel
wasschen/so salt beteren ende heelen sonder schade.

Water van Looch/Aqua Allei.

Dat Cix. Capittel.

Soot den Looch/ ende distileerten met clepnder
hitten/so hebby een goet water tegen alle sieck-
ten van couden gecomen. Men sal niet meer dan
twee oncen dzycken/want tis seer crachtich/ het
verwarmt alle die Leden van binnē/als die Ma-
ge/die vercoude Leber/Wilte/Longe/en dergelyc-
ken/het verdzyft alle coude humozen upt den Li-
chaem/en en laet geē verrottheit int lichaem groe-
en/het verdzyft die wozen/en dootse/het breekt
den steen/en verdzyft Tgraveel/ende reynicht den
Waterloop van allen slym daer den steen oft gra-
veel van mochte groepen. Oft yemant dooz groo-
ten dorst byl water ghedroncken hadde / die sal
cozts daer na Loochwater daer op dzycken/ so en
sal hem geē quaet van tgedroncken water mogen
geschieden. Ende of yemant gebeten waer van een
slange/oft ander fenijnich gebierte/die sal twee on-
cen Loochwaters dzycken/soo en sal hem t'fenijn
geen schade connen gedoen/het opent die verstop-
theit der Leberen en der milten/ en is seer goet te-
gen die watersucht van couder sakē gecomē: maer
is die Siecke gecomen van hitten / oft isser Coztse
oft hitte by/soo en sal mens niet besigen/ want het
soude groot quaet doen/ende die Siecke vermeer-
deren.

Van Swalem wortel water. Aqua Hir- cundinate. Dat Cx. Capittel.

Men sal dese wortelen rappen / ende bespyngen
met Wijn/en dan distileren/soo hebby een seer
Coste

Costelick water tegen alle fenijn/ als oft yemande
van eenen rasenden hont gebeten waer oft van een
ander fenijnich dier/ die sal van desen water drincken
vier of vyf oncen/ so en salt fenijn/ niet na ther
te connen getrecken oft geensins connē geschaden/
tis seer goet voozt' colica. Tis een seer edel water
teghen die Watersucht/ vyf of ses oncen van desen
water des morgens warm int bedde gedroncken/
en daer op weder gaen ligghen sweeten/ soo drijvet
met grooter cracht die Watersucht upt/ ende alsoo
gebesicht/ oock die verwonde Menschen heelet die
wonden als eenen Costelicken wondendranck.

Van Eertbesien Cruyt water. Aqua
fragarie. Dat C. xj. Capit.

Ghy sult die Eertbesien ontstucken stooten/ en
distileren se met cleynen buysse/ so hebt ghy een
vercoelende water/ het beste dat men bindē mach/
om alle inwendige en uptwendige hitte te vercoes
len. Tis sonderlinge goet den gheenen die een heete
Longe en Borst hebben/ het lescht die Borst/ ende
maect een claer stemme/ en t'berdrijft den droogen
hoest. Tis goet tegen alle heete Coztsen/ want het
blust dat seer siedende bloedt: daerom stercket dat
verhit herte/ en ander lebende geestē des Lijfs/ het
blust den dorst in allen scherpen coztsen/ ende alle
Siecten van hitten gecomen/ machmen met desen
water berdrijven en geneesen. Men sals vyf of ses
oncen te drincken gheben/ twee reysen des daechs.
Tis seer goet om alle hitte upt den Oogen te trec
ken/ als men daer met doecken overlept/ ende daer
mede wascht.

Van Hoerbeliē water. Aqua Borum.
Dat C. xij. Capit.

E ij Men

MEn sal die Moerbessen stooten/ende sonder toe-
doen distilerē/want tis van vercoelēde cracht.
Men salt dzincken teghen den Hupch/Quinantie/
ende dergelijcken gebzecken der Kelen / ende men
salder die Kele mede wasschen ende gozghelen/het
resolbeert geronnen bloet/ende alle Apostemen die
haer van binnen int Lijf openbaren willen/ en het
verdrijft den heeten droogen hoest. Tis oock goet
om alle hitte upt den Voghen te Extraheren off
trecken.

Water van Bzeem besien. Aqua Rubi.

Dat Cxiiij. Capittel.

Dit sal gedistileert wesen gelijk als Moerbessie
water/ende tot alle ghebzeken daerom t'selve
Water toe besicht/machmen dit water ooc toe be-
sigen:maer als men moerbessen ghenoech crighen
mach/so en salmen geen Bzeembessie nemen/ want
het is in als beter ende crachtigher.

Van groen Roten water. Aqua Ru- cum. Dat Cxiiij. Capittel.

Ghy sult die Roten plucken ter tijt als sy noch
niet inwendich hart en zijn:men salt besighen
tegen die Peste/in deser manieren: Men sals hem
reenen goeden dzonck in geben / ende dan terstont
een Ader slaen/so geneest hy/is den Tijt seer heet/
of isser groote hitte int Lijf/so doet onder dit wa-
ter een wepnich Azijng van Roosen. Als een Ver-
wont Mensch groote hitte heeft/so datmen soze
heeft booz Cortse/oft dergelijcken/soo salmen hem
van desen water te dzinckē geben/dat sal die won-
de in haer Temperament houden. Dit water is
onder allen anderen dat Edelste/om Tbuypz upten
heenen te trecken. Als peimant Tbuypz in zijn been
of an-

of ander lidt heeft / ten laet die hitte niet voortloopen / maer t'bluft die hitte / en beschermt den mensche / voer den doot / ende t'lidt voer dat af setten. Men salter met doecken omslaen / rebelickē warm die uptnemende groote hitte der Apstemē der Beste oft Carbonckel. Poli me tangere (en derghelicken boose Apstematien) wort hier mede ghebluft ende en laetse niet so seer ontnemen oft corroderē / gelijc haer natuere is / maer het verdrijft den quaden aerdt des corroderens in allen zeeren.

Water van Kersten. Aqua ex Cerasis.

Dat xv. Capittel.

Die swarte Krieken salmen stooten met al / en daer afeen water distilerē sonder toedoen. Dit is oock een vercoelende water / daer men alle hitte mede blusschen mach / als in scharpe heete Coztsen / en die Beste ende derghelijcke heete siecten / sy blusschen die hitte ende verlaen den dorst / Tis goet tegen den steen / t'grabeel / en alle verhinderinge der brijnen / het reynicht die wegen der brijnen / en verdrijft die Coupisse / het stopt t'Roet melisoen ende alle loopen van hitte gecomen. Men sals drijcken vijf of ses oncé / tweemaels daechs / dit is goet tegen die Popelsie / so datter veel menschen mede geholpen zijn geworden. Men salt den geballenē ingietē / ende den mont daer mede wasschen / ende die lamme Leden daer mede wrijven / soo worden sy sterck ende genesen.

Van Cauwoorden Water. Aqua Cucurbite. Dat Cxvj. Capittel.

Die Cauwoorden salmen oock stooten ende sonder eenich toedoen distileren / want tis een vercoelende water. Dit Water salmen

E lij oock

oock besigen tegen alle onnatuerlicke hitte des lischams/wat het blust die hitte ende drijft de heete humozē uyt den Lijue door den Camerganc/want tis laxatijf/ende maect Camerganck als men daer alle dage af drint twee mael/telckē vijf of ses Onzen. Die Fleertijn hebben / sullen haer hier mede wasschen/so sal die pijn vergaen.

Van Meloen water. Aqua Melonum

Dat Crvij. Capittel.

Ghy sult die Meloenen ooc cappen en distileren sonder toedoen. Dit water is seer goet tegē alle verstoptheit der Leveren en der Milten / die van hitten gecomen is/daerom sal mē den siecken daer van eenen goeden dronc alle dage hier af te drinckē geben. Dit is een seer goet water tegē den droogen heeten hoest/ Ende als ment den jonghen kinderen gheeft/so slapen sy te beter.

Van Appel Water. Aqua Pomorum.

Dat Crvij. Capittel.

Die Appelen sal mē alleleens distileren als Meloenen/en geben banden selven water alle dage te drincken vijf of ses Onzen tegen alle Siectē der herten/die van hitten gecomen zijn. Men sal in desen water doecken netten/ ende op eendrachtich Goot Aensicht leggen/so geneset ende wort schoon. Tis seer goet boort Colica/dat van hitten gecomen is/ Tbeneemt die groote pijn ende gheueft den Siecken.

Water van Slec Drupmen. Aqua Acastie. Dat Crix. Capittel.

Als men dese Drupmen sonder toe doen distileert/soo gheuen sy een seer goet water tegen alle loopen des Supex/tsp van hitten oft van ouden/

rouden/Tegen T'rootmelisoen/T'bloetspouwen/
en diergelijcken Loopen des Bloets / t'stopt oock
den Wijben haer stonden/als sp te seer loopē. Men
sals niet meer dā vier oncen teffens d'zincken des
morgens nuchteren/so houdet en belettet alle loo-
pen. En oft die borsten eender Vrouwen te seer slap-
waren/so sal syse met desen water weder mogē stijf
maken. Sp sal doecken in desen water netten/ende
warm op die borst leggen/so worden sp weder stijf
ende hardt.

Water van Peeren/Aqua Pirozum.

Dat Cxx. Capittel.

Dit water sal gedistileert worden gelijc sleetwa-
ter/ende dan ist bp na vander selver cracht/Te
weten/het stopt den Bupck/en en laet geē Loopen
overhandt nemen / daerom en salmen anders niet
nemen in alle bupckloopen van deser wateren een/
want sp en verlaten niemant diese van doen heeft
voor het loopen/ Tmaectt oock die borsten hardt
ende stijf.

Water van Geneverbessē. Aqua Juniperi. Dat Cxxj. Capittel.

Dessen van Geneberhout salmē stoo-
ten en met Wijn bespzen. Dit is een
seer goet water tegen veel siecten die van
coudē gecomen zijn/gelijck als verstop-
heyt der Leveren ende der Milten/ vercoude ende
verbupde Maghen/Tis goet tegen alle Fenijn en
uptwendich ende inwendich/ ende tegen die Pestis-
lentie. Men sal den Siecken des morgens nuchte-
ren geven van desen Water een Glas vol te d'zinc-
ken/soo en sal hem gheen Fenijn moghen schaden/
Ende oft pemant gebeten/ oft ghesteken waer van
E v een

een fenghlich Dier/bien salmen banden Water te
dzincken gheben/en wasschen hem die wonde met
desen water/en leggender doecken op int selve wa-
ter genet/dat trecket Fenijn met gewelt upt/ ende
en late niet ter herten trecken / Ende t'hept die
wonde sonder perijckel.

Van Honich water. Aqua Mellis.

Dat Cxxij. Capittel.

Distileert den Honich sonder toedoen door
den sant. Dit water is van grooter cracht
inden Oogen/om alle Plecken ende Donc-
kerhept der oogen te verdrjuben/En ooc om te ge-
nesen die ooghschellen/als sp sweeren oft etterē/het
reynichtse ende heptse. Men salt vier of vijf mael
op eenen dach in die oogen doen met een veerkē of
plupmken. Onder alle Medicinen die t'hapz doen
wasschen/en is geen die den Honich water geleec-
ken mach wesen/want als men hē daer medestrjct/
so wasschet Hapz toesiens/ende wort dick en lanc/
en sacht gelijck een Zijde/ t'is ooc een sonderlinge
goet water / om alle vuple wonden ende zeeren te
reynigen en te genesen. Men salser mede wasschen
ende reynigen/en doecken int water netten/ende o-
berleggen/het resolbeert alle heete swillinge/waer
sp aen t'Lichaem wesen mach.

Van Melck water. Aqua Lactis.

Dat Cxxij. Capittel.

Onder alle Melcken is dat Gepten melck het
beste/dat salmen nemen/ende per balneum een
Water daer af distileren. Dit is een seer goet wa-
ter teghen die Teeringhe/off teghen het uptdoo-
ghen. Men sal den siecken alle daghe drie rep-
sen

fen te dꝛincken geben/ende telcken ten minsten bles
oncen. Hier van sal hy meer toenemē dan van veel
spijßen die hy eten soude mogen/want al ate hy al
le dage twee off drie Capupnen/ten soude hem niet
so veel stercken/want hy en soudese niet connē ber
teeren/daerom sa soudese hem meer letten dan hel
pen. Ende dit en behoefst gheen digestie / dan alleen
ontfanghen te worden/ende t'gheeft daer beneben
groote cracht. T'verdrijsft T'Colica / ende alle in
wendige Pijne. Tis seer goet vooz den Vrouwen
die met den witten Loop ghequelt zijn / want het
verdrijsften als zijdt dꝛincken/als voorsz is.

Van Kreefte water. Aqua Cancr orum
fluvialium. Dat Cxxiij. Cap.

Die Kreeften mit schalen mit al salmen stooten/
ende hy hem selven distileren sonder eenich toes
doen. Dit water is als dat voozgaende/seer goet
vooz dit uptdzooghende Menschen/Ende daer toe
ist seer goet vooz den ghenen die van eenen dullen
Wonde ghebeten is. Men sals hem alle daghe vier
repsen te dꝛincken gheben/ende telcken vier oncen/
ende men sal hem die Wonde met den Water was
schen/ende legghent daer met Doecken over/so sal
hy ghenesen sonder Perijckel.

Van Capuinen water. Aqua Gallina
rei. Dat Cxxv. Capittel.

Capt eenen Capupn met alle zijn deelen/sonder
die darmen/ende dat zijn bloedt puinters ooc
hy hem blijbe/ dan bespzingten mit wīne/ ende
distilierten dooz T'balneum Marie / off upt den
Ketele met den Water / als ich int beginsel des
Boecx geleert hebbe. En als hy aldus gedistilert
is/so hebt ghy noch een medicine vooz dē uptdzoos
genden

gheuden Menschen / ende oock booz den genen die
van grooter langher sieckten seer machteloos ghe-
worden is / soo dat hy daer dooz gheen Spijse ver-
teeren en can / den selven salmen van desen Water
tedrincken geben / dziemael op eenen dach / telcken
hier oncen / dat sal hem groote cracht gheben ende
goedt Bloedt maken.

Van Ossen gallen water. Aqua fellis.

Bobini. Dat C. xrbj. Capittel.

Dit Water vanden Gallen is seer goet tegen al-
le gebreken der oogen / gelijck als zijn schellen /
sterren / en dergelijcken die de oogen verdonkeren.
Men sals een drupken inde oogē doen des avonts
als men slapen gaet / so bijtet alle vleckē upt dē oo-
gen / en maect een seer claer ghesichte. Men salt des
morgens altoos weder upt wasschē met schoonen
claren water. Tis oock goet op den Vijt gelept / als
hy verst begint te comen / want het beneempt hem
zijn quaethept / ende doodt hem.

Van Slecken water. Aqua Limacis.

Dat C. xrbj. Capittel.

Men sal die Slecken stooten / ende sonder toe-
doen distileren. Dit Water is seer goet tegen
d'Exter oogen / ende die Wzatten aen Handen ende
Voeten. Men salse besnijden / maer niet dat sy bloe-
den / En dan salmen van desen water daer op leg-
gen met een doercken / dat salse doen vergaen. Dat
Aensicht met desen Water ghewasschen / wort seer
wit endeschoon van verwen / het verdrijft
spzoten / ende al wat vander Sonnen
verbzandt is / wort seer schoon
ende wit mede.

Hier-

Hier na volcht die Distillatie
vanden Bloemen/sonder die
(.2.) Crupden. (.2.)

W willen wy schryven vander
distilatiē der bloemen sonder Crupden/
ende perst die Rooskens voer handē ne-
men als off sy die Edelste warē/als sy sonder twij-
fel ooc zyn/Ende om die te lustiger doen rupcken/
ende haer krachten dier sy veel heeft/te beter te be-
waren/en mogen wy niet beter doen/dan dat wy
se per balneum distileren/al ist dat wat langamer
toegaet dan mettē gemeynen Clocken/ Tis noch-
tang des veel te beter ende te krachtigher in al zyn
wercken/ende is veel lieflicher van Ruerke/gelijck
oock alle ander Bloemen water / als met Per bal-
neum distilleert.

Van Roosen Water. Aqua Rosarum.
Dat Eerby. Capittel,

O eenen schoonen claren dach / als die Sonne
schoon schijnt/ende dat niet gheregent en heeft/
soo en salmen die Roosen plucken / eer sy gheheel
open zyn/ende afstrecken van haren knoppen/ende
dan cleyn cappen/ende te distilleren setten in bal-
neo Marie. Dit Water sal soo veel lieflijcker we-
sen dan ander ghemeyn Roosewater / dat metten
looden Klocken ghedistilleert is/ dat niet te geloof-
ben en is. Dit Roosewater is seer goet voer thoofse
ende ghenerst alle siecten des hoofts die van hitte
ghetomen zyn/ende t'beschermt dat ghesichte van
allen opbliegende Roocken/die upter Naghen op-
blijghen ende t'ghesichte bekommeren mochten.

Te

Eis seer goet booz die Bozst/ want in pleurisis en
machinen niet wel beter Remedie hebben / om die
heete humoren der Bozst te vercoelen dan dit wa-
ter/het stercket herte ende verblijdt den gheest/het
conforteert die Mage/en sterct alle inwendighe le-
den/als Lever en Milte/ Tstoppet Rootmelisoen/
ende oft den Bupc in heeten scharpē siecten te hart
gestopt ware/die openet ende maectse sacht/ so dat
die Siecke daer dooz ter Cameren gaet. Tegē alle
boozsz gebreke so salmen van desen water drinckē
des morgens nuchteren vier oncen. Ten anderē so
ist seer goet gebesicht tegen alle gebreken der Oo-
gen/die van hitten gecomen zijn/als Roode oogē/
daer groote scharpe pijn in is/ende daer veel claer
waters upt druypt/oft leecht.

Van Fioletten water/Aqua Fiolarum.

Dat Cxxix. Capittel.

In den Mepe als die Fioletten bloeyen/ende seer
soet zijn van lieflichen Reucke / soo salmen als
boozschreben is/een Water daer af distillieren. Dit
water is goet tot allen boozschreben saken / daer t
Gooswater goet toe is/maer het en droocht soo
seer niet/ende en stopt ooc die loopen niet gelijc het
Gooswater doet/maer anders ist in alle sake goet/
als daer boven geschreben staet.

Van geel Violieren water. Aqua Rerzi.

Dat Cxxx. Capittel.

Men sal die Violieren plucken / als van die
Roosen ende Fioletten gheseyt is / ende men
sal se met Wijn besprengchen/ ende distillieren met
elepnder hitten. Dit Water heeft een verwar-
mende cracht/ende is seer versterckende die voch-
tige herffen/ende verwarmt die Zenuwē/ daer
om ist

ist seer goet tegen die Dopelsie en ballende sieten
te/Lammicheyt/ende dergelijcke sieten der hers-
senen van couden gecomen/T'sterct alle inwendige
Leden/als Herte/Longe/Lever/Wilte/en derge-
lijcken die van couden humoren siet zijn/maer zijn
die gebreken van hittede/so en sult ghyse niet bestaen
te heelen met desen water/want ten soude geē bate
doen/maer schade/het d'ijst die stonden der Vrou-
wen soo crachtich / datmens niet ghebrupcken en
mach/dan inden lesten noot/ want t'soude soo seer
d'ijven / datmens niet wel weder en soude connen
gestoppen/Maer als anders geen dinghen helpen
wil/ende die Siecke daer van seer gelastricht is / so
suldy die Patientē gevē te d'rincken twee oncé van
desen water des morgens nuchteren/so salt beterē:
Die geslagen zijn van die Dopelspe/ die salme den
mont met crachten op b'rekē/ende bestrijcken haer
die Tonge sterckelicken met desen water/ende gie-
tens wat mede in haren mondt / soo sullen sy beco-
men/ende weder worden sprekende.

Van witte Lelien water. Aqua liliorum alborum. Dat Cxxij. Capittel.

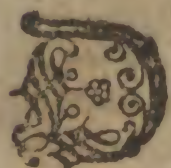
MEn sal die witte Lelien afplucken als sy
open zijn/ende noch niet verwelket / Ende
men false per balneum distilleeren/ sft ist
datmen se anders distilleert / so en mach
ment niet inden Lichaem besighen/ dan van buy-
ten. Als dit Water wel ghedistilleert is/soo ist soo
crachtich dat die Vrouwen daer van haer stonden
crjgen souden/al hadden syse seben Jaer ghūt ge-
weest/Ende al waren sy ober haren Tjnt van Ou-
derdom. Daerom ist goet teghen die sieten die by
gebreck der stonden ghecomen zijn/ gelijk als die.
Gheel.

Geelsucht/die Watersucht/ende dergelijcke swaere
quade Siecten. Men sal den siecken Vrouwe niet
meer dan drie loot geven te drinckē tēssens/op dat
geen schade en doe/want tis seer crachtich. Alsoo
gebesicht/ist ooc seer goet tegen alle ghebreken der
Borst die van couden gecomē zyn/ Tverdrijft den
hoest/en maect eenen langhen adem/ en t'beneemt
die scherpe pijn des pleurisis/ maer t'beneemt den
lust der Onkupsheyt/als sy daer dicwils afdrinckē.
Van Zeebloemen water. Aqua Nenu-
pharis. Dat Cxxxij. Capittel.

Dit water is van couder natueren/daer-
om salmen die Bloemen plucken in Ju-
nia als sy open zyn/en men salse cappen
ende sonder toedoen distileren. Dit wa-
ter is seer goet teghen alle hitte van binnen en van
bupten des Lichaems/het blust die groote siedin-
ge des bloets/waer door een Mensche valt in dul-
heyt oft onsinlicheyt/het pzeserveert ofbeschermt
oock vooz T'pleuresis off sweeringhe der zinden/
het conforsteert die herffenen/ende rupint die borst/
ende en laet der Leveren/Magen/Miltten/of Nies-
ren geen Inconvenient overcomen door hitte ende
droochte. Daerom ist seer goet vooz Colerici/ die
zyn heet ende drooghe van Complexien. Men salse
geven den genen diet behoefstich is te drinckē/ alle
daghe twee repsen/t'elcken vier oncen met supcker
soet gemaect/maer ten is niet goet gebesicht vooz
degene die traech zyn in Venus werc/want t'sper-
ma of zaet wortet van herteert/en den lust wortet
door benomien/maer van bupten salmen van deser
Water op t'hoofst leggen met Doecken tegen die
dulheyt oft rasende Menschen Juania gheheeten
wan

want het sterct ende verkoelt die herffenen/ in ma-
nieren als voorszreben is/datter hitte en droochte
geen schade doen en moghen.

Van Peonē Roosen water. Aqua Peo- nie. Dat Cxxxiij. Capittel.

Die Peonen Roosen/salmen cleyn rappen
ende dan distileren met cleynen Duple.
Dit Water is een Rechte Medicijne der
herffenen/als vooz vanden wortelen ge-
schreben is. Die Bloemen zijn in als Edelder dan
die wortelen/maer die Bloemen en moghen int dis-
tileren so veel hitte niet verdragen als de wortelē/
daerom salmen die bloemē met Tbalneum distiles-
ren/want so en canmens niet verbarren. Den ge-
nen die totter Popelsie/ballende siecte / Lammic-
heyt der Leden geneecht zijn/en mogen geen beter
Medicijne besigen dan dit Water/Ende die ghene
diese hebben/wordender mede genesen/ als sp daer
soechs twee repfen van drincken/ telckē omtrent
drie Oncen/het conforteert die herffenen/en en laet
geen quade dampen opstaen die den herffenē schae-
den mochten. Men mach den Tongen Kinderē die
stuppen hebben/oock wel eenen Lepel off twee in-
gieten/oft in haer Pappe menghen/soo en sullen so
geen stuppen meer crijgen. Treynicht en ontstopt
die Lever/Wilte/Nieren ende die Blase van allen
haren verstoptheden ende oncreynicheden/daer-
om ist goet teghen die Gheelsucht/ende brengh den
Vrouwen haer stonden.

Van Lavender water. Aqua Laben- dule. Dat Cxxxiij. Capittel.

Die Bloemen vanden Lavender salmen alleen
sonder die dicke stelen te wercke setten/op dat
men

ment oock in nemen mach teghen dese navolgende
siekten. Dat Lavender water is een sonderlinghe
Medicijne vooz den Cramp / ende voozt vooz alle
siekten der conder herffenen / als popelsie / vallen-
de siechte / ende der ghelijcken / maer in Coztsen oft
heeten siekten en salmens niet besighen / want tis
van heeter ende drooger cracht. Men sal den siec-
ken geben eens daechs / des mozghens nuchteren
twee oncen en niet meer om zijnder grooter cracht.
Die ghene die een cout bochtich Hooft hebben / sul-
len van desen water dzyinken / gelijck voozschreiben
is / so sal t' hooft daer vooz gedroocht worde ende
ghesterct / het consozteert ende verwarmt alle Ze-
nuwen des Menschen Lichaems / ende en laet die
Zenuwen niet quaets overcomen / Het verdybet
beben der handen en ooc dat schudden des hoofts /
ende den ghenen die zijn sprake verlozen heeft / dien
brenghet zijn sprake weder.

Van Rosemarijn water / Aqua Rosi-
marini. Dat Cxxxv. Capit.

Daz Rosemarijn Bloemkens metten Car-
kens / die noch jonck en teer zijn / salmen cap-
pen ende distileren met clepnder hitten. Dit Wa-
ter heeft een verwarmende ende versterckende
cracht / daerom ist goet in alle siekten die den men-
sche toecomen mogen / als sp van couden humoren
geoorzaect zijn / het is goet vooz alle ghebreken der
herffenen / ghelijck t' lavender water / en het opent
alle verstoptheit der Longen / Leverē / Milten / en
Nieren / het opent die Moeder / en brenghet die ston-
den der Vrouwen / ende maectse vruchtbaer en ge-
schiet om kint te draghen / off om t'ontfangen / het
is seer goet tegen alle stijmicheit der Magen / van
couden gecome / ende brenghet grooten lust oft appe-
tijt

tijt om Eten/en doet die Maghe wel verteeren als
die verteeringe ghekrenct was door coudē en door
vochticheyt. Men sals geven te drincken alle dage
tweerepsen/telcken twee off drie oncen/Ende men
sals oock onder zynen dranc gieten die hy drinckt/
als men daensicht met desen water wascht/so wort
het schoon ende claer van betwen.

Van Rotel bloemen water/Aqua herbe
Paralysis. Dat Cxxxvij. Capit.

Dit water brengt zijn cracht int openbaer door
zinnen Raem/alsoo dat goet is tegen die Lam-
micheyt der leden/Paralysis gheheeten/den genen
die eenige Lamheyt inden leden hebben/sal mē alle
daghe van desen Water te drincken geven telcken
vier oncen/En men machs ooc onder zynen dage-
lichschen dranc mengen/en hem daer af drincken
laten. Men salt ooc geven den vrouliens die swaer
gaen met kinde/want tis der vrucht seer profites-
lich/ende t'sterctse in Moeders lichaem. Tis in
Summa goet tegen alle ghebreken der Zenuwert
die van couden ghecomen zyn/want het sterctse
ende maectse vast.

Van Goutbloemen Water. Aqua Ca-
lendule. Dat Cxxxvij. Capit.

Ander bloemen alleen salmen water distil-
leren/en niet van t'rupt. Water dat van
den bloemen alleen ghedistilleert is/is seer
goet tot alle gebreken der Moeder/die van couden
ghecomen zyn/ende oock voor den Wang die van
flegmatycker Complexien zyn/worden daer mede
in veel siecten geholpen/gelyck als in verstoptheyt
der Leber/of in groote pijnē des hoofts/maer die
heet en drooge zyn van complexien/ende sulle hier
F. ũ gheen.

geensins van besigen/want t'soude haer seer scha-
delic wesen. Die vrouwen die haer stonden opblij-
ven/of diese gebrec hebben/en sullen dit water niet
laten te besighen / want het drijft die stonden met
grooter cracht. Maer die vrouwe die bebrucht zijn
en sullen haer geensins verborzderen om van desen
water te dzincken/en diet besigen wil / en sals niet
meer teffens dzincken dan een Once.

Van Betonie water. Aqua Betonice.

Dat Cxxxviij. Capittel.

MEn sal dit crupt distileren ter tijdt alst bloemen
heeft/en men salt alst gherapt is met wijn be-
sprengen/en met cleppen vupze distilleren. Dit wa-
ter is een Edel Medicijne des hoofts/en principa-
lic in coudere sake/nochtans ist seer getempert. Tis
seer goet booz alle verbuylthept der magē / T'rep-
nicht die mage/en later niet in vergaderē dat haer
schadelic soude mogen wesen/en t'sterct die dighe-
ste/en het opent die verstopthept der leveren ende
der milten. Tis ooc goet booz den steen/het opent
en repnicht die Nieren/en die Blase vande steen en
T'graveel/T'berteert alle overtollinghe bochtich-
hept/en maect een schoon wel gedaen verwe/T'be-
neemt d'walgen en overgeven/en maect lust tot der
spissen/en t'beneemt die Bijnē der magen/van wat
saken dat sp comen zijn. Tis ooc seer goet booz den
genen die totter watersucht ghenepcht zijn / off die
T'water beghinnen te laden. Men sals alle daghe
dzincken tweemael/telcken vier oncen / als men dit
water in de oogen druppt / so maket die Oogen die
root ende bochtich zijn/weder te passe/ende maect
se ooc claer. Tis ooc goet om versche wonden me-
de te wasschen.

Van

Van Winter Roosen water / Aqua Bis-
malue. Dat Cxxxix. Capittel.

Vanden Winter Roosen alleen / ende niet banden
Crupde salmen water distilerē. Men salse pluc-
ken als sp open zijn / en distilerē als voorsz is. Dit
water is tot warmten en bochticheit geneeycht / die
is onder allen Malven die edelste Malve: daerom
is haer water seer goet tegē alle gebreke der boest /
die van grooter droochten gecomen zijn. Het maect
die Boest bochtich / en verdygft den droogen hoest /
ende het vercoelt en bevochticht die droochte der
tongen in heeten scherpen Cozsen / ende de harden
gestopten buyc maket sacht / ende verweckt stoel-
ganch / Ende int Rootmelisoen benemet die pijn
der dermē / die gemeynlic seer groot is in dese sie-
te / ende beneemt die swellinge der selver Dermen /
waer dooz ten lesten die siecte en stoelganc ophout.
Tis ooc seer goet gebesicht teghen die Quinancie /
en tegen den hupch / ende Pleurisis / want het ver-
dygft die pijn / en en laet die Apostemen niet toe-
nemen. Men sals drincken twee reysen s' daechs /
telcken vier oncen. Tis ooc seer goet ghebesicht te-
gen alle wonden off gaten aen der Schamelhepdt
van Wang ende vrouwen / als ment daer mede dic-
wils wascht.

Van Meybloemkens Water. Aqua ex
Lilijis Conuallinis. Dat Cxl. Cap.

Anden welrupckenden Lelikeus van Cal-
variē / alsse sommige Lupden heeten / sal-
men een seer lieflic ende seer goet water di-
stileren. Dit water is boven maten goet te-
gen alle gebreken des hoofts die van bitten geco-
men zijn / T'sterct die Memorie ende T'berstant /
F i g booz

Dooz den ghenen die dickwils in onmacht vallen/
 en machinen niet wel beter Medicijne binden dan
 dit Water/want het stercket Herte / en beschermt
 den Lebenden Geest der herten/en en laet der sub-
 stancien vanden herffenen geen opstijgende dam-
 pen off Roocken ontfanghen/ En off een Mensche
 zijn sprake verlore hadde vander Popelhe/ off an-
 dersins/dien salmen van desen water in gieten/det
 brengt hem zijn verstant weder metter beletter of
 verlozender spraken/soo dat hy so wel spreekt als
 hy pleech. In alle siecte der herten is dit die rechte
 Medicijne/want het herte wordt merckelick daer
 dooz gesteret. Den Jongen Kinderen salmen oock
 van desen water te drincken geven/want het ver-
 drijft die stuppen / ende verjaecht haer lippen die
 vreeslicke droomen/dar sp in haren slaep seer me-
 de ghequelt zijn. Den Jonghen Kinderen salmen
 geven twee Oncen/ende den ouden Menschen vier
 Oncen/twee rosen op eenen dach/als men hem met
 desen Water zijn Aensicht wasschet/soo maket het
 Aensicht schoon ende claer/ende t'verdrijft die op-
 drachticheydt / dat schijndt dat een Mensche Me-
 laetsch is/als men hem dickwils daer mede wasschet
 ende van selfs laet drooghen.

Van Kollbloemen Water. Aqua Pa-
paveris Erratici. Dat Erlij. Caput.

Die Roode Cozen Roosen/oft Koll bloe-
 men salmen vergaderen als sp wel open
 zijn/ende distillerense met cleynen buys.
 Dit Water / is seer verkoelende alle upt-
 wendighe ofte inwendige hitte/daerom salmen in
 groote hitte der Leden/t'sp Mage/Lever/Wilte/
 Loose/Pieren/off der herffenen / met eenen vier-
 hobbelendoeck daer ober legghen/soo salt die hitte
 verdry-

berdzijben/ende die Leden te breden setten. Als die
Jonge kinderen veel schrepen/ en en hebben gheen
ruste/so salmen haer dit Water niet eenē vierdob-
belen doeck op den slaep vanden hoofde leggen/ so
sullē sy seer wel slapē: maer men salt water warm
en niet coud daer op leggen/off t'soude groote scha-
de doen. Als een Mensch seer bloept/ so salmen ee-
nen vierdobbelen doeck netten in dit Water / ende
dat salmen hem op zijn sijncke borst leggē/ende op
zijn rechte spde op die Leber/ soo salt van stonden
aen beteren. Men sal dit Water niet int Lijff ne-
men/want het is te seer verroudende.

Van Oelwater/ Aqua Papaveris.

Dat Cxij. Capittel.

Vanden Oelbloemen off Rankopbloemen/ sal-
men oock moghen een seer verkoelende Water
distileren / dat oock seer goet is om alle hitte van
huyten ende van binnen den Lijve te blusschen:
Men mach van desen Water weleen Once of twee
drincken/ende innemen teghen alle heete Coztsen/
of ander siecten/ende van t'voorzgaende niet/want
dat is veel coudere. Als permant vā grooter drooch-
ten des hoofts/off van eenige ander grooter Wjne
niet slapen en mach/dien salmen van desen Water
te drincken gheven/ten meesten twee Ouncen / soo
sal hy seer wel slapen. Die seer root off swart waer
bander Sonnen verbzandt/ die sal dit Water niet
doecken op zijn Aensicht geduerichlick leggen des
avonts als hy slapen gaet/dat sal hem alle leelick-
hepdt des bels af doen/ ende een schoon clær huyt
maken / Ende desghelijckx oock aen handen ende
aen voeten.

F iij

Van

Van Cozen bloemē water. Aqua Ciani.

Dat Cxliij. Capittel.

Die blau Cozen bloemē salmē ooc sonder
toedoen distilleren. Dit water estimeert
menich man boben gelt tegē alle fenijn/
t'sp gegeten/oft van fenijnden dieren ge-
beten/oft vander Beste/so salmen van desen water
drincken drie oncen/en daer op liggen sweeten/soo
sal t'fenijn upten lijbe schepden metten sweet / off
t'sal boben oft onder upten Lijbe moeten/so dattet
der herten niet en sal mogen schaden. Die geballen
hadde op zjn Oogen/so dat hy bloet inden Oogen
hadde getregen/so dat hem zjn Oogen daer groo-
telijck dooz verdupstert waren / Die sal van desen
water in zjn oogen druppen laten/dat sal hem zjn
Oogen claren/ende die pijnē verdrjben. Tis oock
goedt om te ghenesen die ghebzeken der Schamel-
hept/aen Mans ende aen Vrouwen.

Van Camillen bloemen water. Aqua

flozum Camomille. Dat Cxliij. Capit.

Met eenen wijden Cam salmen die bloemen van
den Camil crupt af ruppen ende distilleren.
Dit Water is van warmer ende drooger kracht/
seer goet booz choost dat van couden eenich incon-
uenient heeft getreghen/ het verwarmt die herste-
nen/ende opent haer verstopthept. Tis seer goet
booz die vuple stijmige bozst/of loose/het repniches-
se ende maect eenen langhen Adem/ende rupmt die
Bozst/ende verdrjft den hoest. Tis oock een Edel
water om die mage te verwarmen ende te verster-
ken/ende van allen vuplicheden te repnighen. Het
opent die verstopthept van Leber ende van Lon-
gen/en verdrjft die Seelsucht / ende verjaecht den
steen

steen en grabeel/ En en laet ten lesten gheen onrepa-
nichept inden wegen der vrynen sincken of comen.
Tis seer goet booz den onbzuchtbaren Vrouwen/
want t'upbert die moeder/ en maecte bzuchtbaer/
berdzjvende haer pijn oft opstooten/ dat gemeen-
lijck coemt van verstopthept des Menstruums.
Tis seer crachtich om die doode bzucht de Vrous-
kens af te dzjben. Men machs op een Tijt nemen
vier/ vijff/ of ses oncen/ na pegelick goet dunckē/ alle
swillinge die haer openbaren mach aen armen off
aen beenen/ machmen met desen water berdzjben/
alsmen doecken daer in net/ ende warm op t'ghe-
swil leydt.

Van Mallote water. Aqua Melilote.

Dat Cxlv. Capittel.

Dit water is den Camillen water so gelijc van
crachten/ dat niet wel te onderschepden en is/
Twelc van beyden inden voorghenoemden sierten
of ghebreken/ het beste off crachtichste is/ daerom
worden sy gemeenlick beyde te samen ghebesicht.
Maer na mijn Opinie (so segge ic) dat het Mallote
water het crachtichste is daerom soo rade ick dat
selbe te besighen booz t'beste / daermen het Camill
water besighen soude moghen.

Vā Vernage/ oft Buglosse water. Aqua

Bozaginiis et Buglossa.

Dat Cxlvj. Caput.

We hebben beyde dese waterē (want sy vā
eender cracht zjn) onder eē Capittel be-
grepē. Dese wateren zjn beyde seer goet
tegen alle Melancolpe en swaer moedic-
hept/ ende sy openen alle verstopthept der Wilten/
waer booz die melancolie upten Lichaem geboert
¶ Wordt

wort/en sy conforteren t'herte/en maken oft gene-
 reren goet bloet/en t'gene dat int Lichaem verbuylt
 oft onreyn is/dat maken sy reyn/Daerom en isser
 niet beters teghen die Masernie/Mania gheheten/
 dan dese Wateren/want sy en laten gheen Melan-
 colie int Lichaem groepen/Ende sy verdyven die
 ghene die int Lichaem is/sy openen die Lever en
 die Milte/ende t'herte van allen verstoptheden/en
 en laten gheen onreynicheyt int bloet blyven/waer
 dooz eenige siecten souden mogen groepen. Daer-
 om als men alle saken wel overlept/so zyn dese wa-
 teren dan tot alle saken goet/want alle siekten ne-
 men haren oorspronck oft beghinsel upten bloede/
 als dat onreyn oft ghecorrumpeert is/daerom is
 dit off dese beyde wateren goet tegen alle leelicheyt
 oft onreynicheyt des Vels/als Crauwagie/Oude
 Zceren/en dergelijcken/En die ghene die geneecht
 zyn totter Lazarie/sullen altoos van desen water
 drynckē/want sy sullen int leste daer dooz genesen.
 Als pemandt zyn herte beeft/die salmen van desen
 waterē geben/t'sal terstont beterē. Van desen wa-
 ter machinen so vele en so dicwils dryncken als men
 wil/want ten doet Niemanden schade/maer bate.

Van Brenbloemen Water. Aqua Ge- neste. Dat Crboij. Capit.

Ghy sult vanden Brenbloemē een water al-
 leen distileren. Dit Water is seer goet ende
 crachtich tegen alle gebreken der blasen/off
 oock teghen den steen inder Blasen/maer mens als
 niet besigen/t'lichaem en sy perst te vozen ghepur-
 giert/op dat der materien te min int Lichaem ge-
 bondē worde vandē water/want dit Water dryft
 die Vyne met grooter Cracht. Daerom als der
 materien

materië veel waren/mochten die wegen daer dooz
verstoppt worden/dat seer schadelick ware. Maer
alst Lichaem gepurgiert is/so machiment wel be-
sigen/want tegen den steen der blasen en machinen
niet wel beteren staet vinden/ En t'verdrijft oock
met grooter cracht die Geelsucht / als die Diecke
des morgens nuchteren twee oncen daer af drijnt/
ende laet hem seer wel deeken dat hy sweetē mach/
so geneest hy seer coets vander siekten/ ende crijcht
zijn perste Werwe weder/Ende het opent oock alle
verstoptheit der leveren/ ende repnichte van alle
legmatijcke Humozen/ Maer Colerici en sullen
van desen Water niet besigen/ want het en is vooz
haer niet goet.

Van Appel bloemē water. Aqua flozum Pomorum. Dat Exlij. Capit.

VAn supzen Appelen salmen die bloemen tot de-
sen water verkiezen. Dit water is goet in allen
heeten coetsen/om den grooten bzant te minderen/
en t'verstercket Herte dat van hitten onmachtich
gheworden is/alsmen daer tweemaal daechs tel-
ken vier Onzen af drijnt. Die zijn Mensicht met
desen water dickwils bestrijet / ende van selfs laet
dzoogen/die crijcht een schoon en wel gedaen Wer-
we int Mensicht / ende wortter claer ende sacht van
vulle int Mensicht/ Verdrijft alle Plecken upt den
Mensichte/oft elders waer sy staen mogen.

Van Persienbloemen water. Aqua flo- rum Persici. Dat Exlij. Capit.

Dit Water moct vroech gedistilleert we-
sen/want die Bloemē zijn seer vroech in
Jaer gereet om te besigen. Dit water is
van verkoelende cracht. Men mach ooc
in

In heeten flecten oft cortſen beſigē/ want t'bluſt die
bitte: maer boven al ſo iſt goet tegen die woſmen.
Men ſalſ den kinderē te dꝛinckē geben vijf of ſes
Dootſchalen vol/ of een once teghen die woſmen/
want t'verdꝛijft die woſmen met vercoelinghe/ dat
ſeer proſijtelijc iſt in allen Cortſen: Een ondt men-
ſche machs beſigen twee oncen des morgens nuch-
teren. Tis oec ſoo goet ghebeficht teghen den ſteen
ende tegen t'grabeel.

Van Lindenbloemē water. Aqua Lilie

Dat CL. Capittel.

Men ſal deſe bloemen plucken als ſp alderbeſt
open zyn/ en die Linden vol bloeſſels ſtaen/ en
men ſalt met ſeer cleynen buſze diſtileren. Dit wa-
ter alſt wel gedĩſtileert iſt/ iſt ſeer lieflic van ruclic/
en heeft groote cracht tegen alle ſiecten der Herſ-
ſenē/ als Dꝛopelſie/ ballende ſiecte/ den cramp ende
ſamnichēpt der Leden/ want het ſterct en tempe-
riert dieſubſtancie der herſſenen: T'becrachticht
die maghe/ ende verdꝛijbet beben der herten / ver-
ſterckende den Geſt/ het opent alle verſtopthēpt
der Leberen/ daer dooz iſt goet teghen die Scheel-
ſucht die met crachten uptdꝛijbende dooz den Wa-
terganck: Tis ſeer goet dooz den Vrouwen die
altoos aenghevochten worden met den opſtooten
der Moeder/ oft oock met den Colica banden moe-
der gheooꝛſaect weſende. Tis oock een Edel Me-
dicijne tegen den ſteen oft grabeel gedꝛoncken/ des
morgens nuchteren/ ende des achternogens te vier
uzen/ telcken vier Onzen. Dit Water iſt oock ſeer
goet den vrouwen die haer ſtonden niet en hebbē/
off dieſe achterblijven gedꝛoncken als boven. Die
ſeer Goot oft opdꝛachtich iſt int Aensicht/ dien ſal-
men

men met desen water dicwils wasschen / ende van
selfs laten dzoghen. Die zijn sprake verlozen heeft
van Popelsien / oft andersins / die salmē zijn tonge
met desen water vzyben / ende laten hem van desen
water dzincken / so sal zijn sprake weder comen.

Van Wilghen bloemen Water / Aqua

Salicis. Dat Cij. Capittel.

Die bloemen der Wilgen geven een goet water
voor die schorft hept des hoofts / daerom sullē
die ghene die gebreck hebben opt hooft / haer hier
mede wasschen / dat beledt dat die schorft hept niet
upt en slaet / en maect een hart Hooft / Ende tis seer
goet tegen alle pijn der leden met doeckē daer over
gelept / en oock die pijn der Leden int fleercijn / oft
Podagra / men sals niet int Lichaem nemen.

Van Slierbloemē water. Aqua florū.

Sambuci. Dat Cij. Capit.

Als men dit water wel distileert / so hebet eenen
seer goeden ruc / daerom ist goet voor die hers-
senen / die conforteret / en bpsonder ist goet tegen al-
le fenijn als een Edel Dyakel / en ooc tegē die Bes-
ste. Men sals dzincken vier oncen des morghe-
warm gemaect / en laten hem daer warm op dec-
ken / op dat men sweeten mach / soo dzijbet alle on-
duecht upt door den sweet / het opent die verstop-
hept van Lever en Milte / ende verdryft die begin-
nende Watersucht en Geelsucht. Tis ooc sonder-
linge goet tegen buyle Coxtsen der Magen / en ooc
die Tirtiane ende Quarteyne ghebesicht / als voor-
schreven is. Die gesteken is van Bpen / off Hozse-
len / off Wespē / so sal men een doercken int water
netten / ende daer op leggen / of trecket die pijn upt
ende doeghet ontswillen.

Van

Van Wollenbloemē water. Aqua capsi

Barbassi. Dat Clinij. Capit.

Dit Water sal ghebrant worden met alder
voorzichticheyt/dat men's niet en verbrant
de/ Therst een sonderlinghe cracht om alle
pijnen te stillen/ van binnen ende van buy-
ten den Lichaem gebesicht teghen het Colica/ pijn
der Lendenen oft Nieren/ salmen van desen Water
drincken twee reysen op eenen dach/ t'elcken vier
Oncen. Die geballen heeft off gesprongen/soo dat
hy groote pijn in zijn Lijf gevoelt/ vreesende dat
ter wat gebroken soude moghen wesen/ die sal van
desen Water drincken/ hy sal genesen/ al waer hem
een Ribbe gebroken. Tis seer goet gebesicht tegen
alle gebreken des Eersderms/ als spenen/ cloben/
ende die den Eersdarm uptgaet/ men salter warm
oplegghen/so salt beteren. Die hem in zijn aensicht
verbrant heeft off elders/ die sal dit Water daer o-
ver leggen/so salt beterē/ en trecken den brant met
allen crachten daer upt/ ende heplent datmen geen
Lichtepeken en sal mogen sien. Die seer opdzaech-
tich is int Mensicht/ als of hy Melacksch waer/ die
sal hem met desen Water mogen helpen.

Van Boonen bloemen Water / Aqua

Rozum Fabarum. Dat Clinij. Capit.

Nater van Boonen bloemē is dē hobaer-
digen Jonckvrouwen beter bekend dan
dē mans/ want sy weten haer met desen
water wel te wasschen/ op dat sy schoon
worden en clær van Derwē. Tis ooc warachtich
een Edel Water om alle spruten oft ander plecken
upt den aensicht te verdryven/ ende maect een seer
witte en clære huyt. Maer ten is niet alleen gehe-
pen om

ben om Hoer die daer mede te bedrijbē/maer veel
meer om alle gebreken der ooghen te ghenescen/ die
van hitten gheromen zijn./ wandt het verdrijft die
peerlen der ooghen/ende voort alle plecken/ T' ver-
drijft die Rootheyt/ende t'stopt den Drouwē haer
stondē als sy te seer bloeyen/mē sals haer te drin-
ken geben drie oncen des morgghens nuchteren.

Van Aquiley bloemen Water / Aqua
Aquilegie. Dat Clb. Capit.

Dese bloemen/hoe wel sy geen en hebben/
soo geben sy nochtans een seer edel water booz
veel siecten: Ende ten eersten zijn sy goet tegen alle
berzeertheit van binnen des Lichaems/gelyc als
hem pement berrept/verspynghe oft verheben
hadde/waer door hy eenige groote pijn geboelde
in zijn lichaem / die sal van desen water drincken
ten minsten vier oncen eens sdaechs dat sal hem
helpen/het drukt die opclimmende galle neder ende
drijftse upt/het sterct de Mage ende opent die leber
van alle verstoptheit/Tis daerom seer goet tegen
die watersucht als sy perst begint te comen/ende en
laet geen Geelsucht int Lichaem groeyen of plaet-
se nemen/maer geneestsē als se int Lichaem is/ als
men daer op gaet liggen sweeten / sy mogent oock
besighen die T'colica hebben/want t'beneemt die
pijn ende stercket herte / ende verdrijft zijn beben/
ende helpt oock Wonden als men se daer mede
wasschet.

Van Hanniekens Water. Aqua ex li-
storum inter spinas. Dat Clb. Capit.

Men sal vanden Bloemen alleen Water disti-
leren. Dit water is seer goet tegen alle ghe-
brecken der herseuen / als Popelste / vallende
sieclite/

sichte/en der sijcke. Men salt den siecken te drincken
geben alle daghe twee rep sen/telckē een Wijn
glaesken vol tegen alle voozleden ghebreken/want
het sterckt die herffenen seer met allen. Het is goet
tegen het beben der herten/want het stercket herte
en en laet gheen dampen totter herten comen/diet
bekrencken souden moghen. Dit water dickwils
gedroncken is seer goet om tbloet te repnighen/en
beschermt vooz de Lazarie/oft Melaetshept. Men
sal niet desen water moghen verdrijven alle zeerick-
hept des Monts/het heptse ende repnichtse. Tis
goet gedroncken tegen het Rijden vander Maren.
Tis ooc goet vooz den steen/maer ten is niet goet
vooz die lupe Mans die niet wel achter op en mo-
gen/want ten geeft haer daer toe geen voozdeel.

Dat tweede Deel / twelck begriipt alle
Secrete Consten der Distillatien/die noyt te voren
meer geopenbaert en hebben geweest. Dat is/hoes
men upt alle drooge Specien/ als Nagelen/Noten
Muscaten/ende diergelijcken/Oliesal mogen tref-
ken sonder toedoeninghe der Olien. En hoemen
alle Aquas bite sal connen distilleren/opt al-
der subtylste ende krachtichste.

Een seer Edel Water des Lebens / oft
Aqua vite. Dat C. Lviij. Capittel.

Wo hy sult nemen witten Gengber/ goeden
Caneel/Cubeben Nagelen/Noten Mus-
caten/ Roeli off Bloemē/ Cardamomē/
Zeduaer/die niet gesteken en sp banden
Wormen/Galigaen/langen Peper/elckx een loot.
Dit stoot wel onder een/giet goeden stercken ghe-
banden Wijn daer op/en latet seer dicht ghesloten
staen.

Maen/also ghemengt eenen dach off twee. Hier sult
ghy weten dat onder den Hemel gheen dinck en is
dat den gebzanden wijn bewarē mach in zyn volle
kracht/of dat hy van zijnder kracht niet met allen
en verliese/ten ware dat het glas daer hy in is/bo-
ven toe gesmolten ware/so dat het van eenē stukke
ware/en ober al toe en dicht/Waerom dat dit niet
elken te doen en staet/so moeten wy ons behelpen
niet t'ghene dat hem alderbest bewaert/want ghe-
heel en perfectelijc te bewaren/en is niet mogelijk/
dan gelijk ic gesept hebbe/ daerom so sult ghy we-
ten/dat het gene dat hem en alle vluchtige dinghen
alderbest bewaert / sonder tgene dat voorsz is/ dat
is wit was. Daerom als ghy den gebzandē Wijn
op u Crupden gegoten hebt/so sult ghy Tglas bo-
ven wel dicht toestoppen met witten Wasse/ so en
sal hem niet veel ontvliegē van zijnder kracht/En
als hy so gestaen heeft vijf of ses dagen/of so lange
alst u belieft/soo meucht ghyen in een Glas gietē/
ende distilleren hem per balneum met seer cleynen
vuyze/maer ghy en meucht niet vergetē den Helm
op Tglas/en int Receptakel oft ontfangher Glas
seer dicht te verluceren/off stoppen met wit bandē
Epe/ onghelosten Calck/en dergelijcken/op dat hy
seer weynich ontvliege. In geen ander Instrumēt
en meucht ghy den Wijn destilerē dan in een glas/
want alle ander materie soude hem zyn qualstept
veranderen om zyn groote subtylhedt en kracht.
Het waer oock wel noodt dat den Helm niet spren-
ende in een piype stake / die doort coudē water lies-
pe/als de ghene wel weten die den gebzandē Wijn
dagelijc distilleren/ op dat die subtyle deele die van
der hitten ghejaecht worden int coudē water/ghes-
tercht en vercoelt mogen worden/sulcken vercoes-
linghe

G

linghe

linge en machinen ten watersten niet ontberē/want
inder distilatiē der Olien moet die vercoelinghe het
meeste wercken/ en sonder die selve en ist niet mo-
gelick inder distilatiē van olien of dierghelijcken
pet te bedrijven. Dit meucht ghy als eenē grooten
verborgē Schat in u memorie pzingen/want tist
t'secreet der geheelder Const der Distilatiē. En
die gene die dooz dit schryven het vol verstant niet
begripen en mogen/die mogen comen tot den Au-
theur oft maker van desen Boecke men sal hem in
als onderrichten vanden Wijn. Nu willen wy
weder gaen tot den Aqua Vite voorsz. Alst nu per
balneum met vercoelinghe der Gisten ghedistilert
is/so hebt ghy een krachtige Medicijne in allē siec-
ten die van couder naturen zijn/want boven al die
voorsz. Wateren so verwarmet die Herffen/ en het
verdrijft alle zwaermoedicheydt/en het ghenest de
Popelsie/en die vallende siecte/en alle ander siecten
der herffenē die van couden gecomē zijn/maer der
Colerici en Sanguinē en sullens niet gebruycken/
want het soude haer schadelijck wesen. Het sterct
die Memorie boven maten seer / so dat hy diet be-
sicht/hem daer in verwonderē sal. Het beceint al-
le siecten der oogen die van couden comen mogen/
ende oock de schellen der ooghen/ ende maect een
klaer ende scherp gesichte. Het verdrijft den Tanc-
sweer ende versterct en verwarmt die coude vuyse
Maghe / het verwarmt den couden Vrouwen de
Moeder/en repnichtsē ende maectse vruchtbaer.
Het mach in summa tot allen couden saken yzofi-
teren ende baten.

Een ander goet ende costelijck Aqua
Vite. Dat Elvig. Capit.

Reemt

Nemt dese Crupden of Specien/die sijn
 ghy inder Aptekē vindē/te weten: *Species*
Diamargariti/ *Tri Species Diamant*
bze/ *Species Diamusci Dulcis*/ elcx een
Dragma/ *Letitie*/ *Galeni*/ *Diarodon* / *Abbatis*/
Diasandali/ elcks twee *Dragma*/ *Specierum Lis*
berantis/ ende *Bescartici*/ elcks drie *Dragma*/ *De*
neetsche Dypakel/ en *metridatum*/ elcx twee *drag*
ma/ die wortelē van *Angelica*/ *Tozmentille* / *Dip*
sam/ *Pinpernelle*/ *Langhe Hoolwortel*/ elcks een
Loot/ *Bolus*/ *Armenus*/ *Terra*/ *Singillata* / elcx
 twee *Loot*/ *Rebarbar* een half *Loot*/ gerectificier
 den gebranden *Wijn* ses pont/ al dat te stooten is/
 salmen stooten/ en doet in een *Colue* off *Distilier*
Glas/ en setten den helm daer op/ ende verstrijckē
 die *Doegen* wel met wit banden *Epe*/ en ongelesten
Calck/ en setter een *Receptakel* oft *Ontfanger* on
 der/ en verstoppen oot seer wel dicht als voorsz. is.
 Latet so staen ten minsten drie dagen/ dan distile
 ret met *balneum Marie* als voorsz. is met seer
 cleyn der hitten/ En bewaert met groter voorsz.
 nichtept met goeden wittē *Wasse* tegen het wt blie
 ghen der krachten. Dit *Water* is in allen dinghen
 ghelyck dat voorsz. maer t'is in allen dinghen veel
 krachtiger. Tis noch sonder die krachten des an
 deren *Aqua Vite* goet teghen alle fenijn/ en sonder
 linge tegen de *Weste*/ ist indē *Somer*. Als hem pe
 mant geboelt geinficiert te wesen/ so salmen nemen
Zupcker water/ *Schabiosen water*/ elcx een onces
 ende vā desen *Aqua Vite* een halff once/ dit salmen
 drincken/ en terstont daer na een *Wder* laten slaen/
 so en sal hem gheen *Fenijn* of *Weste* moghen scha
 den. Ende ist inden *Winter*/ so salment geven met
 goeden *Wijne*/ so doende als voorsz. is.

¶

En

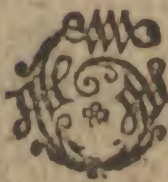
Een ander/ Aqua Vite van grooter
Cracht. Dat Elix. Capit.

Mysult nemē een groene edel Saufe/ met
Bloemen met al/ en Rosemargjn bloemē/
Caneel/ wittē Gengber/ Ragelen/ Noten
Muscaten/ Giepn/ Galigaen/ Calmus/
langē Peper/ Zeduaert/ elcx eē Loot/ Folie/ Car-
damomi/ Cubebē/ Wijnruptē bladerē / Magelep-
ne/ Lavender bloemen/ roode roosen/ elcx een halff
Loot/ Veneetsche Dypakel/ en Metridatum / elcx
ander half Digma / Bakelaer metten Bladeren/
Araengien appel- Scellen/ Bernage bloemen/ Bu-
glosbloemen / Angelica / Capontica / Gebarbare/
Geneverbefien/ Mente/ Melisse/ elcks ander half
Digma/ Castorium/ Verbena metten Bloemen/
Betonie/ Aloes hout/ Bilobalsamum / Carpobal-
samum/ Vēckelzaet/ Spicanardi/ Disci quercini/
Hypericon/ Pionie wortel/ Basilicum zaet/ goeden
Saffraen/ elcx een halff digma. Hier op giet goe-
den oprechtē gebzanden wijn/ oft Aqua Vite/ Rec-
tificata ontrent thien Pondt/ Laet die staen inder
sonnen vier daghen seer wel gefloten/ en dan settet
te distillieren in Balneo Marie met seer coelen off
clepnen Dypze/ so dat seer langsaem distiliere/ ende
ghp sullet oock doort hout water distileren/ oft la-
ten loopen/ so wordet van grooter kracht tot allen
siecten van couden saken oft van couden ghegene-
reert/ als ment met een wepnich Rosemargjn/ Ma-
gelepne/ oft Melissen water mengt / so stercket die
Memorie boven maten seer/ so dat niet wel te ghe-
looben en is. Tis oock seer goet tegen alle bremde
Droomen/ die pemant in snen slape hebbē mach/
so dat hy daer af verschyct in snē slaep. Men sal s
den

den ghenen diet te besigen heeft geuen een once met
vier oncen der Wateren boorsz. Die breefe heeft
voor die Popelsie oft vallende siecte/die salmen alle
dage geuen van desen Watere een once en Lauens-
der water vier oncen. Die ee schoon claer Del heb-
ben wil/die sal van dit Water gieten onder Boom
bloemen water / en sal hem des abonts als hy sla-
pē gaet/daer mede strijckē/ so wort zijn vel schoon
claer ende ghelat. Die gene die genepcht zijn totter
Watersucht/sullen van desen Water besighen een
half once met Venckel water vier oncen/en wach-
ten hem van dzyicken soo veel als hy mach/want
het dzyicken is in deser siecten seer schadelick. Die
gequelt is banden steen / sal van desen Water besig-
gen een half once/Water van Krieckē/ouer Zee of
Wimpernelle water of Gadys water/elc een oncé.
Es sal hem die Nieren en die Blase repnigē banden
steen oft grabeel/en geen ander daer in latē gropē.
Den verconden Vrouwen die altoos gequelt zijn
met den opstooten der Moeder / salmen van desen
Water gheuen een half once met Melissen water/
dye oncen salmen daer onder doen/der spenē Dia-
margaritonis calidi / dat sal haer de Moeder vers-
warmen ende repnigen/ ende Vuchtbaer maken.

Om te leeren / hoemen alle Balsmen
der Const sal distileren/die van grooter doordzinc-
gender kracht zijn/En eerst van eenē goeden
Balsen van Wilhelmo Placentiuo.

Dat Clr. Capit.

 Hy sult nemē om desen Balsen te makē
roode Myrre/Carpobalsam/nucis in-
dice/flozuin hypericonis/elc een Once.
Dit sal al gestooten worden/dan salmen
Gij neinen

nemen Olieum Philosophorum/ eē onre goede olie
van Olijven/ en Terpentijn elc drie Onzen. Dit
sal men te samen doe in een glas oft ander Instru-
ment van Coper/ oft van Cloespise/ maer niet van
Sterde/ want de Sterde vaten en mogens niet hou-
den/ ten dzingter dooz/ en stelt u Wadt int Zant/ en
gheeft hem metten eersten een cleyn Drupe/ en disti-
lert met dien Drupe al dat ghy cont/ ende alst niet
meer en druypt/ so versteret u Drupe/ en geeft hem
een goet drupe tot dat al wt is/ ende opt leste gheeft
hem heet drupe/ tot dat ghy siet dat ober al is gedi-
stilert/ dan neemt u Receptakel wech/ en stellet in
der Sonnen xl. daghen lanc/ so sal die vochticheit
op den gront sincken metter groter substantie die
mede ober genomen is/ En den Edele Balsam sal
bove drijven in zijnder Exaltacie/ schoon als goud:
geel van verwen ende van groter kracht/ so dat
ment sonder prejudicie besigen mach tegen alle ge-
bzeiten daerinnen den opzichten natuerlichen Bal-
sam toe besigen soude mogen. Als een eersten: Tes-
gen alle gebzeiten der herren die van couden ge-
comen zijn: als den Cramp/ die Popelsie/ en beder-
gelijcken/ ende oock tegen den ouden Hoofstweer.
Men sals drincken met Wijn dr of hier druppen
tegen die boornemende siecten. Alsinen dit inneemt
met Vrouwen melche/ so en mach den selve Men-
sche geen ingenomen sijn schaden/ maer t'schept
van hem sonder schade/ en die gebeten is van slan-
gen/ of van een Scorpioen/ die sal van desen Bal-
sam daer op smeerden/ so en sal hem dat sijn niet
schaden. Alle oude open Leeren/ als Canker ende
Fistelen mach men met desen Olie heplen/ en oock
sonderlinge die Fistelen des Eersdarins/ die haren
corpspronck nenten wt der spenen. Dit Wroonkens
sullen g

fullent ooc van onder besigē / so hzenget haer ston-
 ben/en maectse vruchtbaer. Tis seer goet tegē den
 steen/en en laet niet onrepus int Lichaem groepen
 daer den steen off dergelijcken af soude mogen co-
 men. Tis oock seer goet tegen den ouden hoest / en
 verstopte oft verbupde bozst/het supbert die bozst
 en verdrijft den hoest/het gheneset Colica/ende die
 overloopinge oft schemeringe vooz den oogen/dat
 een Mensche t'elcken inepadt ter aerden te vallen.
 Tis wtneemende goet tot alle Wondē des hoofts/
 en sonderlinge alst Craneum gequetst is/ so salme
 een doercken inden Balsen steken/ ende douwent
 weder wt dat niet op die Herffenē vellen en drupe/
 wandt dat soude den Mensche zjn Leven kosten/
 maer men sal t' doercken leggen op die wonde/dat
 den bodem vander Wondē niet en rake/so salt seer
 rustich heplen sonder Verijckel ende Pijne.

Een en anderen Balsen vanden selven Wilhelmo beschreven ende gheordineert.

Dat Cxi. Capit.

Demt schoonen claren Termentijn twee
 pont / goeden Olie van Olijben dyp pont/
 Olie van Vap een half pont/Caneel twee
 oncé/Euforbij/Pagelē/Bakelaer/Gom-
 mi/Hedere/Serapini/Galbani/Armoniaci/Op-
 poponacis/elcx eē oncé/Mastick/wittē Wieroc/
 elcx een half Loet/ watter te stooten is dat salmen
 stooten/en gieten dan dē Termentijn en Olie daer
 op/en stellent te distilerē int Zant/als vooz geleert
 is/so hebt ghy eenen krachtigē Balsen/die mach-
 men oock besighen tegen alle siecten oft ghebreken
 daermen den natuerlickē Balsen toe besicht/soo
 hecftmen eenen seer goeden Balsen oock tegen die
 Gilt val

Vallende siecte/ende tegen die lammeicheit der Le-
 den. Men salt innemē met goedē krachtigē Wijn/
 ende bestrijcken die slapen vanden hoofde met den
 selven Balsen/so suldy sien dat de Siecke die siec-
 te niet meer crighen en sal. Dit strijcken salmen
 doen als die Siecke gevallen is / so sal hy opstaen/
 ende en sals niet meer crighen.

Eenen anderē Balsen van Petro de
Ebano. Dat Elij. Capit.

Roemt Myrre/Moeg/ Spicanardi/schoon
 doorschijnich Drakenbloet / witten Wic-
 roock/elcx een half loot/ Momic/oppopo-
 natie/Bdelli/Masticis/elcx dyp dragma/Carpos-
 balsami/Armoniaci/Sarcocolle/storacis/ liquidi
 soffraē/elcx een half loot/laudani/Castorei elcx een
 once/ēn twee dragma schoone Termentijn/so veel
 als sy te samen wegen. Die drooge stucken salmen
 alle gader stooten/ ēn dan salmen den Termentijn
 daer onder mengen/ēn distileren int Lant. Desen
 Balsen is (als hy wel gedistileert is) beter dan den
 Natuerlicken Balsen/na mijn Opinie. Hy heylt
 versche Wonden miraculoselick/ēn is boven gout
 te prisen in allen ouden openen Zeeren/ als Canc-
 ker ende Fistelen/ende derghelijcken quade vuple
 ghebreken / ende oock heylt hy quade Beenen / die
 met groter Etter verbult zyn.

Eenen anderen Balsen gheordincere
Van Ghentili de Fulgineo.
Dat Elij. Capit.

Roemt Lignum Moeg een once/ Oppopo-
 nar/Resma Pini/Galbani/Bdelli/Myr-
 re/Mastic/Sarcocolle/ elcx ee loot/oleum
 benedictum dyp loot/Laudani twee loot / Carpo-
 balsami

balsami/ Kilobalsami/ Nagelen/ elcx een loot/ wit-
ten Wierrooc/ Olie vā Vap/ Drakenbloet/ Castore
Spicanardi/ Galigaen/ Cubeben/ Foelie/ Caneel/
Cardamomi/ Gzejn/ Schellen van Citrons / elcx
een half loot/ Olie van Termētijn/ so veel als sp al
te samen wegen/ Olie van Olijven een Pont/ stoot
elck stuc bysonder/ en dan so mengtse onder een/ en
doetse in een Colue of distiller Vat/ en gieter u olie
op/ en stellet te distileren door het Zant/ so dat seer
tracchlich distiliere/ en als u Balsen al over is ge-
distiliert/ so stelten met u herepraēdel ter Sonnen/
seer wel toegesloten den tijt van xl. dagen / so sal hy
hem schepden van zijn warachticheydt/ en sal hem
claren/ so dat hy dan van grooter cracht sal wesen.
En off ghyen tusschen dier tijt (als hy ter Sonnen
staet) mochtet te besigen hebbē/ so sult ghy proper-
lick daer wat wtneemē/ en weder ter Sonnē setten
want hy wort alle daghe Edelder en van grooter
kracht. Als hy nu gediuidiert is door die hitte der
Sonnē / so dat zyn flegma op den gront sit/ en den
Balsen claer alleen boven drijft/ soo sal men se van
malcanderē separeren/ en den Balsen bewarē seer
dicht gesloten/ want tis eenen edelē schat tegen alle
siecten/ die haren oorspronck van couden genomen
hebben/ of die van couder naturē zijn/ als ten eer-
sten/ hy beschermt dē mensche voor alle senijn met
grooter kracht/ t'sp van binnen of van buyten den
Lijue/ en t'beschermt herte dat T'senijn tot hem
niet comen en mach. Iffer permant gebeten van ee-
nen dullen hont/ die sal men die wonde smeren met
den Balsen/ so sal t'senijn met geweld wt der won-
de getrocken worden/ ende die wonde sal genesen
sonder Werjckel en sonder Pijne / als men daer dyp
off vier druppelen van drijnt met goeden stercken
G v Wijn

Wijn/so en laet hy gheen verrottheit int Lichaem
 groepen/maer beschermet door alle verrottheit/so
 dat oock een doot Lichaem dat met desen Balsen
 besmeert is/niet en mach worden stinkende: In
 verschen Wonden doet hy Miraculen/en in oude
 Zeeren desgelijc. Als in eenighen Lidt wonden het
 Lidtwater loopt off druypt/so salmen van desen
 Balsen met een Weder daer in strijcken/so warm
 als hyt lijdē can/dat salt terstont doe stoppen/en
 en sals niet meer laten leken. Die Lam is in zyn
 leden/ die sal hem met desen Balsen stryckē voor
 een heet vuyt/so sullen sy weder sterck worden ende
 bekrachtigen/hy verdryft den stinkenden Adem/
 en den Tantzweer/alsmen daer een weynich af in
 den Mont neemt. Hy verwarmt het Merck inden
 Beenen/so krachtich is hy van warmen/en hy is
 seer goet teghen alle ghebreken der Zenuwen.

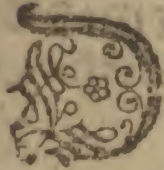
Eenen anderen gemeynen Balsen/ die
 met cleynen Coste bereyt wordt / ende noch
 tans van grooter kracht is.

Dat Criij. Cap.

Tot desen Balsen sult ghy nemen Myrre/
 Aloes/Drakēbloet/Oppoponacis/witten
 Bierooc/Bdellij/Arumontari/Sarcocolle/
 Termentijn/Masticis/storac/Calamite et
 Liquide/Laudani/Gommi/Elami/elix een onse/
 stoot dese dinghen altesamen ontstucken/en doetse
 dan in eē Colbe/en giet goeden sterckē wijn daer o-
 ver en latet dan seer wel gestopt staē et weke lanc/
 dan distileret eens door den Lant/ dan neemt t'ge-
 ne dat int Vat gebleven is/ende doeget cleyn stoa-
 ten/ende doeter toe Castoreum vñs Looet/Lauen-
 der olie dyp Looet/ Termentijn olie dyp bierendeel
 van

van een pont / van distileret noch eens / so hebt ghy
eenen seer goeden Balssem / diemen besigen mach al
baermen den natuerlickē Balssem toe besicht / wāt
hy is beter ende niet argher / principalyck in allen
verssche Wonden ende oude Zeeren / ende oock om
te drincken teghen alle sieckten die comen zyn van
ouder saken. En om te weten / hoemen desen Bals
sem besigen sal / so sult ghy weten dat ghy hē moet
laten staen inder Sonnen eer ghyen besigen wilt /
op dat die flegma daer van gescheyden mach wor
den / want sy en doocht niet. En als ghy den balssem
alleen hebt vanden anderē gesepareert / so sult ghy
den selven besigen int Licham niet wijn / en van
bupten alleen hy hem seluē met een vedere opstrijc
ken / als elders ghenoech is gheweest.

Een maniere / om Termentijn te disti leren. Dat Clv. Capit.

 En Termentijn salmē soeckē die schoon
en clær is / en die salmē in een glas doe /
en doender in een goet deel Zantg / en la
ten hē niet dooz t'zant met clepnder hit
ten ober distileren / de eerste olie sult ghy alleen be
waren / want sy goet is tegē alle hittege gebreken /
daer d'ander geel olie te heet toe soude mogen we
sen / die leste olie die schoon en geel is als een gout /
salmen oock alleen bewaren / ghy meuchse ooc in
der sonnen stellen / so sal sy veel te stercker worden.
Desen Olie des Termentijns is seer goet tot alle
verssche Wonden te heplen en te reynigē / sy stoppet
loopen der humozen / daer een aposteme oft Twee
ringe dooz comē mochte. Men machse oock geben
te drincken tegen alle vercoutheyt en veruupleheyt
der Magen. Sy verdrift den stinckendē Adem / en
maecte

maecht een rupme borst / en sp geneest den hoest / sp
gheneest alle Crauwagie / als men hem daer mede
smeert / als ghyse inwendich besighen wilt / soo sult
ghy van d' eerste nemē die claer is en wit / ende als
men se besighen wil tegē open seeren oft crauwagie /
so sal men van die beste ende gheele daer toe nemen
want die is beter van bukten te besighen daer eeni-
ge humoren zijn / ter couthept ende bochtichept ge-
negen / maer die witte is beter ghebesicht in gebze-
ken daer hitte by is ende groote pijn / want sp stel-
let lidt te vreden.

Hoemen Oleum Mastiris distilerē sal /
en waer sp goet toe is. Dat Elrbj. Cap.

M Hy sult schoone wittē mastick seer cleyn
stooten / en gieten daer goede wijn op / en
laten hem also staen inder Sonnē / of on-
trent den biere / so sal hy indē wijn resol-
veren oft smelten in corten daghen / als hy geresol-
veert is / soo neemen wit / ende stelden te distileren
met den Sande met clappen vperē / als hy dan ge-
distiliert is / so hebby een olie van groter kracht.
Dese Olie is seer verwermente alle coude ghebre-
ken / ende sonderlinge der Māgen die sterckse bo-
ven maten seer / en sp sterct die Leuer / milte / en alle
die binnenste leden / sp benemet ober geben oft bre-
ken ende het bloetspouwen / en bzerckt en verschept
alle inwendige sweeren / als men den buyk met de-
ser Olien salft / soo stopt se den stoelganck / daerom
is het seer goet teghen het Gootmelisoen / want sp
heylt de dermen / en en laet die scherpe humoren die
de siecte causeren geen plaetse nemen inde darmen /
maer worden verdroocht en haer fenijnicheydt be-
nomen / sp stopt den vrouwen haer stonden en als
die

die Moeder neder sinet / so salmē met deser Olien
die Moeder smeeren en den cndersten buyc so salt
goet worden. Het gebeurt den jongen kinderē som-
tijts dat haren Eersderm wtgaet / men fallen met
deser olien smeeren so sal hy als hy in is wel voort
in blijven / ende voort die ghescheurtheit en mach-
men genen beteren raet doe van inden bant gaen /
en hem met deser olien smeere / en voort die versche-
wonden is sy so goet / en gheneestse so haest dat niet
te geloobe en is. In summa waer dē Mastic goet
toe is / en waer toe men den selven besicht / daer toe
salmen dese Olie besigen / want sy is in allen saken
wel hondertfout stercker dan den Mastick selver.
Als men het Tantepleysch daer mede bestrijckt / so
maekt die Tandē vast inden Scheurbuyck / ende
dergelijcken siecten des Monts. Desen Olie sal-
men innemen met Wijn / ende van buypen besigen
als voorszreven is.

Oleum Juniperi / of Geneuer Olie te
maecken / Ende waer toe sy goet is.

Dat Cxvij. Capittel.

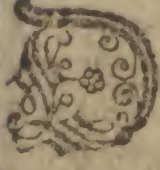
MEn sal die Geneuer Besien plucken als zy
wel rijp zijn / En als men se cleyn gestooten
heeft / so salmē daer op gieten goedē krach-
tigen wijn / en latent seer wel gestopt staen
vijf of ses dagen / dan salmen een Instrumēt heb-
bē (gelijc die gebrandewijn makers hebbē / daer sy
den gebrandē wijn in maken of brandē) en daer sal-
men die gestootē Besien metten Wijn in gieten / en
distileren se doort roudē water loopende / want tis
anders onmogelick. Maer u ketelken sal so cleyn
wesen alst u beliest / na dat ghy veel teffens distile-
ren wilt / Te weren / van acht off thien Potten / off
grooter / En u dunct dat ghy tien of twaelf potten
Besien

Besien daer in doen wilt teffens / so moest hy wel
vertich Dotten nats houden / daer na meucht ghy
u rekeninghe maken / maer ten mach niet clepder
wesen dan acht Dotten / al en wout ghy oock maer
een pont teffens distileren / want het wil seer geer-
ne overloopen daerom moetet groote rupinte hebbē
en als ghy nu distileert / so moet ghy een seer clep
bupzken maken metten eersten tot dat beghint te
druppen / en als ghy siet dat begint te druppen / so
salt ghy u bupz een weplich minderen / op dat ym-
mers niet over en loope / want liept over so waert
verdozen / ghy en souter dan nemmermeer gheen
olie wt conne gecrygē / daerom en versummes met
genen bieren / ist dat ghy wel acmeret t'ghene dat
ick u gheseyt hebbe vanden couden Watere / so sult
ghy met cleppen arbeit en coste veel dingen in den
Distilatiē conuen te wege brenghen / t'welck al te
lauck soude vallen om te schryven / maer ick hebbe
(oft Godt wil) voer my ghenomen noch een ander
Tractaet in Druick wt te laten gaen. Vande disti-
latiē der Mineralen en Metalē / dienende tot des
menschen gesontheyt / daer in sal ick u wat hier in
mach begeert worden int langhe verhalen / ende op
dat wy weder te wercke gaen mogen so willen wy
nu daer afswygen / als ghy dan uwen Wijn met
ter olien te samen over hebt ghedistileert door den
helm / so sult ghy nemē u voorsept glas / oft Recep-
tael / en sullet setten inder Sonnen so sal die Olie
te gronde sincken / en sal vergaderen op den gronē
als ghy siet dat den wijn ende de olie van malcan-
deren ghespreyt zijn int gelas / so sult ghyse van een
schepden in een ander gelas : om dan die selve Olie
noch crachtiger te hebben / so sult ghyse noch eens
distileren door den Zant in een gelas / so wort so
glas

clær en boken maten crachtich / so dat ick ghesont
hebbe dat de ghene die niet pissen en costen / daer in
eenen oogenblich medegeholpen hebben gheweest /
dynckende daer af twee oft drie dzyphens en sine-
rende daermede T' regioe der blasen. Dese Olie is
seer goet tegen de Peste / dat sy den ghenen die daer
sontijts van dyncet bewaert indē hupsen die daer
af besmet zijn dat hyse niet en krycht / en diese opt
lyf heeft / die sal van deser Olien dyncen dzy off
vier dzyphens met Wijn / en sal hem te bedde wel
laten deken dat hy sweeten mach / so en sal hem die
peste niet schadē / maer sal des anderē daechs we-
der ghesont wesen / sy wederstaet oock alle fengyn so
krachtich / dat gheen fengyn den lichaem schaden en
mach daer dese olie in gedroncken wort / sy stercke
de mage en alle inwendige leden / en principalic het
herte en stoppet Boornelisoen. T' is seer goet tot
allē siertē der Nieren en der Blasen / als sy gedronc-
ken wort met wijn / als ghy boven ghehoort hebt.
Heeft yemant clabē oft spenen int fundament / oft
aen den lippen scheuren vanden winter of oec aen
handen / ende oock den winter aen de voeten / die
sal van desen Olie nemen ende sineeren daer mede
daert ghebreck is / het sal ghenesen / sy stoppet den
Vrouwen oock haer stonden.

Roemen Olie wt Rosemarijn bloemen
maken sal. *Oleum Rosimarini* geheeten.

Dat Cxviiij. Capittel.

e welcrupckende bloemkens vandē Ro-
semarijn salmen plucken als sy ober al
moghen gebonden worden. Men sal die
Bloemkens met den teerē jongē Tack-
kens af byken / ende stootense in eenen Woor-
twee / ende ghietender dan goeden krachtighen
Wijn

wijn op/ en latent seer dicht gesloten staen een weke
lanc dan salmen een seer slap Druyken daer onder
makē/ want het soude terstont overloepē/ als ghy
se met cleppen Druye siet druppen den Wijn en die
Olie te laniē/ so sult ghyse so met dien druye onder
houden/ en laetse seer langsaem distileren om haer
groote teerheyt/ want sy soude terstont gheschepnt
wesen met grootē Druye. Als sy nu over is/ so sult
ghyse met u Receptakel inder Sonnē settē/ tot dat
ghy siet datse vā malsanderē gedeylt zyn int glas/
so sult ghyse vergieten elc bysonder/ dan gieter wa-
ter wt/ en bewaert u olie seer dicht gesloten / want
haer kracht soude terstont verbliegen. Alle ghebye-
ken des hoofts die van couden gecomē zyn/ salmen
met deser Olien heplen moghen/ al hadmense seuen
Jaer gedragē/ sy sterct die Memorie boven maten
seer/ en en laet den oogen geen siertē toecomen/ als-
mense somtijts drinct/ en een druypken daer van in
de Oogwinckelē doet/ drin genen die qualic hoozē/
salmen van deser Olyen dry off vier druypkens te
drincken geben met goeden krachtighen wijn/ En
men salse in zyn oore laten druppen/ so salt beteren.
Het opent alle verstoptheyt van der Leberē en der
Miltē/ en verdryft of geneest die Watersucht / en
die Geelsucht met sweeten/ T'berteert die winden/
en geneest Tcolica/ en het opstooten der Moeder.
Heeft yemant Fenijn geten off gedroncken/ off die
metter Beste besmet ware/ sal vā deser Olie drinc-
ken/ en sal daer op gaen liggen sweeten/ so sal Tfe-
nijn van hem moeten schepdē/ ende en sal niet con-
nen geschaden/ sy reyniget bloet/ en verbljdet her-
te/ ende maect den Menschē vrolick/ en maect een
seer schoon Verwe. Den genen die schoyft off rup-
dich zyn/ en machmen geen beter Medicijne geben
da

dan dese Olye/ want sy gheneestse in coeter tijt/ sy
geneest in summa alle siecten des geheelē lichaems/
die coudt en bochtich zijn vā Complexien/ hoe out of
hoe quaet dat sy oock zijn/ sy gheneest Kancker/
Fistelen/ ende dergheleijcken.

Oleum veniculi. Olie wt Venckelzaet.
Dat Elix. Captil.

Tot deser Olie salmen nemen versch dzoorch
Venckelzaet vanden selvē Jare/ ende stoo-
tent in stucken/ en gietender goedē wijn op
en latent staen digererē/ oft vermengen met rede-
licker hitten seer dicht ghesloten. Alst also gestaem
heeft een weke/ so distileret gelijck ghy geleert hebt
int Capittel vandē Geneuer olie/ en als ghyse hebt
so stellet te circulerē inde hittē der sonnen/ op datse
haer schepden mach int glas vanden wijn off an-
der bochtichept. Als ghy nu siet datse geschepdē is
en dat ghy elck bysonder sout moghen afgieten/ so
gietet van malcanderen/ en bewaert die Olie oock
met grooter diligencien/ booz t' verderuen seer wel
gestopt. Dese Olie is so krachtich tegen alle siectē
der oogen/ dat die gene die blind gewordē zijn dooz
toevallende siecte/ daer dooz weder siende worden.
Alsmen haer van deser Olien te drincken geeft telc-
ken een dzagma eens sdaechs/ en vander selver in
den Oogwinckel oft hoercken vander oogen doet
een drupken des abonts alsmē slapen gaet/ diet al-
dus onderhoudē/ maect den Menschē so scherp vā
ghesichte dat niet te gelooven en is. Sy maect den
Menschē eenen goeden ende welrupkendē Adem/
ende stercket hooft van allen couden bochtichedē/
ende doet die Maghe wel verteren. Sy openet die
verstoptheyt van Leber en van Milte/ ende ver-
drift

dyjft die watersucht en die geelsucht van wat sa-
ken sy gheromen is/men sal alleen observeren dat
men in heeten siekten oft die van hitten gheromen
zijn die Olie gheben sal met vercoelende Wateren/
ghelijck als Endibie water/Cicozen water/oft der
gelijcken/en in couden saken met goedē crachtigen
wijn. Dese Olie heeft een sonderlinge verstercken-
de cracht/daerom salmen van deser Olien gheben
den ouden tragen mans/die sullen daer af rasch en
cloeck worden in Venus werc. En onder allen an-
der Remedien soo is dit die beste Remedie voor die
amborsticheyt datmen van deser Olien met soeten
wijn inneme/want het maectt eenen langen adem
en verdyjft de hoest alsmerse so in neemt al hadde
men den hoest een Jaer lanck gehad/ soo salment
verdyjben ende ghenesen.

Oleum Nucis Muscate/ Olie vā Notē

Muscaten. Dat Clyx Capit.

Ot desen wercke sult ghy nemen Notē
Muscaten die seer swaer zijn en vol bet-
tichepts/die suldp stooten als voorschre-
ven is/en settense te dighereren/ende dan
suldpse distileren als ick voor geleert hebbe/en als
sy ghedistileert zijn / sult ghyse inder sonnen stellen
om te schepden/ende dan overgietē/als sy nu over-
ghegoten zijn/so muedpse weder noch eens disti-
leren/ende so wort sy veel krachtiger in haer werc
ende mach soo langhe dueren als men wil al waert
hondert jaer lanck/hoe sy ouder is/hoe sy beter is.
Dese Olie is so heet en drooghe/dat sy banden som-
migen gerekent wort heet ende drooge te wesen in
den derden graet/daerom is sy goet tot alle siecten
oft gebreken die van coudē gecomē zijn/ en sonder-
linge

inge booz mensche die flegmatici geheeten worden
dat zijn die gheene die rout ende bochtich zijn van
complexien/sp drijft met grooter cracht den vrou-
wen haer stonden/ende drijft wt die doode en lebē-
de vrucht/daerō en sulleng die sware oft bevruchte
vrouwen niet besigen/dan inden tijt der baringen
van doet sp seer lichtelick ende sonder perijckel ba-
ren/tegen die pijn des hoofsts van oberbloedighe
bochticheyt gecomen/salmen van deser Olien drie
oft vier drupkens drincken met goetē claren wijn
so salt beteren/ende tegen die pijn der magen ver-
toptheyt der leveren/der milten/nieren/en der ge-
lijcken salmensē besigen als boven geleert is tegen
die bevinge des herten/en teghen die onmacht sin-
copis geheeten salmensē drincken als vozen/ende
men sal die smincke bozst daer mede smeren op t're-
gioen der herten/want sp verstercket t'herte boven
maten seer/ende maect goet bloet/verjagende alle
melancolijē en flegmaticke humoren uptē lijbe/en
maect eenen vrolickē sin en moet: en als mensē des
abonts besicht als men slapen gaet/soo verdrijft sp
die quade sware en vreselijcke dromen, die eenē des
nachts te vozen comen. Die een ribbe in zijn lichaē
instucken gevallen heeft/oft die gesteken is met een
dagge oft ander wapen/die salmen van dese Olien
te drincken geven met eenen ghemeynen Wondens-
drank/so sal hy genesen die al doot gerekent was.
In allen fistelen ende open seeren is sp van wonder-
licker operatiē/en heelt met grooter cracht t'gene-
dat ongheneselick geheeten mach worden.

Oleum Cinamomi/ Olie van Caneel.

die leste en Edelste boven alle die ander.

Dat CLxxj. Capittel.

Rij

Om

Mder grooter droochte des Caneels/so
moetmē een ander maniere voornemē.
Te weten dese: Als ghy olte van Caneel
wilt distilerē / daer nochtans geen in en
schijne te wesē/so sult ghy dē Caneel seer cleyn stoo-
tē/en dā sult ghyer opgiētē den alderbestē gercetis-
ficierdē gebzanden wijn diemen binden can/dat hy
geen flegma met allen in hem en hebbe/ met sulckē
agua vite of gebzanden wijn/so sult ghy dē Caneel
latē staen (bobē maten seer dicht toegestopt/datter
pmmers geen locht wt en mach) en settet ten min-
sten xiiij. dagen lanck in de heete der Sonne/oft in
een warm stoue/ dan sult ghy dit te samen gietē in
een Colue oft Curbit / of distileer dat sament hee-
ten wil/en vermaken die Voegen seer wel met wit
banden Epe en ongelesten Calcke/en aenden Ont-
fangher oft Receptakel/ oft voorszet Glas sult ghy
stoppen met goeden witten wasse:want onder alle
doordringende Olien en is gene die deser gelijck is
van krachten: Want sy penetreert dooz vleysch en
been. Dese olie is seer heet en drooge vā krachte/
daerom is hy seer goet teghen alle coude bochtige
gebreken/ende sonderlinghe so isset goet tegen alle
siecten der herten die van couden gecomen zyn; En
ooc so versterctse t'herte en t'hooft/dat de gene die
in haer doot beddelage en men niet dan den Adem
en berwachte te schepden/die zyn der dicwils mede
gehouden noch een dyp dagen/en dan zyn sy gestoz-
ben(want hare tijt was daer) en die sommige zyn
daer mede becomen/die haer dagen noch niet ver-
bult en waren. In summa dese olie is vā so groo-
ter cracht/en van so edelē operatie/dat sy als mensē
dzinct(hoe luttel dat is) inde Vingeren ende Teenē
haer openbaert/ende laet voelen inet grooten ver-
wonder

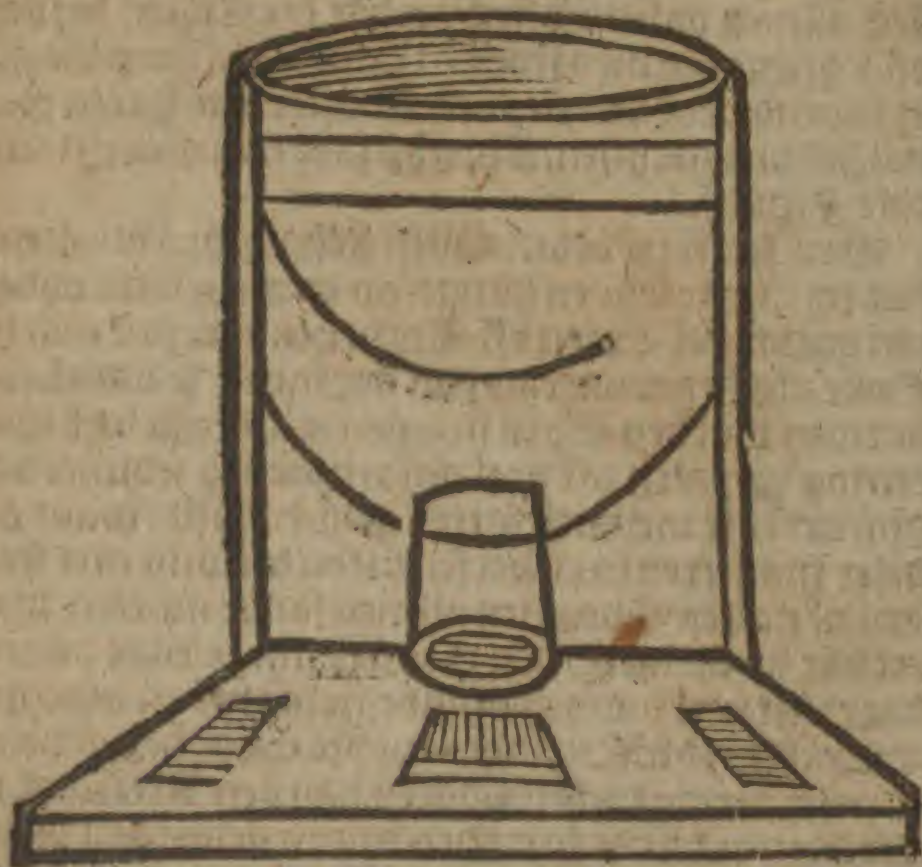
wonderen des gheens diese dzynt/soo dat sp om te
beslupten niet en laet te visiteren int gheheele Li-
chaem/dat sp niet en doozsoecke genesende daer in
alle t'ghene dat van couden ende vochticheden ge-
comen mach wesen:maer ghp moet onthouden dat
ghyse met cleppen vupze distileren moet/wandt sp
boben alle ander seer gheerne oberloopen wilt.

N suldt ghp weten datmen op der Manieren
boorz. van allen droogen bloemen die eenigen
Gueck hebben/Oleum distileren mach/en ooc van
alle drooge Spectien ende Zaden die Gueet hebben/
der welcker ic veel soude geschreven hebben /maer
het soude te lanc gevallen hebben/en want den tyt
mp te cort is/so hebbe ict uptgeset tot op een ander
tyt. Want ick heb(als ic boorzgesept hebbe) een an-
der boorz mp genomen te schryben van den distila-
tien der Mineralen ende Meralischen dingen/Als
Solffer/Vitriol/Alupn/en dergelijcken/ende oock
Loot en Tin/en ander Metalē/d'welc met schoo-
nen ongehoorden Consten verciert sal wesen (wilt
God)so dat in dat selve Tractaet gheleert en ver-
vult sal worden al t'gene dat hier in begeert mach
worden:Nochtans is hier in ghenoech gheleert/so
veele als nu ons boorzneemen gheweest is:Daerom
oberleset dickwils/ghp sult vinden datter genoech
in geleert is boorz den verstandigen. Maer om een
pegelicken te voldoen in deser Edelder Const/so sal
ick doen datter boorz is / en sal daer alle dupster-
hept der Philosophen Schriften aengaende/in de-
ser Const openbaren/dat een pegelick(hoe Recht of
ongeleert hp is)sal mogen verstaen. Hier mede
willen wijt beslupten. Den Almachtighen
Godt sp Prys ende eere inder Ee-
wichept/ **A. M. E. N.**

H is

Die

Die Maniere / hoemen den ghe-
 branden Wijn maecken sal met den
 ander wijsinghen der Instrumenten / die
 men daer toe hebben oft be-
 sinnen moet.

Erst en voor also moet ghy heb-
 ben eenen Oven / ende daer in eenē Cop-
 ren Ketel na der proportien / dat ghy veel
 off weynich teffens te wercke stellen wilt / groot of
 cleyn / want hy en mach niet vol wesen. Daerom
 als ghy veel teffens branden wilt / so sult ghy eenen
 grooten Ketel coopen: ende als ghy weynich teffens
 te wercke wilt setten / dan suldy coopen eenen cleyn
 Ketel.

Desen

Desen Oben sal ront wesen/ende sal wat wijder
wesen ontrent eenen dupm hzeet op elcke zijde van
den Ketel/ende hy sal een cleyn Roosterken hebben
inde middel (gelijck int eerste boeck off deel geleert
is)ende vant Roosterken sal hy opwaerts gheboe-
dert zijn/dat haer die boeperinge alleynskens ver-
keuse als men boven coemt/op dat die Colen/ tozben
off t'ghene dat men stookken sal/alleynskens wech-
brandende/tot den cleynen Roosterken haren toes-
val hebben moghen/Als ghy hier sien meucht aen
dese Figure.

Den Ketel sal inden Oben gehanghen worden/
dat hy niet te lege en hange/op dat men daer onder
een goet deel Colen off Tozben in werpen mach.
Ende als sy gebonct zijn off beginnen te boncken/
dat men dan den Oben stoppen mach zijn lochtga-
ten soo weynich oft veel oplatende als u dunct dat
ghy veel oft weynich hitten hebben wilt: want op
deser manieren so en verfinen soo dicwils niet sto-
cken of na den Oben sien als men soude moeten/wa-
ret dat hy by na op den Rooster hinge/ende dat men
daer niet veel vanden brande in worpē en mochte.
En om nu te weten waer toe die wijde des Obens
te passe coempt/die wijder is dan den Ketel/dat is
gedaen om dat de hitte des vuyrs neben den Ketel
tusschen beyden opslaende dē Ketel ende tgene dat
ter in is te meer verwarmē soude niet cleynē coste
van vuyre/ende daer toe is oock geinbenteert dat
cleyn Roosterken/want die groote Roosters (al ist
dat sy veel barningen versinden) sy en geven noch
tans daerom niet te meerder hitte/soo dat ghy soo
veel hitten metten cleynē Roosterkē meucht geven
als met den Grooten/ versparende nochtans veel
aen die barninge. Ende om van als te beter onder-

H iij rich

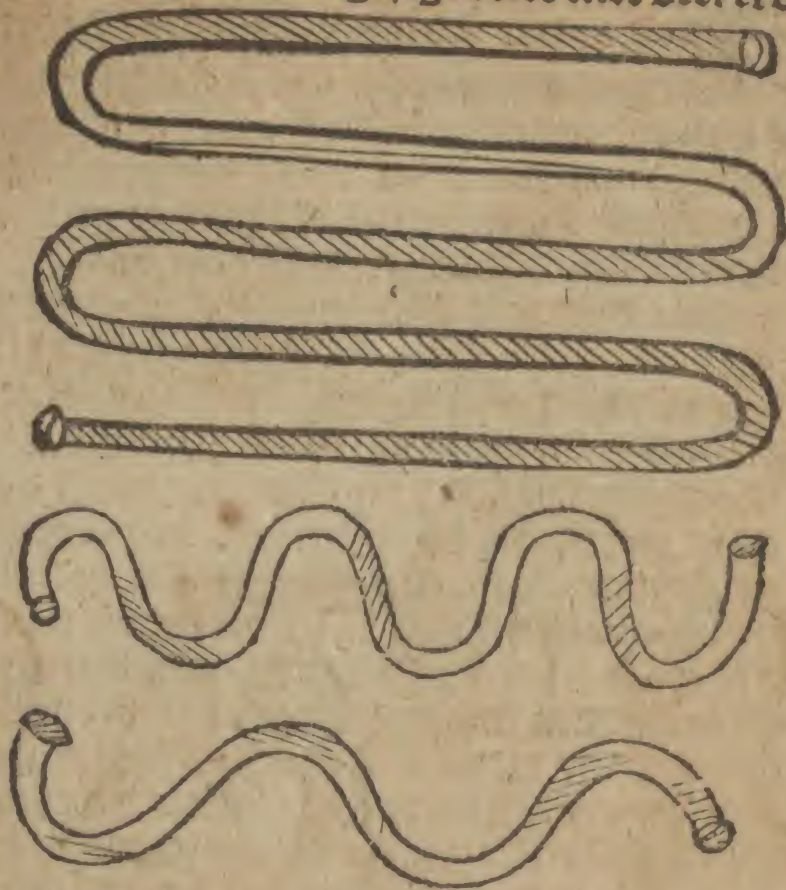
rehtinge te hebben/soo besiet dese boozgaende Fl
guere/die thoont u den volmaecten Oven/met den
inhangenden Ketel.

Als wy nu geleert hebben die ma
nieren des Ovens ende des Ketels/soo willen
wy u nu handen anderen Instrumentenschryben/
Te weten/van u tonne oft Wat / dat byden Oven
staen sal. Dese Tonne oft Wat / hoe dat grooter is
hoe dat beter is/want den Wijn daer dooz te beter
wozt. Dese Tonne is daer toe ghebonden/om dat
men daer een holle Coperen Wijpe dooz soude mo
gen leyden/daer den gebzanden Wijn/die dooz den
Toot des Ketels uptloopt/d'welck genoemt wozt
den Toot des Helms(want dat ront hooft dat op
oft inden Ketel past/den helm gheheten wozt)dooz
loopen soude mogen. Om dan die Tonne vol wa
ters te mogen doen/ op dat die gesten oft crachten
des Wijns/die vander hitten op gedreven worden
daer haer souden mogen vercoelen en verberffschē/
want den Wijn aldus veel crachtigher wozt/ dan
of hy anders gedistilleert ware sonder vercoelinge.
So suldy dan u Tonne nemē/ hoe grooter hoe be
ter/ghelijck als een Wijnvat van acht of negen A
men: Als ghy eenen grooten Ketel te Duple setten
wilt/daer twee Amen off meer in gaet/ want is u
Ketelken clepnder/soo muercht ghy oock u Wat wel
minder nemen/ghelijck off ghy een Ketelken hadt
van thien off twaelf Potten/off wat meer of min/
soo muercht ghy een Bier tonne nemen/die is groot
ghenoech. Ende aldus na den Exempel van
den grooten oft cleppen Ketel/muercht
ghy u Tonne nemen. .f.

(.f.)

Dan

Dan sult ghy u laten maken een copere
 Pijpe die gefatsoneert sal wesen als hier in dese na
 volgēde Figure staet gefiguriert met veel cromtē.

Van desen geconterfeytē pijpen meucht ghy la-
 tē maken de genedie u best aenstaet. Dese sal binne
 hol wesen wel dicht gesoudeert met harde soudure
 op datse des te dichter sy en te langher dicht blijbe
 Dese Pijpe sal aen d'een epnde redelic wijt zyn/ op
 datter den Tote banden Helme in gaen mach/ En
 dese Pijpe salmen boegen in Wat/datse aen bepden
 epnden een wepnich wtcome / en datse in die gaten
 passe / op datmen die gaten daer sy door gaet/met
 clepnderen arbept stoppen mach/ want sy moeten
 H u soo

soo dicht wesen als een heel Houdt.

Als die conuen metter **Pijpen** aldus
geordineert is/ende die gaten dicht zijn/soo rechtse
op haer eynden/ende setse byden **Oven** ende schict-
se dat den **Tote** vanden **helm** in dat wijtste **Eynde**
van de **Pijpe** come/dan staetse te passe. **Dan** suldt
ghy oock ordineren u **Receptakel**/oft boorzet glas
oft **Pot**/oft **stooop**/dat sal wesen na der maten van
die **Pijpe**/wijt oft enghe/soo dattet bycans aen die
Pijpe passe / ende ghy sullet oock schicken hooghe
oft leghe dattet passe stae. **Als** ghy al tghene dat
boorzchreven is/ghedaen hebt/soo staet u ghereet-
schap aldus/als hier na ghefigureert staet.

Als

Is ghy nu wilt gaen makē den
Gebzandē wijn/so en sult ghy niet doen
gelijc veel Bedriegers doen/die daer toe
nemen veelderhande dingen/daer sy den
Wijn mede verderben/gelijck als Wijnzoffem of
Gist van Bier/ ende dierghelijcke onreynicheydt/
welck(hoe wel dat den Gebzanden Wijn die also
ghemaeet is)somtijds oock sterck is/so ist noch
tans een groot bedroch/ ende en behoort niet ghe
daen te worden. Maer ghy suldt nemen tot uwen
wercke Wijn/die lanck off onclaer gheworden is/
maer nochtans niet supz / wandt hoe hy soeter is/
hoe hy krachtigeren ende beteren Wijn geven sal/
ende oock meer Wijnz geven sal. En hoe wel dat
tet beter ware datmen goeden opzichten welrupe
kenden Wijn daer toe name/soo hebbe ick u noch
tans dat om den grooten Cost te vermijden / toe
gelaten/ende het geeft oock goeden Wijn. Vanden
voorz Wijn suldt ghy uwen Ketel die twee Deel
vol gieten/ende het derdendeel ledich laten blijven/
dan sult ghy uwen Helm daer weder op setten/ende
dan sult ghy nemen wit banden Cpe/ende clop/
pent tot dat niet dan water en worde. Dit Water
sult ghy nemen ende maerken een Papien daer af
met Tarwen bloemen te samen onder een geclopt.
Hier mede sult ghy Doerckens besmeren/ende die
sult ghy om den cant van uwen Helm leggen/ende
besmerent wel dicht met den Vinger/datter gheen
Licht wt engae. Dan sult ghy oock Doerckens
die int Papien voorsz ghenet zijn / om den Tote
vanden Helm daer hy in die Coperen Pijpe coemt
liggen/ende oock seer dicht besmeren datter gheen
Licht wt en mach. Ende desghelijc oock aen dat
benedenste eynde van die Pijpe/daer u Receptakel
Aen

aen oft onder aen staet/ dat ist Dat daer den Ghes-
branden Wijn in ontfanghen wordt / die dooz die
pijpe coemt geloopen/om dat Receptakel sult ghy
oock Doerckens/als voorszrebe is/omslaen/en-
de oock wel dicht toe maecten/ datter oock gheen
Locht wt en mach. Als die Voeghen daer die In-
strumenten in een comen/aldus dicht gestopt zijn/
so sult ghy Vupz maken inden Oven/ tot dat ghy
siet dat het begint te deghe te barnen/ dan sult ghy
den Oven stoppē/eerst het gat daer mē die Asschen
dooz wt trect/ ende dan het Doercken daermen die
barninghe vooz inden Oven wozyt. Dese Gaten
salmen altoos ghestopt houden/ als den Oven vol
barningen is/ende dattet Vupz redelick ghebunct
is/met steenen die daer toe gheslepen zijn / off met
Pseren Doerckens die daer vooz passen. Die bo-
venste Lochtgaten salmen open laten/tot datmen
siet oft hoorz dat beghint te druppen / dan salmen
die twee noch stoppen/op dattet Vupz niet te heet
en sp/want hoe hy langamer ghezyant wort/ hoe
dat beter is. Ende oft ghebeurde dat den helm des
Ketels noch soo heet wordt dat ghy u handt daer
niet op lijden en mocht/so sult ghy noch een Locht
gadt stoppen/latende alleeneen open/want hoe hy
min hitten lijdt/hoe den Wijn beter is. Waerom
sult ghy hem aldus met clepnder hitten distileren/
tot dat den besten Wijn ober is. Dat suldy aldus
proberen: Ghy suldt somtijts u Receptakel wech
nemen/en proeben tghene datter dzypt/oftet noch
sterck is/ist dan noch sterck/soo muercht ghy u Re-
ceptakel weder daer vooz setten/ ghietende t' gene
datter ghedistileert off gebzyant is in zijn Baetken
daer ghy den Geyanden wijn in hebben wilt/ soo
dickwils alst vol ghebzypt is. Ende als ghy siet
dat

dat de goeden wijn ober oft wtgeloopen is/ en dat
tgene datter dzupt niet veel krachten en heeft/ soo
schept tgene datter inden Ketel gebleuen is/wt/en
ghietet in een ander Vat. Ende aldus meucht ghy
nu noch anderen verschen Wijn te wercke setten/
ghelyck als nu gheleert is. Ende alst geene datter
dzupt/geen kracht meer en heeft/ soo gietet wt int
Wat daer ghy d'eerste in gegoten hebt/ tot dat ghy
so veel van sulcken stoppen goet hebt/daer de beste
wijn wt gedistilert is/ dat ghyer uwen ketel mede
vullē meucht/gelyc voorschreben is/ende dien slap-
pen wijn daer die Siel wt is/ sal noch wat wijns
gheuen maer veel slapper dan den anderen/en ooc
niet veel / want metter alder eerster warmten die
den wijn geboelt /so begint hy te klimmē/en is seer
beerdich ont wt der warmten te wesen. En nu om
te boldoen/soo sult ghy weten dat den eersten wijn
die eerst vanden wijn / die nopt te buyze en is ghe-
weest/ober gecomen is/den alderbesten gebzanden
wijn is/en de anderē die daer na gebzant is/is veel
slechter/en t'gene datter inden ketel gebleuē is van
der tweeder barninghen/te weten/vanden slappen
wijn/dat en dooch niet meer / dat sult ghy wtghie-
ten als water. Aldus willen wy hier mede die
Const des Wijnbrandens beslupten: V biddende
Beminde Lesere/dat ghy dit Werck met Danck-
baerhepdt ontfanghen wilt / op dat wy daer doog
genecht mogen worden een Edelder wt te la-
ten gaen tot uwen Dienste/ende tot onser
Eeten/als wy voorschreben hebben.
Gode sy Bris inder Celwich-
hepdt. Amen.

F I N I S.

Die Ta.

Die Tafel / oft Register van de-
sen Boecke.

Die maniere des Distilerens/ende hoemen die Krupden tot
ter Distillatie becepden sal. Dat 3. Capis
Van Wissen water/in Lathyn Absinthium ghenaemt/

Babie water/ Aqua Salviae.
 Wijnruyp te water/ Aqua Citae.
 Maageleyn water/ Aqua maiorane.
 Plooy water/ Aqua Hysopi.
 Duyft water/ Aqua Eugini.
 Ruelen water/ Aqua Serpilli.
 Thymis water/ Aqua Thymi.
 Witte Mintte water/ Aqua mente.
 Nepten water/ Aqua Nepiti.
 Confilie water/ Aqua melisse.
 Poley water/ Aqua Pulegi.
 Scharlep water/ Aqua Galitrici.
 Witte Malrobe water/ Aqua marubij.
 Harden Benediccen water/ Aqua Card

Dat i. Capite
ghedaemt/
Dat ii. Capite
Dat iii. Capite
Dat iij. Capite
Dat v. Capite
Dat vi. Capite
Dat vii. Capite
Dat viij. Capite
Dat ix. Capite
Dat x. Capite
Dat xi. Capite
Dat xii. Capite
Dat xiii. Capite
Dat xiiii. Capite
Dat xv. Capite

Centozie water/ Aqua centauræ.
 Bp boedt water/ Aqua Berchemiæ.
 Water water/ Aqua maritima.
 Hepabaen water/ Aqua Tanacet.
 Mueroen water/ Aqua Abrotani.
 Adick water/ Aqua Ebuli.
 Nigrimonis water/ Aqua Nigrimonias.
 Enduie water/ Aqua Enduie.
 Lattonwe water/ Aqua Lactucæ.
 Van Hancker Bloeminen Water/ Aqua

Dat xij. Capit
Dat xiiij. Capit
Dat xvij. Capit
Dat xix. Capit
Dat xx. Capit
Dat xxj. Capit
Dat xxij. Capit
Dat xxiii. Capit
Dat xxiiii. Capit
Dat xxv. Capit

De ghe bree water/ Aqua Plantaginis.
Raghel wortel water/ Aqua Scariofilate.
Zynpellenwater/ Aqua Sumphti.
Petel water/ Aqua vertice.
Woode Petel water/ Aqua vertice mortuae.
Cerenpris water/ Aqua veronicae.
Egelkrupt water/ Aqua Humularie.
Griscorn water/ Aqua Fumiterrae.
Gouwortel water/ Aqua celidoniae.

Dat xxvj. Capit.
Dat xxvij. Capit.
Dat xxviii. Capit.
Dat xxix. Capit.
Dat xxx. Capit.
Dat xxxi. Capit.
Dat xxxii. Capit.
Dat xxxiii. Capit.
Dat xxxiv. Capit.

Van Pensetcrumpde Water/ Aqua herbe Trinitatis.

Toymentil water/ Aqua Toymetillae.
 Onderhabe water/ Aqua hedere terrestris.
 Serwen water/ Aqua millefolij.
 Schabiosen water/ Aqua scabiosae.
 Dupbels bete water/ Aqua morris Diaboli.
 Van Langhe Hoolwoztel water/ Aqua M.
 Hertstonghen water/ Aqua erceterach.
 Boudersbaert water/ Aqua berbe Iouis.
 Nachtschap water/ Aqua Solatri.
 Water dā Krieckē ober Zee/ Aqua hekengi.
 Bilsen water/ Aqua Jusquiami.
 Peerssteerts water/ Aqua caude Equinae.
 Water dā berckens gras/ Aqua Poligonij.
 Tefkens krupt water/ Aqua hirse Pastoris.
 Pserherdt water/ Aqua verbenae.
 Danihel water/ Aqua Diapensiae.
 Doornwas water/ Aqua Persfoliatae.
 Simian water/ Aqua Achimillae.
 Winter groen water/ Aqua Vitolo.
 Nijpsoo water/ Aqua Pilosellae.
 Hondstongen water/ Aqua cinglosse.
 Hoefbladē water/ Aqua ungule caballini.
 Dulcker water/ Aqua acetose.
 Kleer ooghe water/ Aqua Eufragie.
 Venckel water/ Aqua veniculi.
 Kerbel water/ Aqua cerisfolij.
 Willen water/ Aqua Mleti.
 Petercelie water/ Aqua Petroselinij.
 Eppen water/ Aqua Npy.
 Levislick water/ Aqua Levisitici.
 Water dā S. Jans krupt/ Aqua hypericonis.
 Witte steenbzeke water/ Aqua saxifrage.
 Syergen water/ Aqua sparagi.
 Steekrupte water/ Aqua capilorum veneris.
 Zeckinsen water/ Aqua lenticule.
 Witte Petercelie water/ Aqua cicute.
 Wpanghe water/ Aqua cuscute.
 Nuxer water/ Aqua morris gallinae.
 Wozzelepn water/ Aqua Wozzulae.
 Parietatie water/ Aqua Parietariae.
 Wallion water/ Aqua Wallionis.

[illegible]

Water van water Kerffe: Aqua Plantaginis Aquaticae.

Dat lxxvij. Capit

Water van Koolen: Aqua caulium.

Dat lxxix. Capit

Epck baren water: Aqua Polipodij.

Dat lxxx. Capit

Hoppen water: Aqua Impati.

Dat lxxxj. Capit

Weydt water: Aqua hedere arboreae.

Dat lxxxij. Capit

Sevenboom water: Aqua Sabini.

Dat lxxxij. Capit

Epckenloofwater: Aqua Quercia.

Dat lxxxij. Capit

Water van Wijngeerdts bladeren: Aqua Folium vitis.

Dat lxxxv. Capit

Wilde Jards water: Aqua asari.

Dat lxxxvj. Capit

Wateriaen water: Aqua valerianae.

Dat lxxxvj. Capit

Blau Visbloem water: Aqua ex radice iris.

Dat lxxxvij. Capit

Wlant wortel water: Aqua mule campanae.

Dat lxxxix. Capit

Wesilentie wortel water: Aqua expetaste.

Dat xc. Capit

Madys water: Aqua Raphani.

Dat xcj. Capit

Rapen water: Aqua Rapa domestica.

Dat xcij. Capit

Helien wortel water: Aqua ex radice liliorum.

Dat xcij. Capit

Pion water: Aqua ex radice Pionae.

Dat xcij. Capit

Angelica wortel water: Aqua angelicae.

Dat xcij. Capit

Van Meester wortel Water: Aqua Pimpinelle maioris.

Dat xcij. Capit

Pimpinelle water: Aqua Pimpinellae minoris.

Dat xcij. Capit

Woolwortel water: Aqua Aristologiae rotunde.

Dat xcij. Capit

Witten Heem water: Aqua altee.

Dat xcix. Capit

Van Salomons Seghel water: Aqua ex sigillo Salomonis.

Dat c. Capit

Bionie water: Aqua ex radice bioniae.

Dat c. Capit

Walwortel water: Aqua consolide maioris.

Dat c. Capit

Pacientie wortel water: Aqua lapati acuti.

Dat cij. Capit

Leuerkrout water: Aqua historie.

Dat cij. Capit

Van Solpher Wortel water: Aqua Ex radice Pencedani.

Dat cb. Capit

Pastinaken water: Aqua Pastinache.

Dat cbj. Capit

Kullekens krout water: Aqua faticionis.

Dat cbj. Capit

Kalfs hoet wortel water: Aqua serpentariae.

Dat cbj. Capit

Dooch water: Aqua allei.

Dat cix. Capit

Swalein wortel water: Aqua hirundinatae.

Dat cx. Capit

Erdt besien water: Aqua fragariae.

Dat cxj. Capit

Maerbesien water: Aqua morum.

Dat cxj. Capit

Zee inbesien water: Aqua Indii.

Dat cxij. Capit

Groen noten water: Aqua nucum.

Dat cxij. Capit

Kerffen water: Aqua ex cerasis.

Dat cxv. Capit

Kanwoorden water: Aqua curcubitis.

Dat cxvj. Capit

Belon

Meloen water/Aqua melonum.	Dat cxxij. Capite
Appel water/Aqua Pomorum.	Dat cxxiii. Capite
Bleec pynnen water/Aqua acatie.	Dat cxxiv. Capite
Peeren water/Aqua Pirozum.	Dat cxxv. Capite
Geneverbesen water/Aqua Juniperi.	Dat cxxvi. Capite
Honich water/Aqua mellis.	Dat cxxvii. Capite
Melck water/Aqua Lactis.	Dat cxxviii. Capite
Van Kreefften Water/Aqua Cancrorum Flunalium.	Dat cxxix. Capite
Kappyn water/Aqua Gallinacei.	Dat cxxx. Capite
Ossen gallen water/Aqua fellis bouini.	Dat cxxxi. Capite
Slecken water/Aqua Limacis.	Dat cxxxii. Capite
Koose water/Aqua Rosarum.	Dat cxxxiii. Capite
Violetten water/Aqua violarum.	Dat cxxxiv. Capite
Sheel Willeken water/Aqua Lepzi.	Dat cxxxv. Capite
Van Witte Helien Water/Aqua Heliozumi albom.	Dat cxxxvi. Capite
Zeebloemen water/Aqua Penupharis.	Dat cxxxvii. Capite
Peonen Koosewater/Aqua Pconie.	Dat cxxxviii. Capite
Lavender water/Aqua Lavendule.	Dat cxxxix. Capite
Kosmargyn water/Aqua Kosifinarini.	Dat cxxx. Capite
Van Sloetel Bloemen water/Aqua herbe Paralytis.	Dat cxxxvi. Capite
Goubloemen water/Aqua calendule.	Dat cxxxvii. Capite
Bethonie water/Aqua Betonice.	Dat cxxxviii. Capite
Van Winter Koose Water/Aqua flozum Bisinalie.	Dat cxxxix. Capite
Nep bloemkens Water/Aqua Ex Lilyis Conuallinis.	Dat cl. Capite
Kollebloem water/Aqua Papaueris extract.	Dat cxli. Capite
Oel water/Aqua Papaueris.	Dat cxlii. Capite
Koozen bloemen water/Aqua ciani.	Dat cxliii. Capite
Kamillen bloemen Water/Aqua flozum Camomille.	Dat cxliiii. Capite
Mallote water/Aqua mililoti.	Dat cxlv. Capite
Bernage Water/oft Buglosse Water/Aqua Boraginis & Buglosse.	Dat cxlvi. Capite
Breimbloemen water/Aqua Geneste.	Dat cxlvii. Capite
Appel Bloemen Water/Aqua flozum Pomorum.	Dat cxlviii. Capite
Persebloem water/Aqua flozum Persici.	Dat cxlix. Capite
Kinden bloemen water/Aqua Tilie.	Dat cl. Capite
Wilghen bloemen water/Aqua Salicis.	Dat cli. Capite
Wierbloemen water/Aqua flozum sambuci.	Dat clii. Capite
	Dat cliii. Capite

Wolven bloemen water/ Aqua tapfi barbass.	Dat elij. Capit
Boone bloemē water/ Aqua flozum fabarum.	Dat cluij. Capit
Aquilep bloemen water/ Aqua Aquilegie.	Dat clv. Capit
Madonckens bloemen Water/ Aqua Liliozum inter spinas.	Dat clvj. Capit

**Dat tweede Deel / dwelck begriipt
alle Secrete Consten der distilatiē/die nopt te
vozen gheopenbaert en hebben gheweest.**

E n seer Edel Water des Lebens/ ofte Aqua Wite.	Dat clvij. Capit
Een ander goet ende costelick Aqua bite.	Dat clviij. Capit
Een ander Aqua bite van grooter kracht.	Dat clx. Capit
Van Balsemen der Konst / ende eerst eenē van Wilhelmo Placentino.	Dat clx. Capit
Eenen anderen Balsēm banden selven Wilhelmo beschreiben en gheordineert.	Dat clxj. Capit
Eenen anderē Balsēm van Petro de Ebano.	Dat clxij. Capit
Noch eenen anderen Balsēm gheordineert van Gentili de Fulgineo.	Dat clxij. Capit
Noch eenen anderen gemeynē Balsēm/die niet kleynen koste bereypt wort/en nochtans vā grooter kracht is.	Dat clxiiij. Capit
Een maniere om Termentijn te distilleren.	Dat clxv. Capit
Hoemen Olieum Mastice distilleren sal / ende waer sy ghoeft toe is.	Dat clxvj. Capit
Oleum Juniperi/oft Geneber Olie te maken / ende waer toe sy goet is.	Dat clxvij. Capit
Hoemen Olie van Roosmarijn Bloemen maerken sal / Oleum Roosmarini.	Dat clxvij. Capit
Oleum benculi/Olie wt Venckelzaet.	Dat clxix. Capit
Oleum Nucis Muscate/Olie van Noten Muschaten.	Dat clxx. Capit
Oleum Cinamomi/Olie van Caneel / die leste ende Edelste ben alle d'andere.	Dat clxxj. Capit

F I N I S.

Hier

Hier na volgen noch sommighe
van die alder constichste Distilatiē van
diversche wateren / ende Olien met haer vir-
ruptē / de welcke hier in dit boossepde boec
noch ingheen ander Boeckien ghe-
plant en zijn gheweest.

Koosen Water.

Item / dit water coelt en stopt den lichaē /
het geneest hete hooftsweere alsiment laeti
maect / en t'booschoft en den slaep vande
hoofde daer mede dickwils plaestert ende
doet alle die leden wel rusten / de neuse binnen daer
mede ghenet stercke die herffenen / gedronckē stopt
ende verdrijft dat Supckenel / het vercoelt die ver-
hitte voeten ende ander leden.

Water ten Ooghen.

Item / legt in een Klocke daermen Kooswater in
brant Agrimonie / Verbene / Venckel / Wijnrup-
te / en roosbladerē / munte en scuisiticum / en sprunge
daer over goeden stercken claren Wijn die wit sp-
dan disteleert daer water wt: Dit water heeft son-
derlinge cracht / loopende oogē en die tranē te dro-
ghen en te verdrijven / die Vlecken en schellē te bze-
ken. Item / neemt Venckel wortelen ende blade-
ren ende siedtse in eenen Herden pot / dien pot decket
met eenen becken / ende den Afem die aen het becks
hangt / die ontfanght in een Viole. Dit water des
avonts ende smorghen ghedaen in die hoerckens
vanden oogen / het doet al t'selve dat d'ander doet.

A ij

Sonder

Sonderlinghe Ooghewater.

R Ecept Eppe/Rupte/Verbene/Venckel / Benedicta/Eufragia/Argrimonia/Gloxifilaet/Canutpheos/Pimpernelle/Celidonie/Saute/Pepercion/Goode Muere ende Betonie. Dese stoot te gader/daer nae doeter in Wijnne van een Knecht van seuen Jaeren/ende seuen greppen Peppers ende seuen greppen van Granaet appelen/ dan douwet dooz eenen Doeck ende latet claren/ ende daer nae doeghet in een Glas. Dit Water dickwils in die Oogen ghedaen/claret ghesichte / ende geneest alle smetten vanden Oogen/al hadde een Mensche een Jaer blind gheweest/hy soude binnen veertich daghen weder siende worden. Ende die wil die mach van alle dese Crupden Water distileren/ ghelijckmen Goosewater distileert.

Wit dooznen/ende Wilgen

Bladeren Water.

Item/dit Water heeft kracht/ strijmeringe ende sieckten der Ooghen te ghenesen / comende van hitten/het verstaet die Roothepdt / van hitten comende/het verdyjst oock die schellen ende vleckten die van hitten comen.

Een ander Ooghewater.

R Ecept ghesmolten Alupn/Smout van Glasen Calmijn / elcx eben vele : Goosewater/Bethonie/Celedonie water/Agrimonie water/en Rupte water. Dese substantie siet al te samen / en scherfter Camffer in/ dan pueretschoone ende doet in een Glas/ende dryppet in die Oogen. Item/Goosewater coelt die Ooghen/Betonie water droocht die Ooghen / Celidonie sterckt/Agrimonie hepldt wel/

wel / Ruyte scherpet t'sien / Calmyn verdzijft die
Zuechten ende bydt / Simoudt van Glazen verte-
ret dat Vel banden Doghen.

Pestilentie Water.

R Ecept Diptamium ende Pimpinelle en Toz-
mentille / ende Schabiose / Distilleert wt elck
Cruyt bysonder Water / ende alst ghedistilleert is /
dan menghelet onder malcanderen van elckx euen
bele. Dit is dat alderbeste Water datmen bindt /
ende dat sekerste teghen die Pestilentie.

Water van Geyten Melck.

I Tem / in eenen Pot Geyten Melck doet een once
supcker Candy / Daucus gestootē / Keyn bloe-
men van Vliere / ende Roosbladeren / ende Tarwē
broodt ghebrockt / dan distilleert daer Water wt.
Dit Water is boven maten goet confortatijf ende
dient seer wel den ghenen die wtdzooghen / het
sterct die Wemozie / het soet ende supbert de bozst /
ende het brenghet alle sieckheyden te passe / van wat
Natueren die zijn.

Aqua mirabilium virium.

R Ecept Vjlinge van Yser / vā Coper / vā Tin /
van Loo / van Latoene / van Gout ende van
Silber / elcx eben bele. Alle dese vijlinghe legt eenen
dach ende eenen nacht in warm Rints Wyne dat
Maecht is / ende eenen Nacht in warmen witten
Wijn / dan legget eenen dach en nacht in wit van-
den Epe / dan eenen dach ende nacht in Vrouwen
Melc / die eenen knechtken supcht / dan eenen dach
ende nacht in Gouden Wijn / dan legget in d'witte
van seben Eperen / daer nae mengellet alle dese din-
ghen daer dese Vjlingen in ghelegen hebben / al te

A ij

samen

lamē/en doetse int Badt daer ghy water in maect /
en solueret met cleppen vuyze ende distilatie/en dat
daer wt coemt suldy in een silberen Vat verwarē.
Dit water gheneest Lazarie / ende het doet te niet
te natuerliche Lazarie/ende het doet af alle quae-
heyt/het maecht Zeucht/ende maectit schoon claer
Oogen/d'welck geproeft is: Maer ick swijghe de
krachten van desen water/ want die zijn krachten
weten/werden hooverdich.

Nachtschape water.

Pluct Nachtschap crupt metten besien tusschen
onser Vrouwen dach/half Oogst / en onser Vrou-
wen dach in September/en distilleert daer water
wt. Dit water bluft brant/ende verlaet gheswel
ontrent die wonden/en verlaet fenijn/ het is goet
ghedzoncken teghen die operatien vander Milten
ende vander leberen/en het doet laxeren/het opent
die verstoptheit vander Glasen/ende men ozbozes
bele in Medicynen der Ooghen.

Koot Coolen water.

Item/dit water is goet op alle heete steden/ende
op heete Apstemien/want het verlaetse en doetse
dickwils vergaen/ ende geneestse buypen ende bin-
nen/het is oock goet dickwils gedzoncken teghent
Koodemelisoen.

**Aqua Aneti / dats Dille water / est mi-
racilis virtutis.** Dit water maectmen aldus:

Recept Soy van Dille als hy bloept/ et pone in
witten Wijn Azijn vier dagen te wepcke/ende dan
foo stampen / ende distilleret wt dooz een Roog
Clocke. Ista Aqua de mane pota/est bona contra
tarsionem/ ende het bedwingt walginge van spij-
se die

se die in de Mage bloept/ende het droocht alle loo-
pende gaten/op dat sy van couden comen: Des a-
bonts ghedroncken/beneempt Luxurie/maer het
krancket ghesichte/het is goet den Vrouwen.

Aqua Endiuie. Dit Water vercoelt
alle heete steden daerment aen doet/ende het blust
den bzant. Dit water nuchteren ghedroncken/ is
goet ter Maghen/ende ozbaerlick in meniger ma-
nieren / want het outstopt die leber / ende jaeghet
die verrotte humoxen wt / et curat febrem quoti-
dianam/ende die geelsucht/ende het saecht die opis-
lentien vander leber ende vander milten / en van-
der Nieren eade vander Maghen.

Aqua Sambuci. Als ghijt maect soo
neemt meest bloemen vanden Vlieder/cn stamp-
se/dan soo distileeret d'water wt. Dit water ver-
coelt al dat verhit is/ en het blust die onsteken zijn
oft onsteken willen van vperre oft van misselijckē
euele/ende het is goet gedroncken teghen alle ma-
nieren van water / ende het ontstopt de leber / die
Nieren/die Milte/et curat dat lanck euel/ende den
anderen daechs Coxtse/ende purgiert princijpalijc
Regima ende Melancolien/ende het purgiert al ne-
derwaerts sonder groote pijn ende groote vreesē/
ende het verlicht al des Menschen lichaeme. Ghe-
soden met Castoris/ende dan gestreken op Artijc-
ke/ oft op flederrijn sachtet / ende het hepldt oock
Wondenbuypen ende binnen aen des Menschen
lichaem.

Aqua Milotum. Dat is Water van
Milloten. Men maket aldus: Neemt Milloten/
ende stampse met Wijnē / ende distilleert Water
I iij Daer

daer af/ Si quis habens malum anhelitum pota-
uerit ieiunus de ista aqua / non nocebit et illo die/
maer hy sal rupcken als een violette. Ende waert
dat pet onmits in een Sytise waer/ ende men van
dien Water daerinne dede/ sp wordet volmaeckte-
lick goet. Ende waer een Mensch gewont/ en men
hem gabe van desen Water te drincken/ het soude
hem der Wonden wt comen/ ende voort volcome-
licken heplen/ et bonum est Oculis/ En het is goet
ghedroncken den gheenen die krank zijn van sin-
nen/ toecomende van Melancolien.

Saluie Aqua ghedistilleert/ soo wie dat
het nuchteren drinct/ hy en mach binnen den dage
niet vereeuwten van couden ende artijcke/ noch fle-
derijn/ noch wat dat van couden coemt / en mach
hem binnen den daghe niet schaden/ op datmen dit
Water nuchteren drinct/ ende bestrijcket mede de
voorzepde Quelen/ sp sullen daer mede beteren/ op
dat sp zijn van couden Natueren.

Aqua van Camille/ maectmen aldus
vanden bloemen ende vanden bladerē. Het is goet
ghedroncken hen die krankke herren hebben/ en
het verdrijft die opblasinghe vander Nieren / en
het gheneest die Zweeringhen vander Leuer ende
Gheelsucht/ ende alderhande Quetsinghe.

Aqua Schabiose. Dat is Water ghe-
maect van twee Crupden/ d'een heetmen Scabio-
se/ ende d'ander Morsus Diaboli. Aldus maect-
men meest dit Water : Recijpt van desen twee
Crupden elck eben bele / ende distilleert water daer
wt. D'it Water gedroncken negen Morgenstondē
nuchteren / gheneest Wonden binnen ende buypen
aen

ten des Menschen Lichaem/ende coemt ten gaten
ut geloopeu/ende het geneest die eheelsucht: Ende
hadde een Mensch een Apostuerie/ alle Hoetheit
ende alle verrotheit sonder binnen neghen dagen
utwaert slaen/ ende hadde een Man zijn Manlic-
heijt seer ende groot gheswollen/ende hy dit water
zoncke/ ende zijn Manlichheijt daer in bloepde/
hy soude genesen hoe zeer dat hy ware/ al waer hy
oock ontsteken.

Aqua Verbene / gheneest rechtevoort
den Hoofstweer/ ende het beneempt t'bloetpissen
ende het stelpet bloet in allen steden vande Licha-
me/so waer dat het coemt/ende het doet wel Wy-
ne maken/ende het helpt der Lever/der Longen/
der Milten ende der Nieren/ende het geneest won-
den bukten ende binnen/ende Apostuenien/en zeer
Dogen/ende Kancker ende Fistelen/ende Sinoer-
nael/ende Elieren/ende Clapoozen/ende zeere Le-
den/ende Brandt/ die verbarnt is van Duppe of
van Water verschouwet/het gheneest al,

Aqua Pimpinelle. Men maket aldus
met allen metter Wortelen/ende distileerter water
wt. Quicunque istam Aquam potauerit demane/
nulla infirmitas ei adueniet illo die/ Ende het be-
neempt dwalinghe van t'herte/ ende het ydelt den
Lichame van quade humoren/ ende het breekt den
conformeerden Steen/ ende het doet schepden dat
Grabeel/ende het conforsteert die Maghe/ende het
sterct die herffenen/ende die Lever/ ende die Milte
ende die Nieren/ende het doet wel Wyne maken.
Dit Water gesodé met Castorum en gedroncken/
geneest die Gicht binnen xl. dagen: En water van
Agrimonien doet alle dese boossepde wercken.

Keynbaen water/ Aqua van Keyn- baen maectmen aldus:

Nemt Keynbaen als hy bloeyt/ ende distilleer
ter water wt. Dit water nuchter gedzonckē
doet steruen alle maniere van Wormē in die Ma-
ghe oft in die Vermen/ of sy comen al levende on-
der oft boven wt/ ende het conforsteert de Maghe
die Lendenen/ die Leuer/ die Milte/ en de Nieren
ende het opent den wech der Vrijnen/ ende het doe-
schepden groen Windt.

Bethonie Water. Aqua Bethonie. maectmen aldus:

Nemt Bethonie als sy bloeyt/ ende distilleer
daer water af. Dit water diet nuchterē dzint
een tuge/ non efficitur ebrius illo die de vinotam-
forster confortat cerebrum/ et confortat stomachū
et purgat ab omni sorde/ ende het verlicht alle den
Menschen leden. Dat hoozhoofst daer mede ghe-
dweghen/ geneest den Hoofstweer/ en in die Oogen
ghedaen/ supbertse/ ende coeltse ende droochtse / en
gheneestse van misselicken misquame/ en het heylt
wonden nieuwe ende oude/ bupten ende binnen/ en
het coemt ter Wonden wtge!open / ende het coelt
alle maniere van heeten Cozsen.

Van Psope Water. Aqua Psopi maectmen aldus:

Nemt Psope alsse bloeyt / en distilleerter wa-
ter wt. Dit water neghen Mozghenstonden
gedzoncken/ verclaert ende supbert die Borst van
allen flupmen ende alle droocheden/ ende het claert
oock die Ooghen ende supbertse / et confortat sto-
machum et confortat coz / ende opent die weghen
vander

vander Leber/ ende vander Milten/ende Nieren/
ende het doet vergaen opilatiē van desen doozsep-
den Geestelicken leden/ ende het opent die wegghen
vander Vrijnen/ en het doet schepden het Graueel/
ende het gheneest Wonden inden longher.

Bozaginiſ Water.

Aqua Bozaginiſ / Bloemen daer af waer beſt
conſtimenſe crighen. Dit water iſ goet ghedronc-
ken den ghenen die gheen bloet ter Ader en plegen
te laten/want het ſupbert den Lichame van qua-
den verrotten bloede / ende het maectt quaet bloet
goet/want dat bloedt dat quaet iſ/ſupberet / ende
het verhit dat bloet dat te cout iſ/et conforſtat eti-
am opus luxurie/ et cerebrum in brachia / confor-
ſtat etiam venus et neruos / en alle leden binnen en
bupten/ende het doet ſeer laxeren nederwaert.

Aqua Acretose/ maectt men aldus:

Nemt Zurchel ende ſtampſe met Azijne/ ende
diſtilleert water daer wt. Dit water nuchter
ghedroncken/doet ſterben die Wormen in die Dar-
ren ghelijck Looch : Ende die lupden die Sinte
Chriſtoffels Cuel hebben off ghewont zijn / ſo dat
p gheen loock en moghen eten of rupken / drinc-
ken ſp dit water/ interficiet vermes / nochtans ſo
n deeret den Cuel noch der Wonden. Dit water
nuchteren ghedroncken / doet een Menſche loſſen
dat Buppi water ende Root water / ende het ghe-
neest alle heete Apoſtemen binnen ende bupten/ en
het gheneest Febzam Calidam.

Aqua Satyrionis / dats water ghedi-
ſtilleert van Papen Cullen/ Curat tyſicos et con-
ſtat Venereim / ende het maectt groote bitter van
Natuereen/

Natueren / ende het doet wel met Vrouwen zyn
Et Confortat bene stomachum.

Water teghen de Wormen.

Recept Weechbze / Gepnbaen / Alssene ende P
tercelie / ende Saueboom / Van alle dese Crupden
t'samē distilleeret Water. Dit Water sal mē nuch
teren dzincken / maer Vrouwen die Kint draghen
ist verboden.

Koode Matelieben Water.

Item / dit Water gheneest alle Wonden / oude
nieuwe / buyten ende binnen / ende hept ghebrok
Beenen / ende alderhande Zeer: Het Aensicht daer
mede ghewasschen / verdyft alle Koode Plecken
Spzoten / Eiters ende Drogen.

Koodt Water.

Recept eenen stoop oft twee Vynen / ende doet
sieden ouer t'buyzen luttel / dan neemt dese crup
den / Scheelwoztel / Eufragie / Sennenweruel /
Alssenen. Dese Crupden stamp al te gader / daer
na doetse totter Vynen / ende distilleert daer W
ter wt. Dit Water des morghens ende t'savon
in die sterkens vanden Ooghen met een Vederk
gestreken / het gheneest T'witte / Bzupn / T'rood
T'sademel / Schellen / loopende Ooghen / ende dz
pende ende leepe / ende ist daermer eenighe loopende
stede mede wascht / het supbertse / ende droochtse
ende gheneestse.

Worceleyn Water.

Dit Water is seer Laxatijf / dit Water nucht
ren ghedzoncken rijg. daghen lanck / verlicht de
Menschen van allen Coztsen / ende rijpt die mat
rien binnen / ende doetse schepden van binnen in
derwaert / ende men macht ozbozen in Spzoep.
Wat

Water van Catten krupt.

Recept die bladerē metten bloemen van Catten
rupt/ ende distileert daer Water wt. Dit water
doet sterben die Wormen die inden buick zijn / en
ter pet fenijn wt den buicke dat men ghenut heeft
iet Spijse off Djauch/ het is goet tegen besietthe-
it/ en verdrijft die smetten die den Vrouwen blij-
uen in haer Kinderbede / het doet sterben die Worm-
en die inden oorzē zijn/ als men daerinne drupp-
t. Quade gaten ende wonden daer mede gewasschen
ide gheplaestert / doetse ghenesen/ het supbert die
quade Humoren van der Borst / Ende verwarint
te coude Zenuwen.

Water van heete Netelen.

Recept heete Netelen metten Zade/ ende metter
Dortelen/ ende Peper Poeder / distilleert daer wt
water. Dit water verwarint Luxurie / ende die
in Handen (daer mede) ende Voeten des Worm-
hens wascht / hy en sal dien Dagh daer aen geen
pude hebben.

Duyven doet.

Item water van Duyven doet / off Pedis Co-
mbine/ geneest alle manieren van versche quet-
inge/ bukten en binnen/ het is goet op alle dinghen
die ontfteken zijn/ het heylt zeer Oogen/ Cancker/
Fistelen/ en alle quade G / op dat sy gesupbert
sijn van haren quaden g / het heylt zeer A-
postuenien inden Licham. / opent den ganck-
er Naturen/ so dat alle humo . rijpen/ en doetse
aerlick schepden/ ende men maect niet veel Zpra-
en/ daer en is van desen water inne.

Aqua Eufragie/ oft Cleer ooghe water
Dis

Dit Water is goet op alle heete onghemake
banden Ooghen/ want het coeltse / droechtse end
supbertse/het is goet der leveren die verhit ist.

Water van Syndanwe.

Item/leest Syndanwe voor der sonnen opganch
ende stampse/dan distilleert daer water wt.

Die dit water drinckt/hem lust der
Natuere[n] Spel.

Een ander Maniere / om der
Wacholder Oly te krijghen / een beten
maniere met weynich costen. Alst Meester Hang
Noenen dickmaels binnen vreesz ghedaen
heest/ende op meer Plaetsen.

Oleum Juniperi.

Nemt die Wacholder Korner
ofte Besien/en stootse seer clem/hoe clem
der / hoe beter / alsoo dat oock dat Zaet t
stucken gaet/dat daer is inden olie: die doet in een
Ketel met een Kolton (als die byandewijnmakers
hebben) ende maket dun genoegh met Water/dan
dat hindert u aen den Oly niet/ende holt het ober
ghy behoort tot de Ontfangers te hebben Glasen
met lange halsen/ dan die Olie coemt niet den wa
ter ober/soo condyt te beter schepden in die langhe
hals glasen/anders neemt een trechter/ een Glas
seren waer dat best/ anders holt een Vinger daer
onder/ende licht den Vinger een weynich/so loop
dat water wt/en die olie blijft daer in/die bewaert
in een schoon glas/dan gebzupckt hem als volcht

Pa

Van desen Bessen daer den Olp wt getogen is/
rectmen noch een costelick Aqua Vite ofte Wijn/
ende oock zijn Soudt / daermen veel Wonders in
tranckheden mede doet.

Ten eersten / is dese Olp een goede Preserbatijff
oor die Pest en alle quade Locht / als men dize of
ter drupkens met Wacholder water ofte Wijn
zinct / ende met den Olie onder die neuse strijct.

Soo oock eenen die Peste aenstoot / die drincke
anden Olp een half lepelken met Wacholder wa-
ter / wijn / ofte Vleeschnat met zijnen Dypakel soo
men wil / oock voor alle Feber / het helpt.

Wie het oock nuchter drinct / hem can geen ber-
ist schaden. Hadde oock een Mensch oft Vee ber-
ist inden Lijue / drinckmens een half lepelke met
en weynich Dypakels / die salis werdt gheholpen.

Het doet oock groote slupz ende hulp den Vrouwen
die hare natuerlike tijdt te veel hebben / oock
voor den Rooden Bupck ofte Roer / met Rooden
wijn ghedroncken.

Die de Matrix ofte Moeder woebet ende veri-
et / die drincke vier ofte vijff druppen in warmen
wijn / ende strijcke oock een druppelken inden Na-
bel / soo sal sy sich gheringhe stillen.

Het verteert die wratten / daer mede bestreken
ende heplse: Oock rijten ende splijten der handen /
voeten / ende Lippen van kolde.

Tis oock goet voor het Colica ofte darmsucht /
verdrijft die woemen inden Lijue / nuchteren
ghedroncken / ende den Nabel daer mede bestreken /
oock Tant-wee met Boornwol daer aen ghelepydt
met den stinckenden Adem.

Den ghenen die een quade Maghe hebben / ende
die damp int hooft enapozeren tot groogen bloot /
welcke

Welcke dan wt den hoofde valt / sommighen op
Dorst / sommighen in die ander Leden / daer do
men onlustich ende contract wert / ist seer goet q
dzoncken vier ofte vijf drupen in Wacholder wa
ter ofte Wijn des Morghens en Savonts / en t
Maghe wtwendich met den Olie ghesalvet: wa
desen olie doordringet en penetreert door dat gh
heele / Vleesch / Aderen / Peruen / Arteriē / en Mer
Pijpen / en maect alle Wonden ende schaden he
baer inden Lijbe: Het beter alle ongemack aen d
Herten / Leuer / Longhe / Milte / Nieren ende De
men / ende alle inwendighe Apostemata.

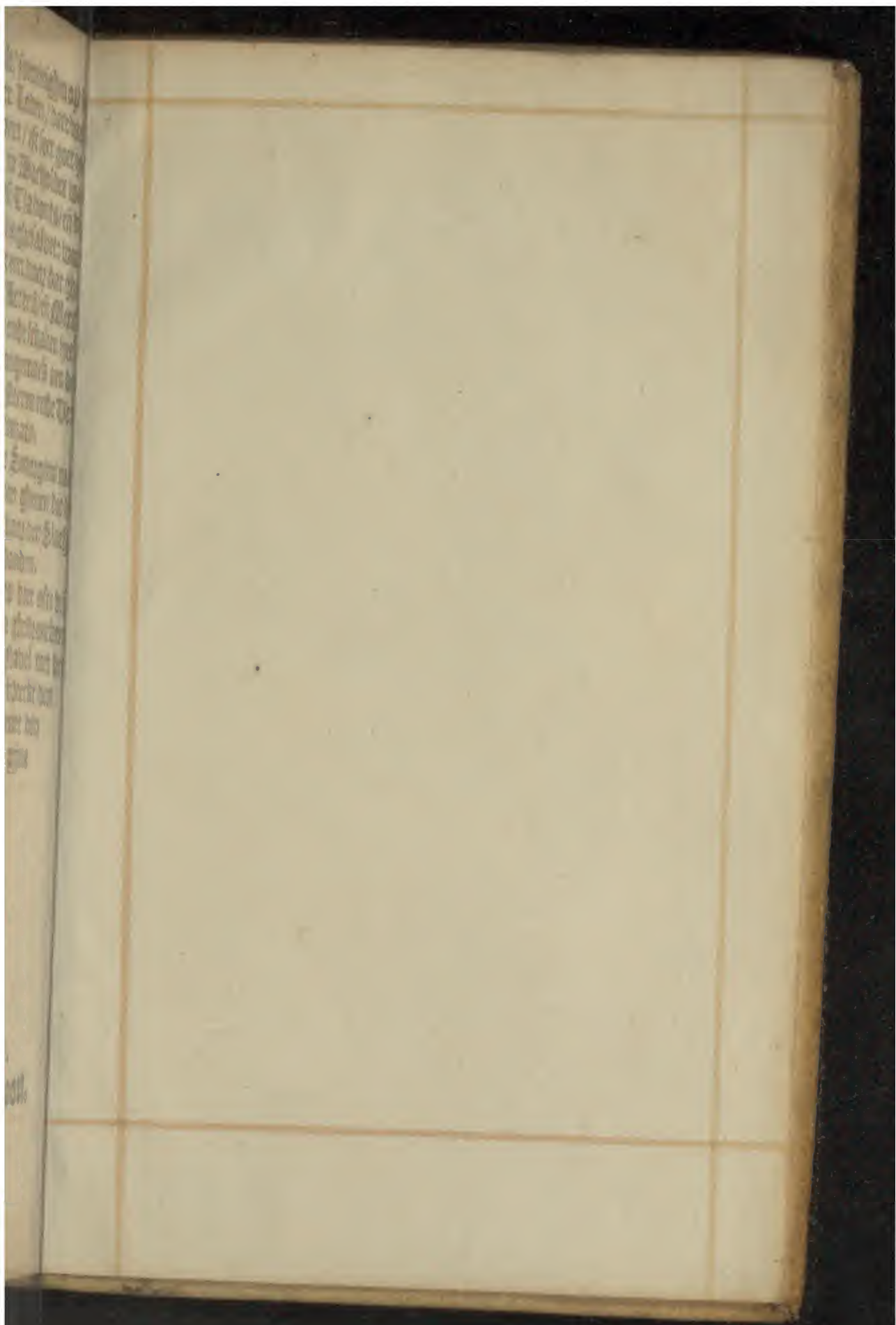
Tis oock goet Savonts ende Smorgens m
Lavender water ghedzoncken / den ghenen die v
vallende Crenckte hebben / oock voor den Slach
Lammick leyt ende bevinghe der Handen.

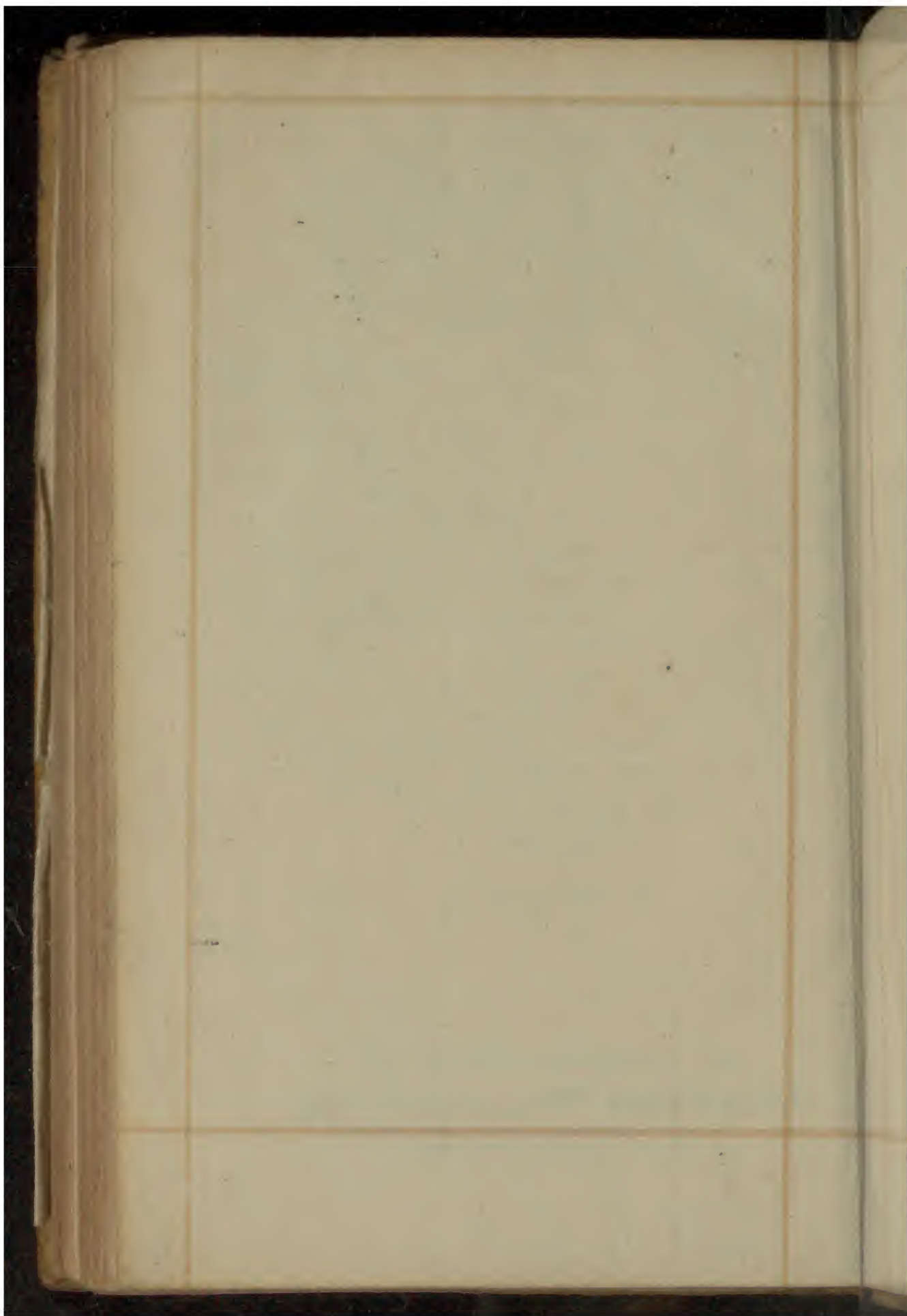
Des Morghens ende Savonts vier ofte v
druppen met Petercelien water in ghedzoncken
ende om die Lenden ende aen den Nabel met d

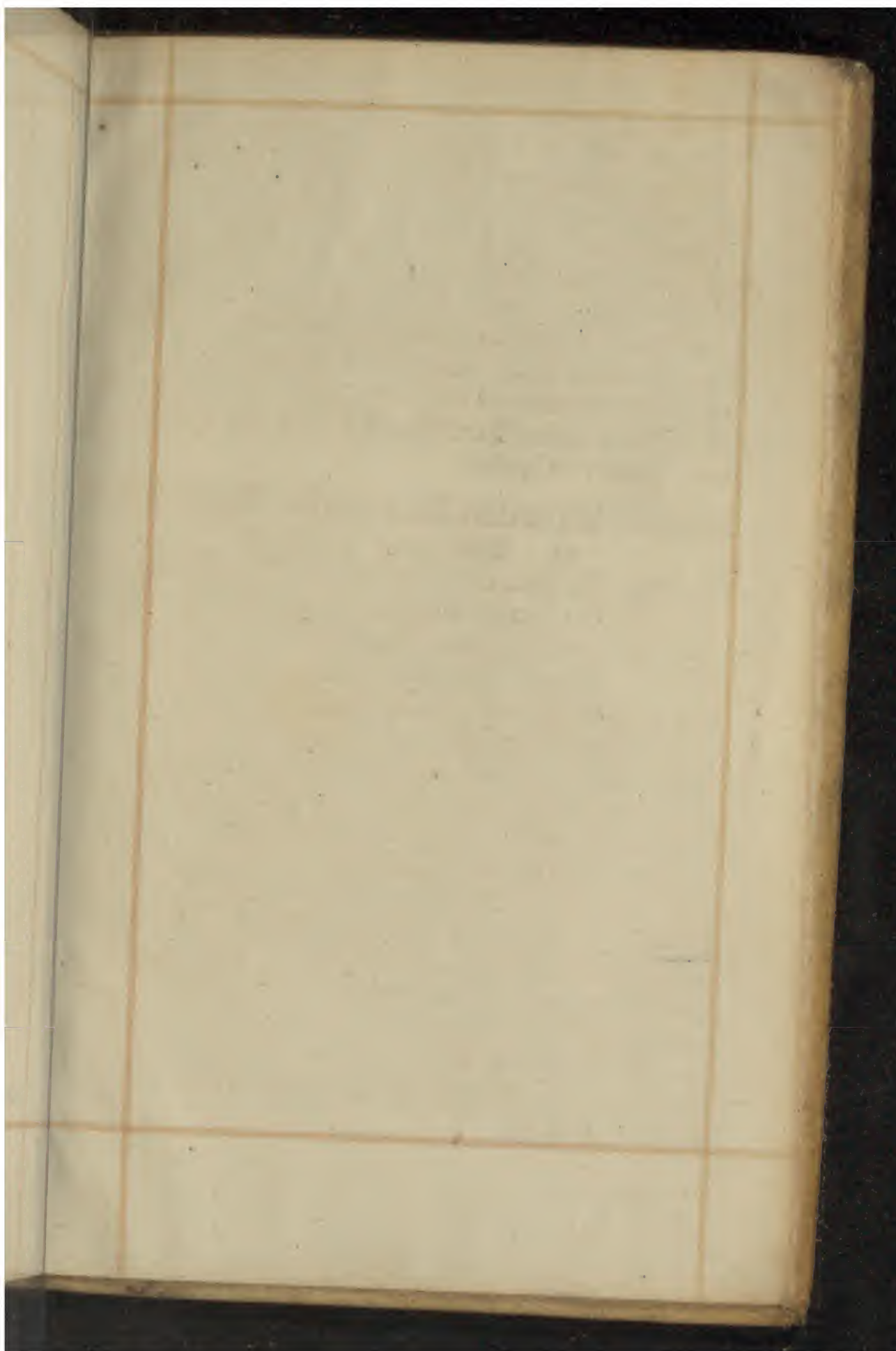
Oly by den Duyze ghestreken / breecht den
steen inden Lijbe / d'welcke met den
Gruabeel lichtelick sonder pijn
door het Water hen
wech gaet.

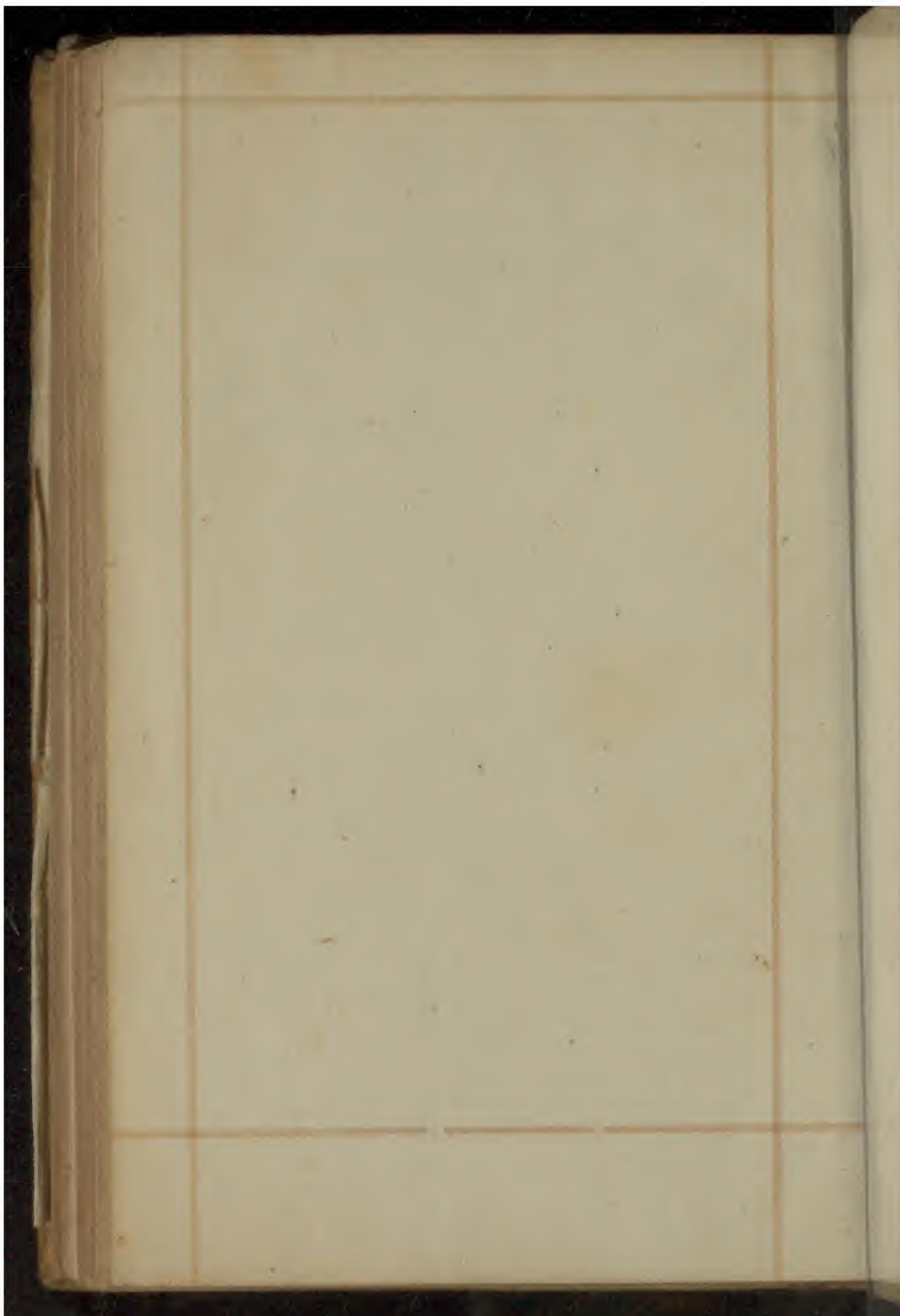
F I N I S.

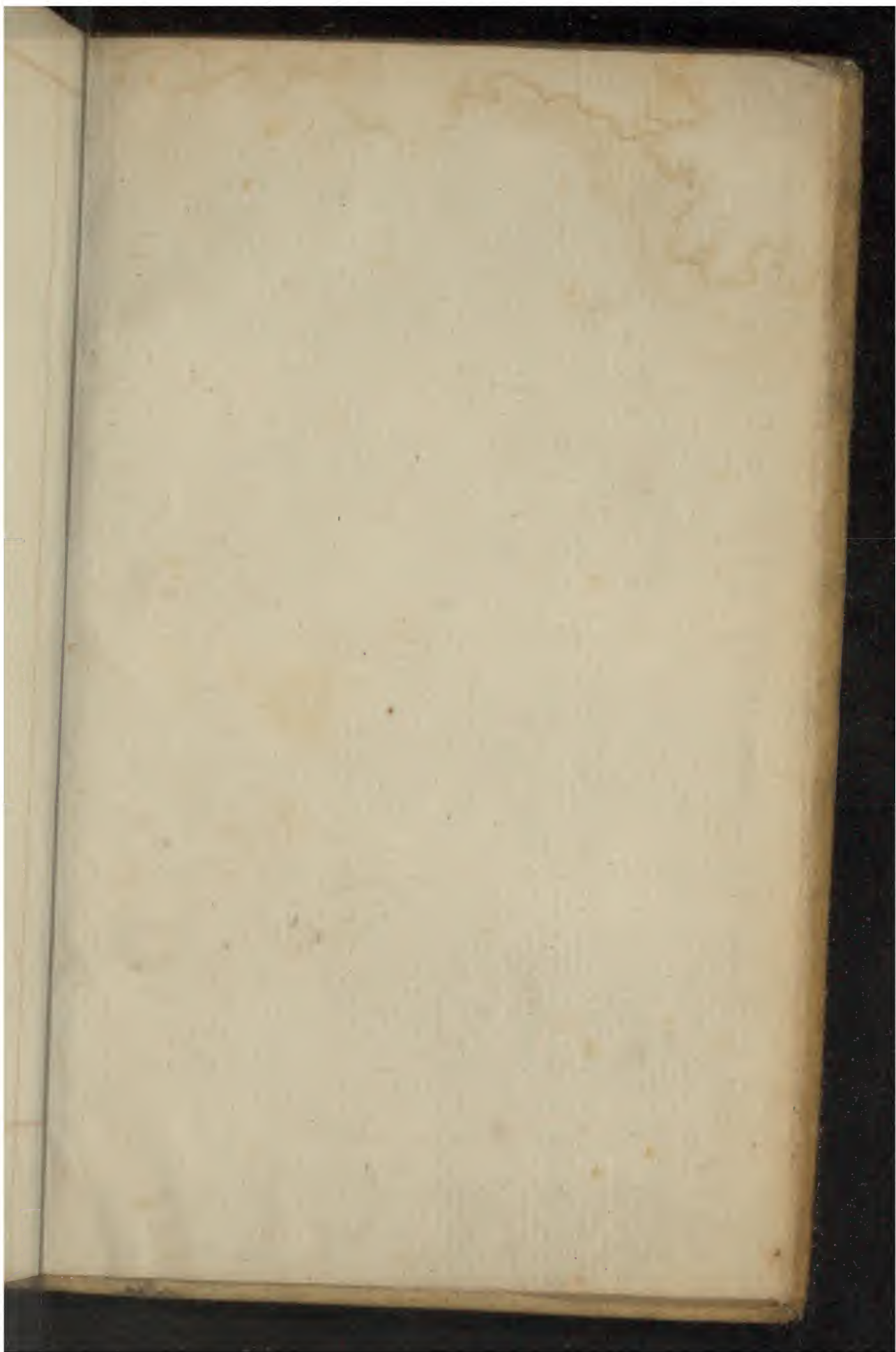
IN S'GRAVEN-HACHE.
Wp Hillebrandt Jacobszoon.
ANNO M. VIC. V.

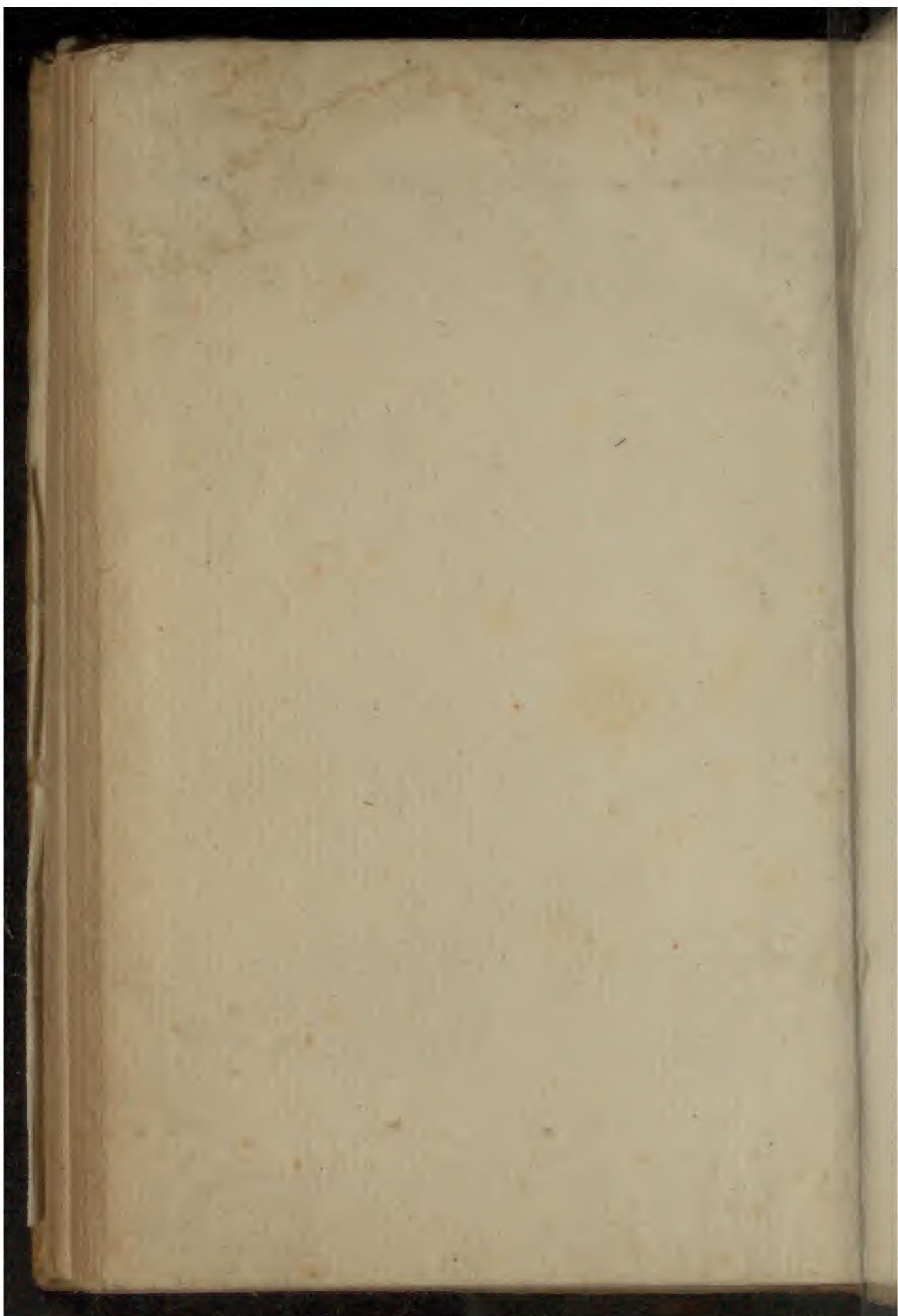

vii

700

f.